

KATEDRA

Številka 4 • Letnik 1 • Maj 2006

KATEDRA

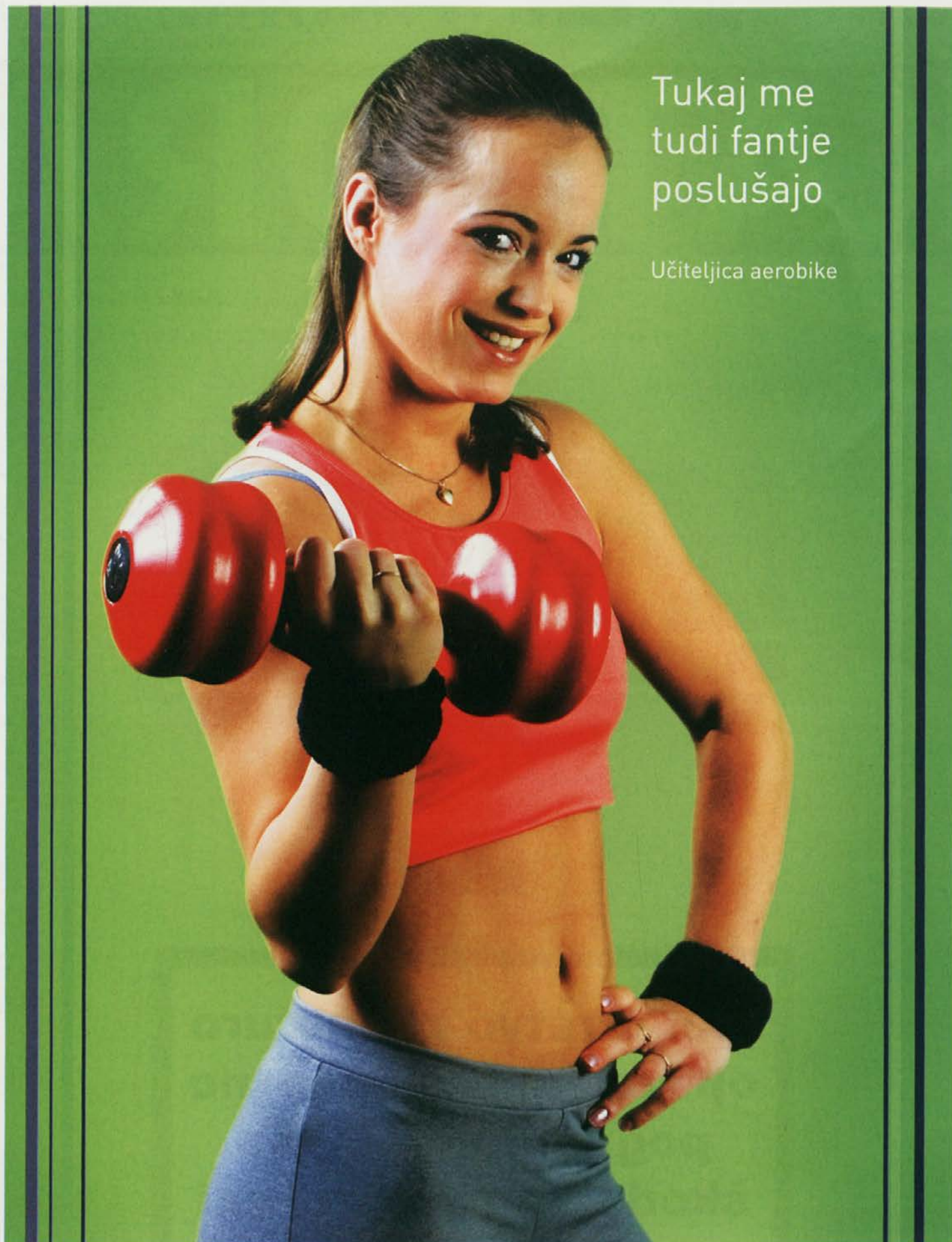
QUALITY SLOVENIAN MIND

STRONG

KATEDRA

**Ministrstvo za kulturo
opozarja: prekomerno
poglabljanje lahko
škoduje uravnoteženi
presoji.**

Tukaj me
tudi fantje
poslušajo

Učiteljica aerobike

Tudi dijaki in študenti uživajo pri opravljanju svojega dela.

Preveri največjo ponudbo raznolikih prostih del tudi ti!

e~nostavno združeni

031 841 841, 041 200 500

www.studentski-servis.si, www.studentski-servis.com

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRA

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15
2000 Maribor

Predsednik

Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo:

Tel: 02 234 9100
Fax: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Glavni in odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Namestnica glavnega in odgovornega urednika

Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki

Lučka Zorko, Marko Krulc in
Helena Rous.

Urednik fotografije

Aleš Gjerkeš

Sodelavci

Dr. Anton Ivančič, Dr. Boris Vezjak,
Dr. Peter Glavič, Dr. Vesna Vuk Godina,
Andrej Adam, Dr. Sergej Flere, Dr.
Marko Jesenšek, Denis Živčec, Dario
Svetej, Matjaž Turinek, Matjaž Germ,
Jasmina Holc, Klavdija Šipuš, Urban
Lavrenčič, Franja Pižmoht, Igor Ba-
šin, Hana Vodeb, Januš Rasiewicz,
Boris Strmšek, Danica Gregorčič in
Miran Popič.

Karikatura in strip

Ajda Gregorčič

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek

Marketing

Tel: 02 234 9101
Fax: 02 234 9102
marketing@katedra-on.net
Dejan Šlemer
dejan.slemer@katedra-on.net

Naklada

20.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo
stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Damir Mlakar

Damir Mlakar

Naslovnica: Ajda Gregorčič

Reforme ??!

24. maja se shod študentov iz opozorilnega spremeni v protestni shod. Vlada je očitno odločena, da sprovede opevane reforme, ki naj bi poskrbele za blaginjo. Prva žrtev naj bi bili študentje. Želi morda vlada z uvedbo razvpitih šolnin in tržnim pristopom izboljšati kakovost študijskega procesa? Na ta način dvomim. Morda bomo s tem pridobili »elitne študente« po globini denarnice. Nekatere zahteve Študentske organizacije Slovenije, ki so bile predstavljene na opozorilnem shodu, kot so brezplačen javni prevoz, zaposlitev pol leta po diplomi in več sredstev za prehrano, so res utopične cvetke. Nimam dovolj prostora, da bi vlekel vzporednice s pravicami delavcev. Na veliko se govori samo o socialnih pravicah, čisto obrobno pa se govori o implementaciji bolonjske reforme. Pri predavateljih, ki sedijo na zaščitnih stolčkih in ki so očitno pozabili, kaj pomeni znanstveno raziskovanje, še manj pa njihov doprinos družbi, je prav zanimivo pogledati v bibliografije. Ravno ti

so ovira za mlade in raziskav željne raziskovalce. Znano je, da se tako imenovana »zaščiten vrsta« zelo rada samo podpisuje pod raziskave, ki jih za njih opravljajo drugi. Na drugi strani pa je študentskim predstavnikom očitno lažje kričati v mikrofon, kot pa zagovarjati študentske interese v medijih. Takrat nastopijo prebavne motnje in opravičila iz osebnih razlogov. Strokovne službe, ki so svojo strokovnost pokazale pri prej omenjenem primeru, postajajo odlagalnišče za odslužene študentske funkcionarje. Na ljubljanskem ŠOU so krčevito skrivali prejemeke svojih najvišjih funkcionarjev, čeprav gre za porabo javnega denarja. Ljubljanski ŠOU ob milijardi tolarjev letnega proračuna nameni kar tristo milijonov tolarjev za plače zaposlenih, za socialno ogrožene študente pa borih šest milijonov tolarjev, ki pravzaprav predstavlja ekvivalent nekajmesečni plači direktorja omenjene organizacije. So torej takšni predstavniki verodostojni za zagovarjanje pravic študentov?

Aktualno

9

Analiza števila objav do izpolnitve polovice delovne dobe, ki kaže na kakovost znanstvenega razvoja posameznika in kontinuiteto znanstvenih idej in kjer iz zapisa v bazi COBISS za obdobje 1970–1990 lahko ugotovimo, da ima redni profesor Maks Oblak registriranih dvajset znanstvenih objav, redni profesor Jože Flašker pa eno znanstveno objavo.

Politika

20

Ja, in zgodovinarji, pa tudi kakšni drugi družboslovci in humanisti, bi morali oblast spomniti, da je njeno govorjenje govorjenje neonacistov. Uporabljajo namreč njihov diskurz. Naši oblastniki govorijo, kot da bi živeli v Nemčiji. In imeli zgodovinsko travmo nacizma.

Krasni novi svet

28

Tako jih lastniki teh ogromnih kmetij zvabijo k sebi z obljubo po delu in seveda plačilu. Toda, ko jih enkrat pripeljejo nekaj sto kilometrov globoko v pragozd, ti delavci nimajo možnosti nikamor pobegniti in se nikomur pritožiti. Postanejo zastoj delovna sila, delati morajo do 16 ur na dan.

Kultura

35

Zanima me pa, kdo, razen tistih, katerih stroka je književnost, lahko res reče, zakaj je Cankar naš največji pisatelj, in kako lahko zatrdim, da ne bo rekel tega samo zato, ker se je tako naučil v šoli? In kdo ga, razen študentov književnosti, sploh bere? To bi verjetno pokazala anketa.

Posvet o kriminalnih napadih

Aprila je v Mariboru ob sodelovanju pravne fakultete in fakultete za policijsko-varnostne vede potekal posvet o kriminalnih napadih na premoženje gospodarskih subjektov. Namen posveta je bil opozoriti na vse večjo ranljivost gospodarstva zaradi naraščajočega organiziranega kriminala, upoštevajoč zavarovalne, pravne in varnostne vidike. Da poslovni subjekti ne bi postali lahka tarča kriminalcev, sploh po prihodu evra, je potrebno povezati notranje var-

nostne mehanizme podjetij s policijo in zavarovalnicami. Vprašljiva je vloga zasebnih varnostnih podjetij v razmerju do policije, kjer bi bilo potrebno razvijati partnerstvo, nikakor pa ne konkurence policiji. Poseben pomen posveta je v sporočilu, da gospodarska družba skrbi za varnost svojega premoženja predvsem sama z ustrezno varstveno politiko, ki jo naj zaupa strokovnjakom. Da bo stopnja tveganja minimalna, je za to potrebno nameniti ustrezen del sredstev. UL

Raziskovalci na Japonsko

Štipendije je znova razpisalo tudi Japonsko združenje za spodbujanje znanosti (JSPS). Ta na podlagi memoranduma o znanstvenem sodelovanju s Slovenijo vsako leto razpiše tri postdoktorske štipendije za raziskovalno delo na Japonskem za naše raziskovalce. Štipendije so namenjene mladim obetavnim raziskovalcem za raziskovalno delo pod mentorstvom japonskih znanstvenikov, in

sicer na japonskih raziskovalnih inštitutih in univerzah iz naslednjih področij: humanistika, družboslovje in naravoslovno matematične vede. Kandidati se prijavijo pri ministrstvu RS za visoko šolstvo znanost in tehnologijo. Rok prijave je najmanj tri mesece pred predvidenim nastopom štipendije, zadnji rok pa je 30. junij 2006. O pogojih izveste več na straneh ministrstva. HR

Razpis Fulbrightovih štipendij

Mešani odbor za Fulbrightov program izmenjav med republiko Slovenijo in Združenimi državami Amerike je objavil razpis Fulbrightovih štipendij v naslednjem študijskem letu. Gre za postdoktorske mesečne štipendije, ki vključujejo predavanja kot raziskovalno delo, ter devetmesečne študentske raziskovalne štipendije. Kandidati, ki se prijavijo, morajo imeti ob predložitvi prošnje magisterij ali biti vključeni v neposredni doktorski študij. Na ameriških univerzah se bodo izpopolnevali kot gostujoči raziskovalci. Pogoji za prijavo na ta program je državljanstvo Republike Slovenije, ne morejo pa se prijaviti kandidati, ki prebivajo ali že študirajo v ZDA. Rok za prijavo je 26. maj 2006. Podrobne informacije o programu in ostala navodila so na voljo na spletni strani veleposlaništva ZDA v Sloveniji (<http://ljublana.usembassy.gov/fulbright-scholarship.html>). Tisti, ki bodo oddali popolne prijave, bodo v mesecu juniju vabljeni na razgovor s člani slovensko-ameriškega mešanega odbora, o dokončni izbiri pa bodo obveščeni konec marca 2007. HR

Posvet o nadaljnjem razvoju visokega šolstva

Prvi teden maja je v Portorožu potekal nacionalni posvet o vsebinskih in institucionalnih vidikih nadaljnjega razvoja visokega šolstva. Cilj posveta je bil predstavitev in razprava predvsem glede študijskih programov in upravljanja. Posvet je pripeljal do naslednjih zaključkov: pospešiti je potrebno priprave novih kakovostnih študijskih programov v sodelova-

nju z vsemi zainteresiranimi partnerji, obenem pa okrepiti strokovne službe, ki pripravljajo gradivo za akreditacijo pri svetu Republike Slovenije za visoko šolstvo. Prav tako je potrebna izdelava še kakovostnejših meril za evalvacijo kakovosti visokega šolstva in izvedba prvih evalvacij – njihovi rezultati bodo predstavljeni na naslednjem posvetu, torej prihodnje leto. HR

FOTOGRAFIJA MESECA

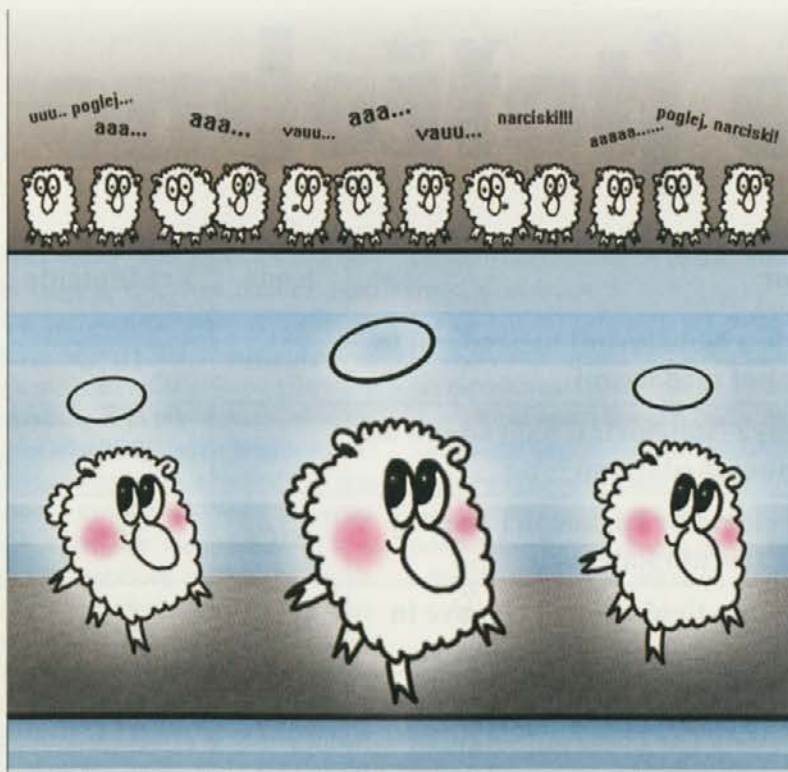

Foto: Boris Strmek

Če bi radi sodelovali s svojimi fotografijami v rubriki »fotografija meseca«, lahko svoje predloge pošljete na info@katedra-on.net.

Ministrstvo pričakuje pripombe

Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je pred dobrim tednom na svojih spletnih straneh objavilo osnutek resolucije nacionalnega programa visokega šolstva za obdobje 2006–2010. Obenem so odprli javno razpravo, ki bo trajala do konca maja. Ministrstvo tako pričakuje morebitne pripombe na naslovu pr.mvzt@gov.si. Predlog resolucije je sicer pripravila delovna skupina, sestavljena iz različnih strokovnjakov zunaj ministrstva, ki jo je vodil državni sekretar Janez Možina. V dokumentu je devet glavnih usmeritev, ki sledijo tako lizbonski strategiji kot programu reform. Eden od glavnih ciljev pa je ustvariti enoten visokošolsko-raziskovalni prostor, kar želijo doseči s pripravo in sprejetjem enotnega zakona za obe področji. HR

Današnjega narcisa ne zadovolji odsev v zrcalu, temveč v publikli.

0 perspektivah visokega šolstva

Minuli teden so na Univerzi v Mariboru, v sodelovanju z Društvom univerzitetnih profesorjev Maribor, pripravili okroglo mizo o perspektivah razvoja slovenskega visokega šolstva. Osrednji gost srečanja, predsednik republiškega sveta za visoko šolstvo Peter Jambrek, se je ob tej priložnosti podrobneje dotaknil aktualnega predloga novele zakona o visokem šolstvu. V slednjem naj bi bila namreč cela vrsta elementov, ki kažejo v smer revizije bolonjske reforme oz. v smer njene regresije. Pomanjkljivost novega sistema je po njegovem to, da bolonjska reforma v Sloveniji ne ponuja nekaj vmes med maturo in prvim letnikom univerze. Namreč premalo naj bi bilo splošnega predmetnika, ki bi bil dobra priprava na profesionalni študij. Ostali udeleženci okrogle mize, ki jih je bilo le okoli dva ducata, so sicer največ pozornosti namenili pretirani standardizaciji študijskih programov v evropskem visokošolskem prostoru v posledici sprejetja bolonjske reforme. Od Jambreka pa na tem mestu pričakujejo, da bo svet za visoko šolstvo v okviru »Bologna« v prihodnje bolj opozarjal na nacionalne interese. HR

Deset let mariborske fakultete za gradbeništvo

Mariborska fakulteta za gradbeništvo je 12. maja obeležila dobrih 45 let študija gradbeništva v Mariboru in deset let obstoja fakultete. Obletnico so proslavili s slovesno akademijo, na kateri so podelili nagrade in priznanja za prispevke k razvoju fakultete in predstavili novoustanovljeno društvo diplomantov. Sicer je na omenjeni fakulteti doslej diplomiralo več kot 3000 študentov. Že prihodnje leto naj bi fakulteta uvedla nekaj novih programov, pri tem pa še več pozornosti namenila kakovosti študija in raziskovalnemu delu, pretoku novih znanj v okolje oz. v gospodarstvo. Po besedah dekana Traunerja pomen fakultete sega od regionalnega prek nacionalnega do mednarodnega prostora. Regionalnost se kaže predvsem v tesni povezanosti z gradbenimi in projektantskimi subjekti v Mariboru, Podravju in severovzhodni Sloveniji, od koder prihaja največ študentov in kjer se jih največ tudi zaposli. HR

Mediji naši vsakdanji

Piše: Dario Svetej

Da v sodobnem svetu politične in gospodarske elite izkoriščajo množične medije za vsiljevanje prepričanja in obnašanja oziroma da je moč medijev lahko zlorabljena, ni nič novega. Presenetljivo in zaskrbljujoče je le to, da se ljudje tega večinoma ne zavedajo, kaj šele, da bi manipulativne medijske tehnike za nadzor mišljenja znali ali hoteli nevtralizirati s kritičnim mišljenjem. Prav kritično mišljenje je namreč najboljša obramba pred vsemi tistimi, ki si preveč vneto želijo, da bi mislili namesto nas. Toda, da bi kritično mislili, moramo seveda nekaj vedeti, stremeti moramo po resnici, predvsem pa v to vložiti določen napor. Medijske manipulacije in tehnike nadzora mišljenja moramo v prvi vrsti biti sposobni prepoznati, hkrati pa zmeraj uporabljati različne vire informacij. Zakaj ta dolgovezni ekskurz?

Ker mislim, da imamo pri zgoraj omenjenem v teh krajih velike težave. Ker medijska slika po moje že lep čas ni rožnata le po zaslugi oblasti, o katere apetitih po podreditvi medijev tako ali tako ne kaže izgubljati besed, temveč tudi zaradi letargične javnosti in novinarjev samih. Pravzaprav novinarjev, ki to niso. Mislim kajpada na tiste, ki ne premorejo minimuma profesionalne in moralne integritete, ter na vse tiste, ki očitno še nikoli niso slišali, da s svojim delom služijo javnosti, ne pa vsakokratni politični nomenklaturi. Na tiste, ki nikoli niso bili »psi čuvaji demokracije« ali pa so se iz najrazličnejših razlogov že davno spremenili v nekakšne asistente političnih in gospodarskih pomembnežev (ali zgolj njihovih služb za odnose z javnostmi), ki jim je osupljivo pogosto mogoče očitati tako podcenjevanje kritične javnosti kot tudi pomanjkanje abecede demokracije ter kronično nepoznavanje vloge medijev in novinarstva v so-

dobni družbi. Medtem ko naši politik(ant)i pogosto ne vedo, da so za kakršno koli verodostojnost pomembna predvsem dejstva in ne suhoparne floskule, novinarji pri nas vse prevečkrat tekmujejo v obzirnosti in statiranju svojim sogovornikom. Pa v deželi na sončni strani Alp ni opaziti le tega: če si novinarji politikom že drznejšo zastavijo vprašanja, ki bi utegnili zanimati javnost, reakcije slednjih navadno vse prej kot vzbujajo zaupanje o njihovi kompetentnosti. Pred kritično javnostjo se namreč že dolgo kaže ista zgodba: namesto da bi »elitneži« na vprašanja novinarjev odgovarjali argumentirano, se zatekajo k prozornim floskulam, demagogiji ali pa preprosto reagirajo užaljeno ter s prstom kažejo drugam oziroma se skrivajo za institucijami. Primerov za to je nešteto. Se še spomnite medijskega cirkusa v zvezi z enim najpogostejših argumentov naše zunanje politike za Nato, češ da sprejetje vanj pomeni biti sprejet v družbo najbolj razvitih in najpomembnejših držav? Kot da bi bili doslej afriški Kongo, kot da bi bili Švica in Avstrija brez Nata čisti outsiderki ...

Sicer pa je pri nas očitno mogoče prav vse. Ondan smo tako lahko v nekem mediju na primer prebrali umotvor z naslovom »Drnovšek zadovoljen z napredkom Tibeta«, prav nič pa o tem, kaj je ta tam sploh počel, koliko je tovrstna pustolovščina stala in podobno. Hudo je, če mora javnost namesto profesionalnega novinarskega dela (vesti, komentarjev ...) velikokrat konzumirati zgolj povzetke piarovskih sporočil. In potem se novinarji pri nas še čudijo kilavemu ugledu v družbi, mediji pa očitkom o svoji verodostojnosti in deležu krivde za stanje v njej ...

Zakaj je potrebno

Težko bi rekel, da je razvrščanje univerz nujno, vendar se naj ne sliši čudno, če trdim, da razvrščanje potrebujemo! Pač živimo v času, ko se vse tehta, meri in vrednoti, ko je, žal (!?), prvi frazem, ki se ga otroci naučijo: ali se plača? Ali se petletnemu otroku plača biti priden, ali se najstniku plača učiti, ali se po srednji šoli plača študirati, ali ...? In se odločamo, tako kot se nam zdi, da se plača!

Kriterij	Indikator	Koda	Vrednotenje
Kvaliteta izobraževanja	Študentje z Nobelovimi nagradami in Področnimi medaljami	Alumni	10%
Kvaliteta fakultete	Zaposleni z Nobelovimi nagradami ali Področnimi medaljami	Award	20%
	Pogosto citirani raziskovalci znotraj 21.tih področnih kategorij	HiCi	20%
Raziskovalna dejavnost	Članki, objavljeni znotraj Narave in Znanosti	N&S	20%
	Članki v SCIE, SSCI in AHCI	SCI	20%
Velikost ustanove	Akademski aktivnost glede na velikost ustanove	Size	10%
Skupaj			100%

Šanghajska merila za razvrščanje in vrednotenje univerz svetovnega razreda.

Študent se vpiše na univerzo in študira, ker oceni, da se mu bo splačalo, profesor se zaposli na univerzi, predava in raziskovalno dela, ker prav tako ocenjuje, da se mu to splača. Vsak ima svojo računico in pogosto finančna sploh ni tista, ki bi bila odločilna – enostavno je pomembno, da se račun izide, tako ali drugače ... Za računanje pa potrebujem podatke in čim več pomembnih in bistvenih si bom pridobil, lažje bom potegnil črto in se mi bo račun izšel. In tukaj se pojavijo lestvice! Študentu pomagajo izbirati med ustreznimi univerzami, profesorjem in vodstvu univerz kažejo, ali je njihovo delo dovolj uspešno in zanimivo na svetovnem univerzitetnem trgu. Univerzitetnih razvrščanj ne potrebujemo zato, da pogledamo, na katerem mestu smo in se zadovoljno pogladimo po trebuhu, češ, mi smo med petsto, mi smo med sto, mi smo na vrhu, ampak zato, kot sem dejal, da se nam »izide račun«. Izobrazba je naložba, pri naložbah pa se vsak odloča po svojih željah, zmožnostih in potrebah, zato ni vseeno, kje se bomo izobraževali, kdo in kako nam bo znanje »prodajal«. To je približno tako, kot če se odločamo za nakup avtomobila: razlika med fičom in audijem je velika – z vsakim se bomo sicer vozili, a že pred nakupom vemo, kaj nam nudi eden in kaj dru-

gi. Ponavljam, prav zaradi tega potrebujemo lestvice!

Univerzitetne lestvice

Če se gremo univerze, potrebujemo tudi lestvice – to je v današnjem času enostavno aksiom! Če ga ne bi imeli, bi si ga morali izmisliti. To je tako, kot če bi se v NBA samo »igrali« košarko (Ali si zamišljate slogan I love this game, če ne bi bilo lestvice, ki spodbuja tekmovalnost, nenehno potrjevanje in napredek?), kot če bi se v Ligi prvakov samo »igrali« nogomet (Ali si zamišljate polne stadione brez lestvice, ki gledalcem daje informacijo, kdo je trenutno najboljša ekipa v deželi tej, ker pri njej brcajo najboljši igralci, ima najbolj urejene razmere in najboljše pogoje za delo?). Enako je tudi na univerzitetnem področju, zato lestvice enostavno potrebujemo. Danes je v svetu veliko univerzitetnih lestvic, ki poskušajo »objektivno« razvrščati univerze. Na sestanku v Leidnu na Nizozemskem smo februarja o njih izčrpno razpravljali ter jih med seboj primerjali. Njihova kredibilnost, obsežnost, temeljitost, pomembnost in predvsem uporabnost je na koncu odločala, ko je prevladalo mnenje, da sta najvplivnejši THES-ova in Šanghajska lestvica (meni se je sicer zdela »idealna« t. i. CHE-lestvica, ki so jo v zgodnjih devetdesetih

letih prejšnjega stoletja začeli razvijati na pobudo Nemške rektorske konference – njihov sistem za ocenjevanje univerz je po mojem mnenju danes v univerzitetnem prostoru še najboljši razpoložljivi model; mogoče bo kdaj priložnost, da ga natančneje predstavim in razložim, zakaj mi je tako všeč), na koncu pa smo se razšli z ugotovitvijo, da je Šanghajska lestvica še »najbolj sprejemljiva«. Dodajam zanimiv utrinek z letošnje aprilске EUA rektorske konference v Hamburgu, ko je eden izmed nastopajočih rektorjev kritikom dejal: »Pokažite ali naredite mi boljšo univerzitetno lestvico, kot je Šanghajska, pa jo bom uporabljal!« In priznam, da se z njim strinjam. Univerzitetne lestvice bodo najbrž vedno imele določene »napake«, vendar sem prepričan, da bodo kljub temu ves čas prisotne, saj so prav tako kot v NBA in Ligi prvakov potrebne in odločilne za prepoznavnost in ponudbo posameznih univerz.

V Leidnu smo se na koncu strinjali, da naj univerzitetne lestvice spodbujajo predvsem javna politika, utemeljujejo in uresničujejo pa naj jih v univerzitetnih krogih. Lestvice niso same sebi namen, ampak lahko (med drugim) »realno« (1) vrednotijo globalni razmah dostopa do visokošolskega programa in (2) vrednotijo pojav

mednarodnega visokošolskega trga, (3) predstavljajo krmilne modele tržnega usmerjanja univerz na nacionalni stopnji ter (4) spodbujajo »zdravo, pozitivno« tržno tekmovalnost znotraj držav in med njimi ter spodbujajo »zdravo, pozitivno« tekmovalnost za študente, profesorje in (nenazadnje) tudi za uspešno financiranje univerz. Če temu dodamo še temeljno značilnost vsake lestvice – tj. pomembnost informacije (načelo jasnosti in razumljivosti) za potrošnike (študente, profesorje in financerje) in iz tega posredno izhajajočo odločilno stvar: zaščito potrošnika – potem je razumljivo, zakaj potrebujemo lestvice tudi v univerzitetnem prostoru. Lizbonska strategija predvideva, da bodo morale vlade posameznih držav Evropske zveze vlagati več (3 % BDP) v raziskovanje in razvoj, ki se bosta izvajala v uspešnih institucijah, sposobnih, da zagotovijo visoko vračilo vloženih sredstev. Letošnje sporočilo iz Altbacha je, razumljivo, sledilo tudi željam financerjev: razvrščanje univerz je nujno potrebno, saj morajo tisti, ki financirajo visokošolsko izobraževanje, vedeti, katere ustanove so najboljše!

Šanghajska lestvica

Šanghajska lestvica nastaja na Univerzi Shanghai Jiao Tong na Kitajskem, in sicer na Inštitutu za visokošolsko iz-

razvrščati univerze?

obraževanje, kjer za razvrščanje skrbi skupina, ki jo vodi profesor Nian Cai Liu. Avgusta vsako leto objavijo novo lestvico 500 univerz svetovnega razreda (WCU – World Class Universities), ki jo pripravijo na osnovi t. i. akademskega razvrščanja univerz svetovnega razreda (ARWU – Academic Ranking of World Universities). Razvrščajo vse univerze, ki imajo (1) Nobelove nagrajence, dobitnike t. i. področnih nagrad ter raziskovalce, ki objavljajo v najodličnejših svetovnih revijah (Nature & Sciencis) ter (2) vse velike univerze, ki imajo zaposlene profesorje, ki objavljajo svoje članke v bazah SCIE, SSCI in AHCI. Tako zberejo vsako leto 2000 najboljših univerz, razvrstijo jih polovico, tj. 1000, na svoji spletni strani pa nato objavijo 500 najbolje razvrščenih univerz. Lestvica nastaja po naslednjih kriterijih:

Alumni (10 % točk) pomeni skupno število bivših študentov univerze, ki so kasneje dobili Nobelovo nagrado ali področne nagrade; delež, ki se upošteva pri ocenjevanju, se spreminja: nobelovci in področni nagrajenci v obdobju zadnjih 10 let prinesejo 100-odstotni delež, nato pa se vsakih deset let ta delež zmanjša za 10 %.

Award (20 % točk) pomeni število nobelovcev ali dobitnikov področnih nagrad, ki so zaposleni na univerzi; delež, ki se upošteva pri ocenjevanju, je v odstotkih enak kot pri Alumni: 100 - odstotni delež, če je zaposleni prejel nagrado v zadnjih 10 letih, 90-odstotni za zadnjih dvajset let, 70-odstotni za zadnjih 30 let ...

HiCi (20 %) upošteva število visoko citiranih raziskovalcev znotraj t. i. 21-ih področij, in sicer znotraj naravoslovnih ved, medicine, fizike, kemije, geologije, strojništva in družbenih ved. Upoštevani so raziskovalci, ki so najvišje citirani zadnjih dvajset let.

N & S (20 %) upošteva število člankov iz naravoslovja in znanosti (objavljenih v Nature & Science) v zadnjih petih letih. Ocenjeni so samo članki, ne pa monografije ali knjige.

SCI (20 %) upošteva skupno število člankov v zadnjem letu, ki so zajeti v SCIE, SSCI in AHCI; zaradi »diskriminacije« humanistike in družbenih ved pri N & S imajo dvojno težo članki v SSCI in AHCI, vendar pa so tudi tukaj

ocenjeni samo članki, ne pa tudi monografije ali knjige.

SIZE (10 %) ovrednoti vse našteve indikatorje glede na število polno zaposlenega akademskega osebja; prednost velikih univerz. Zdi se, da Šanghajska lestvica razvršča univerze glede na njihove akademske ali raziskovalne zmožnosti, zato je v Leidnu prevladalo mnenje, da gre ta hip za najboljšo lestvico, ki prikazuje med-

Po teh rezultatih SCI nismo več daleč za npr. našima partnerskima univerzama v Gradcu in Pragi, ki sta na lestvici med prvih 400.

narodno uspešnost in sloves univerz. Kljub temu pa ostaja nedorečenih še veliko stvari, na katere smo v Leidnu opozorili in so jih (tako je dejal profesor Nian Cai Liu) pri naslednjih šanghajskih razvrščanjih pripravljene upoštevati: (1) »hendikepiranost« univerz, ki so bolj humanistično in družboslovno usmerjene, (2) jezikovni »predsodek« in favoriziranje angleščine kot jezika znanosti, (3) velike univerze imajo več možnosti, (4) mlade univerze nimajo enakih možnosti, (5) lestvica ne upošteva podoktorskega izobraževanja, (5) velike univerze, (6) predvsem pa je potrebno razvrščati univerze glede na različne funkcije (npr. raziskovanje ali poučevanje), področja in velikost.

Šanghaj in Univerza v Mariboru

Univerze v Mariboru na zadnji objavljeni lestvici ni na seznamu 500, kljub temu pa mi je profesor Nian Cai Liu zagotovil, da jo na Inštitutu za visokošolsko izobraževanje in Centru za uvrščanje univerz svetovnega razreda v Šanghaju poznajo in spremljajo, kar pomeni, da je na širšem seznamu 2000 svetovnih univerz. 30 % točk avtomatično izgubljam pri kriterijih Alumni in Award, toda simulacija, ki smo jo opravili po šanghajski metodologiji (upoštevala pa je že nova merila za vrednotenje humanističnih ved, ki jih pripravlja ARRS – SICRIS upošteva monografije in knjige ter vrednoti COBISS-ovi področji 1.08 in

1.16 tako, da jih bo v prihodnje tudi korporacija Thomson Scientific, ki s svojim podjetjem ISI zbira elektronske informacije za posamezne znanstvene skupine (HiCi, N&S, SCI), lahko zajela), prinaša v skupnem seštevku rezultat, ki nas močno približuje univerzam iz lanskega seznama 500. Po teh rezultatih SCI nismo več daleč za npr. našima partnerskima univerzama v Gradcu in Pragi, ki sta na le-

sikdaj priti do povsem različnih rezultatov. To se dogaja tudi glede naše univerze, saj nekatere nedavne interpretacije v medijih kažejo na popolno odsotnost npr. humanistične in celo jezikovne odličnosti mariborske univerze (tudi v primerjavi z ljubljansko), saj ne upoštevajo novega vrednotenja ARRS in popravkov pri vrednotenju humanističnih ved, ki kaže, da je npr. jezikoslovje na mariborski univerzi (v mislih imam podatke za slovenistiko) po objavah in raziskovalnih rezultatih vodilno v slovenskem (in tudi evropskem) prostoru. V Leidnu se je tudi pokazalo, da obstaja določena povezava med razvrstitvijo univerz in verjetnostjo, kako dobro so njihovi profesorji in raziskovalci citirani: višje kot je univerza na Šanghajski lestvici, bolj verjetno je, da bodo njeni raziskovalci dosegali visoko pogostnost citiranja (pokazalo se je, da je citiranost zaposlenih na top 50 kar 2,5-krat višja kot pri tistih iz skupine top 450 do 500), kar kaže, da obstaja močna vzročna povezanost med položajem univerze na lestvici in citiranjem njenih zaposlenih. Seveda se da z rezultati lestvice »igrati« tudi drugače: Šanghajska lestvica top 100 daje naslednjo osebno izkaznico uspešnega raziskovalca oz. vodje raziskovalnega projekta: gre za doktorja znanosti, ki je večinoma tudi predavatelj, njegova povprečna starost je 59 let; 3 % med njimi pa je Nobelovih nagrajencev, 15 % je žensk (med top 20 je 30 % žensk), po področjih jih je kar 52 % iz naravoslovnih znanosti, 37 % iz družbenih ved (večinoma so pravniki) in le 11 % iz umetnosti in humanistike.

DR. MARKO JESENŠEK

stvici med prvih 400, seveda pa nas obe prehiteta pri rezultatih Alumni in Award (nimamo nobelovcev) ter N & S. V primerjavi z npr. ljubljansko univerzo (ki je v preteklosti že bila na seznamu 500) imamo v izhodišču slabši položaj zaradi velikosti in starosti univerze, predvsem pa glede na 21 področij in t. i. nepopolno univerzo, saj nam manjka kar nekaj fakultete, ki »prinašajo« ob dobrem delu zaposlenih pomembne rezultate – z ustanovitvijo medicinske, naravoslovno-matematične in filozofske fakultete pridobivamo pomembna področja, ki bodo ob pričakovanem raziskovalnem delu (in raziskavah, ki jih bodo nosilci odslej opravljali v okviru mariborske univerze) našo univerzo utrdile v skupini univerz svetovnega razreda.

Res pa je, da je mogoče pri interpretaciji in primerjavi rezultatov mar-

	Država	Top 20	Top 100	Top 200	Top 300	Top 400	Top 500
1	ZDA	17	53	90	119	140	165
2	Velika Britanija	2	11	14	30	36	40
3	Japonska	1	5	9	13	24	34
4	Nemčija		5	16	23	33	40
5	Kanada		4	8	17	19	23
6	Francija		4	8	13	19	21
7	Švedska		4	5	9	11	11
8	Švica		3	6	6	7	8
9	Nizozemska		2	7	9	11	12
10	Avstralija		2	6	9	10	14

Število univerz, ki jih ima posamezna država na Šanghajski lestvici.

Foto: Helena Rous

Prvi vtis – prijazen, uglajen, preprost. Drugi vtis – prijeten sogovornik, daje vtis, da je že s samo osvetlitvijo problema vsakemu posamezniku mogoče pognati kolesje možnih sprememb. Dobrobit študentov je zanj na prvem mestu ...

Študentski ombudsman – ob kavi do rešitev

Je funkcija prorektorja za študentska vprašanja upoštevana, čeprav ste še študent?

Ponosen sem na tradicijo naše univerze, da mesto prorektorja tega resorja vedno pripada študentu, čeprav se prijavljajo tudi profesorji in drugi. Študenti se pač lažje izpovejo študentu, v sproščenem vzdušju, ob kavi kot nekomu »na višji instanci«. Odnos je zelo spoštljiv in ni se mi še zgodilo, da bi naletel na ignoranco kakega predloga le zato, ker še nimam naziva. Tako je na univerzi, kakor tudi na posameznih fakultetah.

Želim, da bi tak odnos ostal tudi pri mojih naslednikih in da bi se tak instrument osvetljevanja problemov direktno od študenta, torej prizadete osebe, prek prodekanov in prorektorja na naslovnike čim več uporabljal.

Kako je pri obravnavanju problemov študentov na komisijah za študentske zadeve na fakultetah. So tukaj res glavne veze, kot se govori?

Na vsaki fakulteti so v komisiji tudi študenti in seveda se trudimo pomagati drug drugemu. Vendar je možnost, da samo s sklepčnostjo študentov uspejo, kar majhna. Velikokrat tudi sam posredujem. Z novim sistemom kreditnih točk bodo prehodi bolj strogi. Moram pa povedati, da sem sam naletel le na malo neutemeljenih problemov. Nasploh sem ponosen na naša prizadevanja, da imamo tudi študenti svoje predstavniki

ke v vseh organih in komisijah.

Koliko moči daje univerza študentskemu svetu?

Sklepi študentskega sveta so enako upoštevani kot sklepi senata univerze in tukaj smo precej močni. Vsi sprejeti sklepi so zavezujoči za tistega, na kogar so naslovljeni na naši univerzi. Aktivno se vključujemo tudi v spreminjanje zakonov na državni ravni, podajamo študentsko mnenje.

Kakšno je mnenje glede minulih študentskih demonstracij in zahtev, ki naj bi bile nerealne?

Načeloma podpiramo večino predlogov, a same zahteve niso dovolj dobro definirane. O protestu lahko rečem le to in enako meni tudi študentski svet Univerze v Mariboru, da če se govori o študentskih zahtevah, naj le-te dejansko zastopajo študenti in ne dijaki. Iz medijev je bilo namreč razbrati, da je bila velika večina protestnikov dijakov.

Kakšen je odnos študentskega sveta Univerze v Mariboru do ŠOUM-a?

Ni nam všeč, da veliko študentov misli, da je študentski svet samo še ena opcija za študente, poleg ŠOUM-a, polna tistih, ki želijo napolniti lastne žepe. ŠOUM je drug pravni subjekt in oni pač delujejo, kot delujejo. Imajo zagotovo večja finančna sredstva, mi poskušamo narediti čim več iz tega, kar imamo. Z ministrstva za visoko šolstvo dobimo okoli 5,8 milijona tolarjev sredstev, ki se razporedijo

tudi na projekte in za lastno delovanje ostane le malo, saj je fakultet 14. Nimamo namena in ne sredstev promovirati osebnih interesov. Študentom želimo le povedati, da se naj na nas obračajo.

Koliko dejansko sodelujete s ŠOUM-om?

Žal moram povedati, da ne sodelujemo. Ko sem sam nastopil funkcijo, sem pripravil dogovor o možnih skupnih projektih in podobno. Do dogovora ni prišlo, ni bilo skupnega jezika. Zdi sem tudi nedostojno, da, ko se je zamenjalo vodstvo organizacije, nismo dobili nobenega obvestila, ampak smo to zasledili iz medijev. Želeli smo vnovič vzpostaviti sodelovanje, spet nič. Za vsak dogovor sta potrebni dve strani, pri njih pa očitno ni interese, čeprav bi morala biti tudi njihova želja, da bi tudi do države delovali enotno. Veliko funkcionarjev je zmedenih, kdo je pravi predstavnik študentov. Zakon pač lahko vsak razume, kot si ga želi. Tam piše, da so prestavniki študentov na univerzi ŠS-ji, ŠOUM si razlaga to tako, da so predstavniki študentov oni. Dejstvo je, da bo potrebno nekoč sestiti za isto mizo, se pogovoriti, ker kreganje za študente ne prinese nič dobrega. To je slabo. Določene stvari delajo dobro, a bi s sodelovanjem več dosegli.

Kakšno je vaše gledanje na prihajajoče spremembe z Bolonjsko deklaracijo v primerjavi s sedanjim sistemom?

Glede bolonjske prenove študijskih

programov imamo močno angažirane študentske svete posameznih članic, ki intenzivno sodelujejo pri usklajevanju. Glede starega sistema menim, da je dober, a ima precej lukenj. Nismo nastavljeni za gospodarstvo, praktičnega dela skoraj ni. Ko zaključiš študij, si diplomiral, a v podjetju se je potrebno ukvarjati z novincem vsaj leto dni, da se dejansko nauči svojega dela. Bologna teži k temu, da tisti, ki gre študirat, res študira. Veliko je namreč študentov, ki si ne morejo privoščiti študija, razen če ob študiju še delajo. Zaradi tega se dogaja, da vsi ne opravijo svojih zahtevanih obveznosti in se tudi ne morejo opravičiti pred komisijo. Ta problem se želi rešiti s štipendiranjem, da bi študenta ves čas študija spremljalo določeno podjetje. Seveda je tukaj država, da to ureja, predvsem v smislu olajšav za podjetja. Razlika od sedanjega sistema bo v tem, da bi naj bilo veliko več kadrovske študentov, kot jih je sedaj. S tem se želi študente osredotočiti na študij in ne na dodaten zalužek. Seveda pa je tudi za to potreben čas. Upam, da bodo vse te prednosti, ki jih opeva Bologna, vsaj čez deset let od uveljavitve res vidne. Kot sem rekel, včasih je potrebno za kako stvar vložiti več truda. Vsekakor pa trdim, da nam v ŠS ne bo zmanjkalo idej in energije spreminjati stvari za študente na bolje ter predvsem v to, da bo študij v pravem pomenu besede študij.

HELENA ROUS

Habilitacija – tri zvezdice

V smislu dosedanjih burnih razprav v Katedri in celo grožnjami s tožbo si danes dovolim predlagati v presojo stališča, ki jim je potrebno omogočiti akademski dialog in akademsko svobodo. Visoko izobraženi učitelji in člani Univerze v Mariboru, ki ji je država Republika Slovenija priznala avtonomijo, morajo biti prepričani, da demokracije nikoli ni preveč in da problemi nikoli ne nastajajo zaradi demokratičnega dialoga in delovanja, ampak zaradi nedemokracije, avtokracije, centralizacije in dušenja svobode misli, prepričanja in delovanja.

V kolikor visoko izobraženim osebam z veliko umsko močjo in sposobnostjo ne dajemo pravice do predlogov in pobud, ki jim omogočajo svobodno izražanje misli in volje ter seveda odločanja, so takšna razmerja kratkega roka, saj drugače ne bi bilo družbenega napredka.

V drugi številki Katedre smo zapisali, da je v postopku habilitacije najpomembnejše doseženo število objavljenih izvirnih znanstvenih člankov z liste JCR, ki so v javno dostopnih bazah COBISS in SICRIS navedeni pod bibliografsko enoto 1.01. V knjižnici Fakultete za strojništvo smo pogledali v bibliografijo rednih profesorjev in pri konkretnem pregledu napisanih in zavedenih člankov ugotovili, da nekateri redni profesorji navajajo v postopku habilitacije tudi tiste izvirne znanstvene članke z liste JCR, ki so bili objavljeni na konferencah oziroma so bili objavljeni na samo dveh straneh ali celo manj. Ob tem je potrebno poudariti, da se na priznanih univerzah za »resno« objavo in s tem obširno in detajlno opravljeno znanstveno raziskavo šteje izvirni znanstveni članek, ki je bil objavljen v povprečju na 12 straneh in je v tujini poznan kot t. i. »Original scientific full length paper«. Pomembno je tudi povedati, da se znanstvena kvaliteta revije z liste JCR, v kateri je objavljen izviren znanstveni članek, dokazuje z velikostjo faktorja vpliva revije, ki se glede na znanstveno kvaliteto revije letno spreminja. Večji faktor vpliva revije pomeni višje doseženo mesto revije za posamezno znanstveno področje, ki ga s svojimi članki revija pokriva. Dejstvo je, da nekatere priznane tuje univerze, s katerih prihajajo Nobelovi nagrajenci, uporabljajo za izkazovanje mednarodne odličnosti prav število objav izvirnih znanstvenih člankov, ki so bili ob-

javljani v priznanih tujih revijah in glede na velikost faktorja vpliva revije zasedajo prva tri mesta (t. i. kriterij 3 STARS – 3 zvezdice) za posamezno znanstveno področje. S tem kriterijem ustrezno ovrednotijo najkvalitetnejše objave in jim glede na rangiranje univerze pripišejo znanstveno težo. Ob tem se lahko vprašamo, ali vemo, zakaj do danes še nimamo na Univerzi v Mariboru nobenega Nobelovega nagrajence.

Tudi pri citiranju objavljenih izvirnih znanstvenih člankov ne more biti vseeno, ali te navaja oziroma »uporablja« tvoje objavljeno znanstveno delo pri svojih nadaljnjih raziskavah svetovno znana in priznana institucija, kot je na primer NASA Langley Research Center, ali pa samo »znanstveni« prijatelji in znanci. Pose-

bej je potrebno ovrednotiti tudi delež raziskav, ki so ga naši raziskovalci – redni profesorji dosegli v okviru skupnega znanstvenega projektnega dela s tujimi raziskovalci oziroma univerzami in je bilo objavljeno v skupnih člankih. Na takšen način bo dobil priznanje za znanstveno tehnološke novosti resnično tisti, ki je znanstveno delo v resnici opravil, in ne tisti, ki se je kot vodja (šef laboratorija, predstojnik katedre ali celo dekan) iz kakršnih koli razlogov na članek samo podpisal. Zanimiva je tudi analiza števila objav do izpolnitve polovice delovne dobe tj. 20 let do upokojitve, torej gre v bistvu za najbolj plodno obdobje raziskovalca, ki kaže na kakovost znanstvenega razvoja posameznika in kontinuiteto znanstvenih idej in kjer na primer iz

zapisa v bazi COBISS za obdobje 1970–1990 lahko ugotovimo, da ima redni profesor Maks Oblak registriranih dvajset znanstvenih objav, redni profesor Jože Flašker pa eno znanstveno objavo.

Mnogo bralcev (beri študentov) Katedre pa je tudi želelo, da analizo patentov in prodanih patentov ali inovacij prikažemo tudi slikovno, saj bo tako nazorno prikazano, koliko je kdo od rednih profesorjev na Fakulteti za strojništvo prispeval k temu, da se je denar davkoplačevalcev koristno uporabil za opravljene raziskave. Študentje lahko resnično le od takšnih profesorjev pričakujemo, da nas bodo naučili tudi tisto, kar bomo lahko uspešno prodali na trgu in od tega tudi dostojno živeli.

MIRAN POPIČ

»Tako kot v alpinizmu ne moremo vzpona na Everest nadomestiti s štirimi vzponi na Triglav, tako je tudi pri ovrednotenju najkvalitetnejših objav znanstvenega dela v tujih revijah,« je pojasnil red.prof. dr. Maks Oblak.

Foto: Aleš Gjerkeš

In memoriam: PeF v

30. marca, na rojstni dan Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, ko je »začelo biti humanistično srce mesta« (Večer, 4. april, str. 2), je končala svojo življenjsko pot Pedagoška fakulteta iste univerze. V spomin na ugledno ustanovo bom v tem prispevku na kratko opisal razloge njenega zgodnjega, a hkrati pričakovane in načrtovanega konca.

Fakulteta za določen čas

Dvajset let življenja neke visokošolske ustanove ni ravno veliko. Pri Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru (PeF) je drugače, saj ji je bilo že ob nastanku leta 1986 usojeno bolj kratko življenje. Kot vemo, je PeF nastala iz nekdanje Pedagoške akademije (dveletne ustanove) leta 1986, ko so se študenti prvič vpisali v štiri-letne pedagoške programe. Ustanovitev PeF je bila izjemnega pomena za celotno univerzo, saj je omogočila pospešen razvoj zlasti družboslovno-humanističnih in naravoslovno-matematičnih strok in znanstvenih disciplin ter prenos znanj s teh področij v študijske programe.

Žal ta razvoj že od samega začetka ni bil enakomeren na vseh področjih delovanja PeF. V programih za izobraževanje učiteljev se je ob povečevanju deleža družboslovno-humanističnih oz. naravoslovno-matematičnih vsebin postopoma zmanjševal delež pedagoškega oz. profesionalnega usposabljanja študentov za poklic učitelja. Obdobje med leti 1985 in 1995 je zaznamoval proces depedagogizacije PeF in njenega notranjega preoblikovanja v filozofsko fakulteto (o tem podrobno pišem v svojem prispevku Izgubljena pedagoškost Pedagoške, Dialogi št. 1–2, 2003).

To seveda ni ostalo brez posledic. Na PeF so v vsem tem obdobju, še posebej pa v zadnjih nekaj letih, prihajala opozorila (študentov, učiteljev pedagoško-didaktičnih predmetov, zaposlenih učiteljev in ravnateljev šol, strokovnjakov Zavoda za šolstvo in drugih) o tem, da diplomanti pedagoških programov nimajo dovolj znanj, ki bi jim omogočala uspešen vstop v poklic učitelja, te ugotovitve so do-

bile potrditve tudi v rezultatih primerjalnih analiz in empiričnih raziskav, opravljenih na sami fakulteti. Na opozorila in ugotovitve o nezadostni pedagoško-profesionalni usposobljenosti diplomantov pedagoških programov se vodstvo in organi fakultete niso odzivali. To je tudi razumljivo, saj je v tem času potekal proces preoblikovanja PeF v tip visokošolske ustanove, ki se od ustanov, kakršna je bila ob svoji ustanovitvi PeF, med drugim razlikuje ravno po nezanimanju za zadeve »praktične narave«, kot je npr. poučevanje in pedagoško delo v šoli. V zgodovini visokošolskega izobraževanja je tak tip visokošolskega izobraževanja poznan pod imenom Humboldtov model, katerega začetki sovpadajo z ustanovitvijo univerze v Berlinu v 30. letih 19. stoletja. Poglejmo, za kaj gre.

Humboldtov model univerzitetnega izobraževanja

Glavna značilnost tega modela je poudarek na raziskovalnem delu, medtem ko je pedagoško delo predvsem prenos spoznanj in rezultatov

Na opozorila in ugotovitve o nezadostni pedagoško - profesionalni usposobljenosti diplomantov pedagoških programov se vodstvo in organi fakultete niso odzivali.

raziskovalnega dela profesorjev na študente. Resnici na ljubo je treba priznati, da je to pravzaprav idealen način univerzitetnega izobraževanja, še posebej, ko gre za pridobivanje mlajših univerzitetnih kadrov. S pojavom masovnega študija v 60. letih prejšnjega stoletja in s prenosom velikega dela raziskovalne dejavnosti z univerz na specializirane

raziskovalne ustanove (npr. inštitute) je model začel izgubljati veljavo in ga danes najdemo v bolj ali manj čisti obliki le še na t. i. raziskovalnih univerzah (npr. na Harvardu, Oxfordu ali Cambridgeu), ki pa predstavljajo zanemarljiv delež univerzitetnega izobraževanja v svetu. Še posebej v zadnjem desetletju poteka razvoj visokošolskega izobraževanja v smeri, ki se bistveno razlikuje

od zgoraj opisanega Humboldtovega tipa in ga poznamo kot t. i. bolonjski model.

Bolonjski model univerzitetnega izobraževanja

Že bežen pogled na strukturo visokošolskega študija po bolonjskem modelu nam pove, da se študij po tem modelu ne zgleduje po razis-

kovalnih univerzah tipa Harvard, Oxford ali Cambridge, ampak gre za masovnemu izobraževanju prilagojeno obliko na kompetencah zasnovanega in modularno organiziranega stopnjevane študija, pri čemer je nižja stopnja, ki se praviloma zaključuje s pridobitvijo razmeroma široke izobrazbe, podlaga za zahtevnejši in bolj specializiran študij na višji stopnji. Nobenega dvoma ni, da se lahko ideal Humboldtove univerze v študiju po bolonjskih programih uveljavi le v izbranih segmentih visokošolskega študija na drugi stopnji (master), v celoti pa šele na tretji (doktorski) stopnji.

To seveda velja tudi za izobraževanja učiteljev, katerega razvoj v Evropi in svetu danes poteka v smeri enotnega profila učitelja s specializacijo na osnovi izbirnih vsebin v višjih letnikih. Izobraževanje praviloma poteka na specializiranih ustanovah (fakultetah, oddelkih), ki jim je izobraževanje učiteljev prvo, največkrat edino poslanstvo. Glavni cilj bolonjskih programov za izobraževanje učiteljev je, da študenti v času študija pridob-

obdobju 1986 – 2006

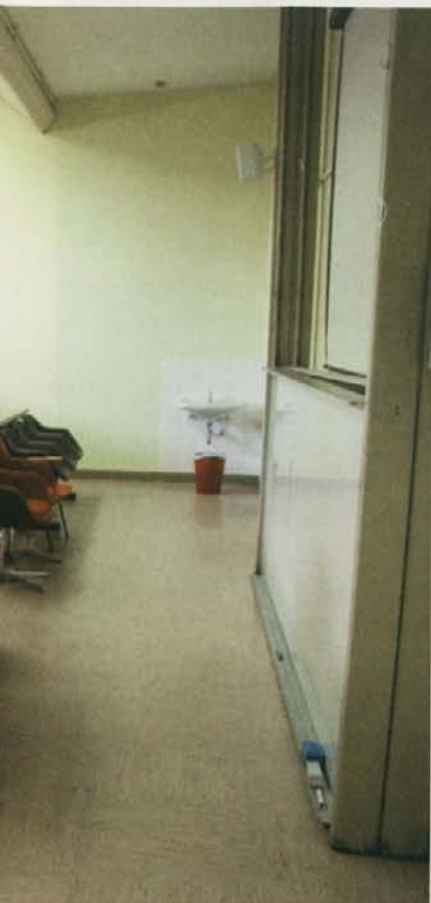

Foto: Aleš Gjerkeš

bijo kompetence, potrebne za poučevanje in pedagoško delo v razredu. Kaj to pomeni za izobraževanje učiteljev, je lepo zapisano v bolonjskih dokumentih in v obsežni strokovni in znanstveni literaturi s področja poučevanja in izobraževanja učiteljev (o tem precej pišem tudi sam v svoji pred kratkim objavljeni knjigi *Poučevanje kot profesija, učitelj kot profesionalac*).

Za kaj torej gre pri ukinitvi PeF?

»Uradni« razlog najdemo v Elaboratu o ustanovitvi Filozofske fakultete, ki je služil kot osnova za t. i. razgradnjo in posledično ukinitve PeF, in sicer naj bi PeF postala »zdržba nezdržljivih humanistično-družboslovnih, naravoslovno-matematičnih in pedagoško-vzgojitelskih interesov«, ki »postaja v primerljivem evropskem univerzitetnem okolju parodija brez primere«. Kdor pozna razmere na tej ustanovi, se bo z ugotovitvijo najbrž strinjal in s tega vidika se zdi osamosvojitve humanistično-družboslovnih in naravoslovno-matematičnih strok oz. disciplin povsem logično dejanje. Seveda pa

je s to logiko težko utemeljiti prenos pedagoških programov na nepedagoško visokošolsko ustanovo. Res je sicer, da se, kot izhaja iz Elaborata, na FF seli tudi pedagogika, če s tem mislimo na Oddelek za pedagogiko, psihologijo in didaktiko, vendar nesporazum s tem ni odpravljen. Kaj bo pedagogika ustanovi, ki se je pedagoškemu interesu javno odrekla? In kaj bo ustanova, ki bo v bodoče nosila ime Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, brez pedagogike?

Pravi odgovor lahko slutimo iz naslednje ugotovitve, zapisane v Elaboratu, namreč da prehanje humanistike iz okvirov Pedagoške fakultete »ne pomeni konec Pedagoške fakultete, in sicer take, ki bo še naprej izpolnjevala svoje temeljno poslanstvo, tj. izobraževati in usposabljanje dobre učitelje razrednega pouka in vzgojiteljice, da bodo lahko v šolah učili, vzgajali in navduševali svoje učence za poklice, v katerih bodo najbolj uspešni«. Podcenjujoča in žaljiva izjava pod vsakim nivojem si ne zasluži omembe v tem prispevku, vendar z njeno pomočjo zdaj vsaj razumemo logiko, ki stoji za prenosom programov za izobraževanje učiteljev s pedagoške na humanistično-družboslovno ustanovo. Po tej logiki je kriterij za uvrstitev nekega programa za izobraževanje učiteljev na pedagoško ali humanistično-družboslovno ustanovo predvsem starost otrok, ki jih bodo poučevali diplomanti teh programov. Kot vse kaže, so avtorji Elaborata mnenja, da učitelji, ki poučujejo otroke do vključno petega razreda osnovne šole (jasno, da tudi vzgojitelji), ne potrebujejo humanistike in družboslovja, ostali učitelji pa ne pedagoških in vzgojnih, torej edukacijskih znanj. O absurdnosti logike, ki nam jo ponujajo avtorji Elaborata, ostane človek upravičeno brez besed. Jo pa lahko razume.

Še pogled v prihodnost

V izogib morebitnemu nesporazumu je treba vedeti, da visokošolske ustanove, ki bo v okviru mariborske univerze v bodoče nosila ime Pedagoška fakulteta, pač ne gre enačiti s

preminulo Pedagoško fakulteto, saj se bo na njej izobraževal le vsak deseti bodoči učitelj. Drugi se bodo izobraževali drugje. Ali to pomeni, da bomo zdaj imeli več pedagoških fakultet? Odgovor prepuščam bralcu oz. bralki tega prispevka.

Ali se bodo po novem učitelji izobraževali drugače kot doslej? Bomo videli. Kot kaže zdaj, bo v prihodnje bolj ali manj tako kot doslej. O tem, kaj se nam obeta s prenovno pedagoških programov, lahko slutimo iz zadnjega v vrsti predlogov strukture pedagoških programov po novem. Po tej domislici naj bi se pedagoško profesionalno izobraževanje v pedagoških (!!) programih omejilo na en t. i. pedago-

ški modul v obsegu približno ene petine celotnega programa, ki bi si ga med seboj po možnosti prijateljsko razdelile vse stroke s področja pedagoško profesionalnega izobraževanja bodočih učiteljev (torej pedagogika, psihologija, didaktika, predmetna didaktika, pa menda še multimedija in še kaj), nekaj pa naj bi menda ostalo tudi za pedagoško prakso. Če je ne bodo kar ukiniteli. Ni jih namreč malo učiteljev, ki bi bili tega veseli. Zanje bo svet šole in razreda, kjer si diplomanti pedagoških (!!) programov mnogo prepozno začnejo nabirati pedagoško in profesionalno znanje, ostal tudi v bodoče – terra incognita.

DR. SLAVKO CVETEK

Foto: Aleš Gjerkeš

Univerza v Mariboru –

Trajnostni razvoj človeške družbe, zlati gospodarski, naj bi bil skladen z naravo in naravnimi procesi. Poudarja odgovoren, sonaraven gospodarski razvoj, ki ne bi ogrožal možnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij. Pomeni ohranjanje in izboljševanje razmer za življenje ljudi, ohranjanje vitalnosti ter raznolikosti ekosistemov. Tako združuje gospodarske, družbene in okoljske cilje ter postaja nujnost, ki zahteva institucionalne, organizacijske in finančne spremembe.

Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) je lani razglasila desetletje izobraževanja za trajnostni razvoj. Z njim ponuja nove priložnosti v izobraževanju, daje možnosti soočanja z novimi izzivi ter spodbuja k trajnostnemu (vzdržnemu) razvoju. Prav zato se je razprava o izobraževanju za trajnostni razvoj pojavila tudi v vrhu evropske politike. Njegovo vključevanje v evropski visokošolski prostor in v bolonjski proces zahteva bergenska izjava ministrov za visoko šolstvo iz maja 2005: »Prispevek k izobraževanju naj bi bil osnovan na načelih trajnostnega razvoja ...« V prihajajočem desetletju je vloga univerze pri približevanju trajnostnemu razvoju neizbežna. Univerze imajo posreden in neposreden vpliv na lokalno ter nacionalno okolje, na diplomante in njihove odločitve v prihodnosti. Imajo veliko vlogo pri prenosu znanja v prakso, spodbujanju kulturnih vrednot in tako prispevajo k človekovemu razvoju. Zaradi svojih značilnosti pospešujejo pretok novih znanj in spoznanj ter prispevajo k trajnostnemu razvoju.

Univerze imajo ključno vlogo na poti k trajnostnemu razvoju, zato je

potrebno definirati njihovo vlogo in odgovornosti. Pomik k trajnostnemu razvoju zahteva drugačne vzorce razmišljanja, nove vrednote, spremembe v politiki, nove tehnologije, spremembe v upravljanju, nove oblike sodelovanja in predvsem nova znanja. Trajnosta univerza je institucija, ki upošteva, vključuje in spodbuja ohranjanje okolja, uravnoteženo gospodarsko rast, družbeni napredek in blaginjo.

Preoblikovanje univerze v trajnostno institucijo obravnavajo temeljni razvojni dokumenti Republike Slovenije:

- Strategija razvoja Slovenije,
 - Program reform za izvajanje lizbonske strategije v Sloveniji,
 - Nacionalni program varstva okolja,
 - Nacionalni energetski program,
 - Nacionalni raziskovalni in razvojni program,
 - Operativni program zmanjševanja emisij
- ter smernice Evropske unije in njene Komisije:
- Strategija Evropske unije o trajnostnem razvoju,
 - Učinkovita raba energije ali kako narediti več z manj,
 - Zanesljiva, konkurenčna in traj-

nostna energija za Evropo,

- Energija za prihodnost – obnovljivi viri energije,
- Mobilizacija moči evropskih možganov,
- Investicije v raziskave in Izgradnja Evrope znanja,
- Vloga univerz v Evropi znanja.

Vizija in poslanstvo Univerze v Mariboru

Univerza v Mariboru že pripravlja spremembe študijskih in raziskovalnih programov, ki bodo usmerjene v trajnostni razvoj. Postati želi trajnostna ustanova, ki bo zagotavljala vključevanje načel trajnosti v svoje vsakdanje aktivnosti, od doseganja raziskovalne in izobraževalne odličnosti (uvrstitev v zgornjo tretjino evropskih univerz) do spodbujanja lokalnega in mednarodnega sodelovanja, kulturne zavesti in vrednot. Tudi poslanstvo univerze je prenovljeno:

- izobraževati strokovnjake svetovnega formata,
- dosegati svetovno odličnost v znanstvenem delovanju,
- razvijati multidisciplinarno raziskovanje, tehnološki razvoj in inovacije,
- prenašati znanstvene dosežke v industrijo,

- gojiti kulturno zavest in etične vrednote,
- spodbujati trajnostni razvoj na lokalnem, nacionalnem in regionalnem nivoju,
- navduševati za trajnostni življenjski slog,
- krepiti sodelovanje z drugimi institucijami,
- oskrbovati vse deležnike z informacijami.

Trajnostni razvoj kot metoda študija

Trajnostno naravnane univerze so se v zadnjih letih začele pojavljati po vsem svetu. Vodilne so najboljše univerze v ZDA, v Evropi prednjačijo skandinavske in avstrijske univerze. Tudi na Univerzi v Mariboru, na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo, smo razvili koncept celovitega vključevanja trajnostnega razvoja, ki bi obsegal vsa področja delovanja. Trajnosta univerza pomeni trajnostno usmerjene fakultete. Tako bi gradbeniki lahko izboljšali izolacijo stavb po načelih pasivne hiše, strojniki ločeno regulacijo gretja sever-jug, toplotne črpalke in moderno, varčno prezračevanje, električarji varčno in učinkovito razsvetljevanje, kemiki zmanjševanje porabe vode in čiščenje odpadkov, prometniki in varnostniki trajnostni prevoz, organizatorji ločevanje in zbiranje odpadkov, ekonomisti okoljsko knjigovodstvo, upravljanje in vodenje, prodajo odpadkov, pedagogi izobraževanja prebivalstva o trajnostnem razvoju, pravniki bi predlagali pravno urejevanje varstva okolja, razvoja družbe in etični kodeks, medicinci in varovalci zdravja osnove trajnostnega življenja, družboslovci načela trajnostne porabe, geografi Lokalno agendo 21 ipd. Tako vizijo razvoja podpira tudi vodstvo univerze.

Rešitve problemov, ki se nanašajo na trajnostni razvoj, morajo biti interdisciplinarno usmerjene. Zato je potrebno preseči okvire aktivnosti, ki temeljijo samo na eni disciplini.

Priporočena literatura:

- Strategija razvoja Slovenije. <http://www.sigov.si/zmar/projekti/srs/srs.php>
- Communication from the Commission. A sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for sustainable Development. COM(2001)264 final, Brussels, 2001. http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2001com2001_0264en01.pdf
- Green Paper on European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Europe. Brussels, 2006.
- Green Paper on Energy Efficiency or Doing More With Less. COM(2005)265 final, Brussels, 2005. http://europa.eu.int/comm/off/green/index_en.htm
- Communication from the Commission. Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy. COM(2005) 152 final, Brussels, 2005. http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/comuniv2005_en.pdf
- Communication from the Commission. The role of the universities in the Europe of knowledge. COM(2003) 58 final, Brussels, 2003. http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0058en01.pdf
- Building the Europe of Knowledge (7th framework programme), Brussels, 2005.
- Communication from the Commission. Investing in research: an action plan for Europe. COM(2003) 226 final, Brussels, 2003. http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0226en02.pdf

trajnostna univerza?

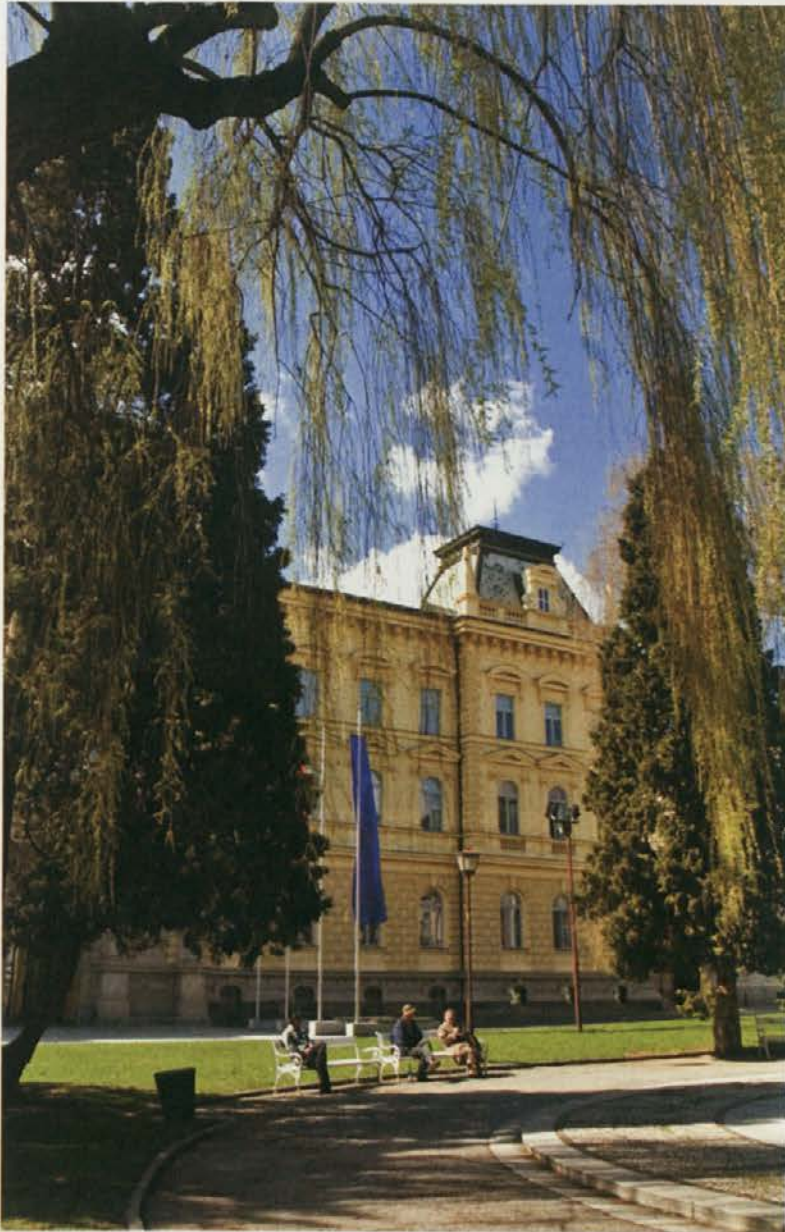

Foto Aleš Gjerkeš

Trajnostno naravnani projekti so pogosto multidisciplinarni in projektno usmerjeni, zato je pri posameznih projektih (glede na vsebi no) potrebno opredeliti fakulteto, ki bo projekt koordinirala. Pomembno je povezati posamezne fakultete, ki bodo delale na skupnem projektu, npr. proizvodnje energije iz obnovljivih virov. Poseben poudarek mora biti dan izbiri članov pri posameznih projektih, zlasti študentov, nujno je vključevanje posameznikov in organizacij, ki jih projekt zanima (predstavnikov občine, industrije, srednjih šol, nevladnih organizacij idr.). Vsak projekt na posamezni univerzi bi koordiniral mentor (lahko je več mentorjev na eni fakulteti). Projektno delo bi izvajali s seminarskimi nalogami, diplomami,

magisteriji in doktorati.

Ustanovitev sveta za trajnostni razvoj

Integrirano vključevanje trajnosti v področja delovanja univerze zahteva novo organizacijsko strukturo. Predlagamo ustanovitev sveta (za trajnostni razvoj), ki bi predlagal in koordiniral trajnostne rešitve na univerzi. Potrebno je poudariti, da bi svet deloval pod okriljem Univerze V Mariboru in rektoratom. Pomembna aktivnost sveta bo tudi krepitev povezav med fakultetami ter univerzo in občino ter na ta način zmanjševanje onesnaževanja okolja, razvoj in širjenje znanja, dvigovanje okoljske zavesti in uveljavljanje primerov dobre prakse, zniževanje stroškov. Svet bo

s svojo aktivnostjo usklajeval pot do trajnostnih odločitev in spodbujal dialog med vsemi deležniki. V svetu bi bil po en mentor oz. študent z vsake fakultete. Člani sveta ne bi bili samo predstavniki fakultet, ampak tudi drugi deležniki v procesu (npr. predstavnik občine). Fakultete in univerza bi si s tem povečale ugled, vzpostavile multidisciplinarno študijsko okolje, ki povezuje teorijo s prakso, in vzpodbudile ustvarjalen, v skupinsko delo usmerjen pristop k reševanju problemov.

Svet bi na področju trajnostnega razvoja izvajal naslednje naloge:

- pripravljaj skupne predloge za raziskovalne projekte;
- uvajal nove oz. cenejše okoljske rešitve, ki bi celostno preprečevale, zmanjševale in obvladovale onesnaževanje v okviru delovanja univerze;
- svetoval pri uvajanju sprememb;
- omogočal izobraževanje in usposabljanje s strokovnimi posveti, seminarji, delavnicami, projekti, polletnimi šolami idr.;
- svetoval pri pridobivanju nepovratnih sredstev iz evropskih in nacionalnih skladov;
- nudil pomoč pri pridobivanju finančne pomoči (razvojni skladi, proračuni, evropski raziskovalni in strukturni skladi);
- omogočal prenos znanja in izkušenj, povezanih s trajnostnim razvojem, v podjetja, vladne ustanove in nevladne organizacije;
- omogočal povezave z drugimi univerzami s trajnostno usmeritvijo;
- usklajeval dobavne verige materialov in opreme za članice univerze;
- administrativno-finančno vodil pridobljene okoljske projekte;
- omogočal lektoriranje predlogov okoljskih projektov in poročil.

Za koordinacijo posameznih projektov bi bilo potrebno ustanoviti okoljsko, ekonomsko in sociološko usmerjeno skupino, ki bi koordinirale projekte, pomagale iskati finančna sredstva iz skladov EU in nacionalnih virov, svetovale, nudile strokovno pomoč pri oblikovanju predlog projektov.

Financiranje projekta

Del finančnih sredstev za izvedbo projekta je možno pridobiti prek finančnega mehanizma Evropske

ga gospodarskega prostora, švicarske razvojne pomoči in norveškega finančnega mehanizma. Dodatna sredstva je mogoče pridobiti tudi s svetovanjem podjetjem in ustanovam na področju trajnostnega razvoja (EMAS, LA21, IPPC, EMA ...), z izvajanjem neformalnega izobraževanja, prodajo odpadkov, zbiranjem in posredovanjem informacij, metodologije ter literature.

Izobraževanje zaseda pomembno mesto na poti k vzdržnem razvoju, predstavlja investicijo v našo skupno prihodnost ter izziv za univerze. Izobraževanje in izobraževalne institucije imajo ključno vlogo pri vključevanju trajnostnih načel v različne dejavnosti. Model trajnostne univerze zajema strategije upravljanja, organizacijsko strukturo, izobraževanje, raziskovanje in druge aktivnosti univerze. Univerza naj predstavlja vzorčno institucijo, daje vzglede dobrih praks in demonstracij. Po drugi strani na univerzi obstaja možnost dela in izobraževanja z reševanjem realnih problemov in učenja z delom. Uporaba tega modela bi pripomogla k boljšemu razumevanju interakcij med okoljsko, ekonomsko in sociološko komponento trajnostnega razvoja. Ima lahko pomemben vpliv na javne, privatne, vladne in nevladne, industrijske organizacije, da povzamejo model in ustvarijo sinergijo med univerzo in lokalno skupnostjo ter celostno integrirajo trajnostni razvoj v svoje delovanje ter na takšen način ustvarijo prihranke in razbremenijo okolje.

DR. PETER GLAVIČ

Kratice:

EMA
okoljsko upravljanje z računovodenjem

EMAS
shema okoljskega upravljanja in vodenja

IPPC
celostno preprečevanje in obvladovanje onesnaževanja

LA 21
Lokalna agenda 21

»Medijska pismenost in civilna

Pod okriljem medijskega centra iz Sarajeva je izšel zbornik z naslovom »Media literacy and civil society«, ki ga je uredila dr. Nada Zgrabljic Rotar. Zbornik je bil že septembra preteklega leta objavljen v b/h/s jeziku, februarja letos pa je izšel še v angleščini. Izdaji so omogočili »Fond Otvoreno društvo BiH« - Soros fundacija, Urad za odnose z javnostmi veleposlanštva ZDA v BiH in program Fresta danskega ministrstva za zunanje zadeve.

Zbornik del z naslovom »Media literacy and civil society« združuje najimunitnejše strokovnjake iz Hrvaške, Srbije in Črne gore, Slovenije, Francije in Avstrije ter je prva publikacija, ki je bila na temo medijske pismenosti objavljena v Bosni in Hercegovini. V knjigi se vprašanje medijske pismenosti in medijske vzgoje obravnava iz različnih teoretskih, metodoloških ter praktičnih aspektov. Zbornik tako predstavlja svojevrsten učbenik za študente, kakor tudi za vse, ki jih zanimajo vprašanja komunikacijske kompetence.

Urednica zbornika, Nada Zgrabljic Rotar, je magistrirala in doktorirala na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu – smer primerjalna književnost in fonetika. Je glavna urednica znanstveno-strokovnega časopisa za novinarstvo in medije »Medijska istraživanja/Media Research«, ki je začel izhajati leta 1995. Redno je zaposlena na nacionalnem radiu, opravlja vlogo podpredsednice upravnega sveta hrvaške tiskovne agencije HINA in je predsednica hrvaške zbornice štipendistov francoske vlade. Od leta 1998 je zaposlena na smeri hrvaške študije Univerze v Zagrebu in je tudi predavateljica na Univerzi v Mariboru, kjer predava študentom medijskih komunikacij.

Njena dela lahko zasledimo v različnih knjigah in časopisih, kjer objavlja znanstvena in strokovna dela s področja javnih medijev, medijske komunikacije in medijske politike, prav tako pa aktivno sodeluje pri mnogih projektih.

Zbornik je izdal medijski center iz Sarajeva (Mediacentar Sarajevo), ki je bil ustanovljen leta 1995, od leta 2000 pa je registriran kot zasebna izobraževalno-raziskovalna institucija. Najprej je začel delovati kot izobraževalni center za podporo razvoju neodvisnega in profesionalnega novinarstva v BiH, kasneje pa se je začel ukvarjati še z drugimi dejavnost-

na veja komunikologije, katera enako zanima znanstvenike, strokovnjake kakor tudi predstavnike lokalne in globalne civilne družbe. Danes mediji predstavljajo dominantno vlogo pri upravljanju z našimi življenji. Sami po sebi ne bi smeli imeti toliko moči, a vseeno ustvarjajo in rušijo ideologije in idole, vplivajo na način obnašanja, kakor tudi na identifikacijo in socializacijo. Število različnih medijev vrtoglavo raste, različnih žanrov, a kvaliteta vsebine pada. Osnovno načelo medijske industrije je profit, najboljše sredstvo, da se to doseže, so spektakli, zabava, nasilje, pornografija, reklame ... Kljub temu brez medijev ne

pravi, kako je medijska industrija veliko prej kot starši in šola ugotovila, da ima velik vpliv in da je postala sestavni del družine. Tako strokovnjaki v zborniku iz različnih zornih kotov predstavljajo in analizirajo problematiko medijev in družbe. V članku Nade Zgrabljic Rotar z naslovom »Media literacy, media contents, and media influence« se medijska pismenost utemeljuje v razmerju do komunikacijske pravice kot temeljne človekove pravice. Avtorica med drugim govori o medijski pismenosti kot javni/državni strategiji in posebej analizira znanstvene hipoteze o vplivu medijskega nasilja. Thomas A. Bauer govori v članku »Media ethics – a question of media culture« o spremenjenih etičnih odnosih komunikacije v medijski družbi. To družbo definira kot družbo, kjer je javno postalo privatno, privatno pa javno. Vprašanje medijske pismenosti povezuje z vprašanjem medijske kompetence, posebno v odnosu z novimi mediji, kot je internet. Karmen Erjavec v delu »Media education: from concept to teaching in schools« analizira različne pomenne, ki se v svetu pripisujejo konceptom medijske pismenosti in medijske vzgoje, ter primerjalno analizira različne modele vzgoje za medije v evropskih in drugih državah.

Osnovno načelo medijske industrije je profit, najboljše sredstvo, da se to doseže, so spektakli, zabava, nasilje, pornografija, reklame ...

mi, kot so založništvo, raziskovanje medijev, televizijska in avdio produkcija itd.

Naj za oris v zborniku obravnavane tematike citiramo nekaj uvodnih besed dr. Nade Zgrabljic Rotar: »Medijska pismenost (media literacy) postaja vedno bolj pomemb-

gre! So najpomembnejše sredstvo javnega komuniciranja, forum za izmenjavo mnenj, arena za demokratično soočenje različnih pogledov, prostor multikulture izmenjave, industrija žanra popularne kulture in izvor mnogih znanj ter informacij.«

Zanimivo je stališče urednice, ki

družba«

DR. BORIS VEZJAK

Blandine Kriegel v članku »Violence and media in democratic societies« analizira teoretične izvore ideje svobode nasproti ideji nasilja kot širši kontekst, na katerem se razpravlja o vprašanju regulacije nasilja v medijskih programih, ki so namenjeni predvsem otrokom in mladini. Nadalje Vlasta Ilišin v svojem tekstu »Parents as media educators: Communication between children and parents about media content« analizira vlogo staršev kot medijskih vzgojiteljev, Nada Korač in Jelena Vranješević pa pod drobnogled jemljeta obstoj javnega mnenja o otrocih v Srbiji, kjer v članku »A portrait of a child in serbian media« na temelju empirične raziskave analizirata prikazovanje otrok v programih za odrasle. Članek »Advertising and the young in the context of media literacy«, avtorja Gorana Pekovića, obravnava reklame v medijih kot še en aspekt, preko katerega se izraža medijska vzgoja kot disciplina in javna politika. Avtor namreč meni, da je področje medijskih reklam glavna tema, na katero je potrebno usmeriti vse napore medijske pismenosti. Nato Svetlana Beždanov Gostimir v članku z naslovom »An introduction to the art of media« raziskuje odnos med mediji in umetnostmi, kjer analizira različne medije, od tiska, radia, filma in televizije. Ivan Ivas v delu »Speech culture in media education« opozarja na važnost govora kot najpomembnejšega dela elektronskih medijev in tako z danimi primeri kaže, kako se lahko s kritično analizo dosežejo latentni pomeni v samem govoru. V zborniku lahko najdemo tudi članek Mance Košir z naslovom »Books for media education«. Koširjeva se v njem osredotoča predvsem na analiziranje vloge knjige v vzgoji za medije in izpostavlja pomembnost vključevanja knjige, kot tudi temeljne bralne pismenosti, v medijsko vzgojo.

Dr. Nada Zgrabljič Rotar pravi, da je namen zbornika predstavljati koristen izvor informacij, znanja in idej o resničnem in medijskem svetu ter prispevek k senzibilnosti zakonodajne oblasti in civilne družbe za vzpodbujanje iniciativ in strategij za izvedbo koncepta medijske, kakor tudi multimedijske in digitalne pismenosti otrok in odraslih.

FRANJA PIŽMOHT

V Sloveniji obstaja poseben inštitut, za katerega se zdi, da brani vlado pred različnimi očitki. Nazadnje jo je pred tistimi o kontroli in prisvajanju medijev. Ker se obtožbe o prisvajanju in podrejanju v njih vrstijo v neskončnost in ker so upori javnosti in predvsem novinarjev vedno hujši, je veljavnost takih ocen izmeril Inštitut za razvojne in strateške analize. Njegova vloga bo, verjamemo, postajala vedno večja in pomembnejša.

Provladnost medijev

Znašli smo se v fazi, ki bi ji lahko rekli paradoks umiranja: če trdite, da hirate in ne živite več kvalitetnega življenja, vam aparatura krasnega novega sveta izmeri, da še migate. In tako zavrne vaše sume, da ste že prestopili v onostranstvo. Inštitut ravna nekaj podobnega. Za nalogo si je zadal ugotoviti, ali so slovenski mediji res pod nadzorom oblasti. In prišel je do ganljivega rezultata: truplo je še živo, mrtvec še diha. Triumfalna implikacija raziskave se namreč glasi: če mediji kritizirajo vlado, niso pod njeno kontrolo. Povejmo naravnost: novinarji evidentno še zajemajo sapo. Je takšna trditev o »neodvisnosti« medijev pravilna? Vladni predstavnik za stike z javnostmi Valentin Hajdinjak misli, da je. In načeloma mu prikimavam. Toda težava je drugje. Z njo je namreč poskušal ovreči mnenje Evropske zveze novinarjev (EFJ), sprejete ob koncu redne letne skupščine zveze na Bledu, s katerim so izrazili »globoko zaskrbljenost zaradi vdorov politike v slovenske medije in zaradi slabšanja socialnih standardov v novinarstvu«.

Trditev EFJ, da se je drastično povečal pritisk na medije in novinarje ter tudi možnost vpliva na uredniške odločitve, Hajdinjak v imenu vlade ovrže z analizo omenjenega inštituta – vodita ga dr. Frane Adam in dr. Matej Makarovič po naročilu premierjevega kabineta. Analiziral je »podobo vlade« za obdobje od 1. do 7. aprila letos, ugotovil pa večinsko nasprotovanje vladi v večini kategorij analiziranih akterjev. »Izrazito prevladuje negativna predstavitev vlade in predsednika vlade, indeks podpore vladi pa je znašal 0,08, kar je najnižji izmerjeni indeks podpore vladi doslej. Opazno nižji je kot v vseh preučevanih obdobjih v decembru in januarju, ko je povprečno znašal 0,22; negativnih mnenj o vladi je tako kar 11,5-krat toliko kot pozitivnih.« (Delo, 13. 4. 2006.)

Sklep Hajdinjaka in Makaroviča: mediji niso prevladujoče provladni, prav tako ni niti najmanjših indicev, da bi v zadnjem času postali takšni, prej nasprotno.

Ugotovitev ne drži, pa tudi metodološko je verjetno sporna, če so si raziskovalci zadal za cilj (ali pa ga je zlorabila vlada) pokazati, da ne drži trditev o političnem prevzemu medijev. Ker potem je empirično preverjal nekaj drugega: poročila o vladi, pa še to na podlagi vzorca enega tedna! Raziskava je pokazala, da drži dejstvo, da mediji menda pretežno kritizirajo vlado. Kdor pretežno kritizira vlado, ta pač ne more biti pod njenim vplivom. Je s tem sklepom kaj narobe? Veliko. EFJ in ostalim akterjem smo namreč podtaknili neko tujo trditev, ki jo zdaj uspešno sesuvamo. Novinarski ceh Evrope ugotavlja le, da so mediji podvrženi vplivanju politike in da želi oblast medije kontrolirati. Toda Hajdinjak, ali celo raziskovalci na inštitutu, se mora pretvarjati, da je trditev EFJ, da so mediji provladni. Razlika med pričakovanim in aktualnim stanjem je očitna. V resnici morebiti še niso in lahko ugibamo, če smo šele v fazi, ko vlada s svojimi nastavitvami v lastniški strukturi in posledično v uredništvih hiti, da bi taki zares postali. Še huje je, ko ugotovimo, da je takšno postopanje kar verjetno: če mediji ne bi kritično poročali o vladajoči politiki, potem kontrola in poskus vplivanja ne bi bila potrebna. Česar nihče ni izmeril. Da bi lažje razumeli ponujeni demanti, se vprašajmo, če si lahko zamislimo situacijo, po kateri mediji nikoli ne bodo poročali provladno. Bo to dokazovalo, da jih oblast ni želela prikrojiti po svoji meri? Ne bo dokazovalo. Dokazovalo bo kvečjemu nekaj o vsebini poročil, nikoli pa tega, da jih vlada ni poskušala zavzeti. Ugotovitve Adama in Makaroviča zato prav nič ne demantirajo stališča EFJ.

Od junakov do bedakov:

Študentje so že od nekdaj posebna družbena skupina, ki v svoji esenci med drugim nosi tudi močno politično kredibilnost. Zgodovina je študente postavila v vlogo nosilca sprememb, drugačnosti. Študentje so bili tisti, ki so premikali tirnice in iztirili marsikateri vlak, ki je predolgo sopihal v isto smer. V razvoju slovenske družbe so imeli študentje pomembno vlogo predvsem v kulturi, prebujanju narodne zavesti in tudi politiki.

Pregled študentskih puntov začnemo leta 1968, ko se zgodijo množične študentske demonstracije, ki jih militantna policija, takratna milica, s silo zatire. 1968 zaznamuje študentsko gibanje, prvi protesti se zgodijo meseca maja v Parizu in se kot plaz razširijo po Evropi. Več kot dvajset let po koncu druge svetovne vojne je Evropa razdeljena v socialno-demokratski smislu na podobni stopnji kot dvajset let pred vojno. Študentsko gibanje je posledica in razvojna faza določenih družbenih sprememb tega časa, ki se pojavlja v različnih formah, ki jih označujejo pojmi, kot so generacijski spopad, kontrakultura, kriza vrednot, seksualna revolucija, antiavtoritarizem in kot tako specifični izraz tistega stanja sveta, ki v svojem lastnem gibanju zahteva in išče nove forme družbenega življenja. Z oblikovanjem mladinske subkulture se je začel sistem rušiti od znotraj. Mladina enostavno ni razumela smisla ureditve, v kateri je bila prisiljena živeti. Želela je svobodo, enakost, napredek. Študentska pomlad se je začela v Franciji in se tleča razširila po svetu, od Nemčije do Mehike in Jugoslavije. Osrednja vloga francoskih študentov je zanimiva tudi zaradi dogodkov v zadnjem času, ko so francoski študentje s protesti zavrli uveljavitev zakona, ki bi delodajalcem omogočal odpustitev osebe, mlajše od 26 let, brez krivdnih razlogov, in na tak način spet prvi opozorili na slabšanje položaja študentov, če ne kar na ponovni generacijski prepad.

V Jugoslaviji, ki je v tem času še vedno gradila in implementirala samoupravni sistem, je bilo visoko šolstvo polno družbenih protislovij, kot je denimo bistveno slabši polo-

žaj provincialnih študentov, ki so se morali poleg visokih stroškov študija soočiti tudi s posledicami neenakomernega socialnega in regionalnega razvoja v takratni državi. Zato ne preseneča, da so se zametki študentskega gibanja razvili v študentskih domovih. Študentje so zahtevali predvsem modernizacijo v smislu prilagajanja univerze potrebam družbenega razvoja in demokratizacijo v obliki obravnavanja študenta kot relevantnega partnerja v življenju univerze. Na študentsko gibanje v Jugoslaviji so vplivali tudi zunanji družbeno politični dejavniki, poleg celotne ideje leta 1968 tudi zatiranje Slovencev v zamejstvu ali antiameriška in antisovjetska nastojenost.

In kdo so bili mladci in mladenke, ki so se upirali v prvih vrstah? Večidel danes spoštovani in uspešni posamezniki, generacija, ki je danes na najbolj uglednih družbenih položajih. Umetniki, kot denimo Milan Dekleva, politiki, Jaša Zlobec, Rado Bohinc, Majda Širca, kameleonski zunanji minister Dimitrij Rupel, sindikalist Dušan Semolič. Nekateri so ostali uporniki, spet drugi so umolknili, se predali in utonili v vodah trdnega družbenega kalupa, ki se ga ne da streti, le zamajati. Če seveda niso v politični opoziciji, takrat njihova buntovniška nprav ponovno priplava na površje.

Študentsko gibanje v drugi polovici sedemdesetih in v osemdesetih letih, sicer v manj revolucionarni obliki, še vedno vztraja na principu soodločanja študentov o delovanju univerze. Razvijati se začne tudi študentsko gibanje v Mariboru, v katerem ima pomembno vlogo prav Katedra.

Študentska iniciativa je prisotna

tudi med slovenskim osamosvojitvenim gibanjem. Študentje so aktivno sooblikovali procese, ki so koncem osemdesetih in v začetku devetdesetih let pripeljali do slovenske samostojnosti, 14-letnega nepojmljivega fenomena slovenskega naroda. Znan je denimo govor takratnega vodje mariborskih študentov Božidarja Novaka med protesti proti sodnemu procesu proti Janši, Borštnerju, Tasiču in Zavrlu, ko je pred številčnim auditorijem javno pozval k njihovi izpustitvi.

V letih slovenske samostojnosti študentsko gibanje počasi zamre. Zadnji študentski punt je na žalost le blede silhueta študentske solidarnosti, aktivnega nastopa proti zatirajoči vladi in poziva k rekonstrukciji družbenih organizmov in miselnosti. Študentska problematika, ki jo je vladna barka s politično nespretnim ministrom Zupanom na čelu

začela reševati, ima svoje korenine v nepreglednem in nekontroliranem razvoju elementarnih institucij študentskih pravic in organiziranosti, ki so posledično krive za omrtvitev študentskega gibanja v Sloveniji. Marsikatera študentska pravica je okrvavljena s posamezniki in skupinami, ki so na njen račun prišli do velikih zaslužkov. V reševanju študentske problematike bo tako potrebno pobrisati ogromno prahu na zelo težko dosegljivih mestih, kamor tudi vladna roka težko seže. Ni presenetljivo, da je zaradi omenjenega ugled družbeno socialnih svoboščin študentov zelo nizek. Neugledna pa vse bolj postaja tudi sama ideja študija oziroma bolje povedano: biti študent danes pravzaprav ni več čast, kaj šele da bi študij posameznika etiketiral kot bodočega intelektualca in nosilca družbene prihodnosti. Dejstvo je, da je danes študentov preveč. Na slab ug-

Študentska gibanja

Foto: Matej Leskovšek / MLADINA

led študentskega življa na Slovenskem pa poleg tega dejstva vplivajo tudi druge anomalije slovenskega visokega in višjega šolstva. V evropskem merilu je denimo nepojmljiv fenomen izrednega študija v takšni obliki, kot obstaja pri nas. Miliardni zaslužki študentskih servisov, mariborski je na primer pod vodstvom Marjana Kranjca postal pravi ekonomski gigant. Morda bi bilo, namesto hotela v Rogaški Slatini, bolj smotrno in pošteno kakšno mariborsko stavbo preurediti v študentski dom. Neučinkovit nadzor nad napotnicami za študentsko delo, izkoriščanje študentskega dela s strani delodajalcev, pa tudi nekaterih »študentov«, bogate študentske organizacije s preplačanim zaposlenim strokovnim kadrom, občutno predolgo povprečno obdobje od vpisa na fakulteto do diplome ...

Vladni predlogi so v študentski javnosti dvignili veliko prahu pred-

vsem v dveh točkah, v spremembi oblike študentskega dela in v uvedbi šolnin. Šolnine, ki so v Evropi realnost, bi glede na trenutno stanje v slovenskem visokem in višjem šolstvu za bodoče študente prinesle približno toliko dobrega kot kamen v hrbet. Kvaliteta študija in konkurenčnost študentov ob zaposlitvi še zdaleč ne dosega stopnje, na kateri bi ta vrednost preseгла vrednost pomena študija za prihodnost družbe in posluha države za pomoč socialno inferiornim skupinam. Študentje so leta 1968 zapisali: »Šolanje je družbeno produktivna investicija.« Izobraževanje enega študenta morda državo res stane 600.000 tolarjev letno, če pa ta številka predstavlja dejansko vrednost študija, pa je drugo vprašanje. Vlada sicer predlaga odplačilo polovice stroškov, ki jih je imela s posameznim študentom, po tem ko posameznikovi prihodki presežejo

prag socialne ogroženosti, torej ko se zaposli. Nespoštovanje in podcenjevanje študentov? Bi potem tudi prejemniki socialne pomoči morali po zaposlitvi vrniti denar državi?

Da je potrebno zmanjšati število študentov, trdijo v večini tudi študenti sami. O tem, da država študentsko problematiko rešuje predvsem zaradi stroškov, ki jih ima s študenti, pa priča že dejstvo, da se praktično ne govori o tem, da bi naše fakultete obiskovali najbolj sposobni in perspektivni študenti, ampak le o tem, da je število študentov na vsak način potrebno zmanjšati.

Študentom seveda ni vseeno za slabšanje njihovega statusa, toda pravega študentskega solidarnega nastopa kljub vsemu ni občutili. Časi so danes nedvomno drugačni, kot so bili denimo leta 1968. Študenti so okupirani s povsem drugimi stvarmi, so bistveno manj družbeno kritični. Sile globalizacije, tehnološkega napredka in vseprisotne distrakcije, ki jih producirajo mediji in moderna družba, so nas posadile pred računalnik, televizijo. Postali smo preveč pasivni, da bi lahko vstali in v en glas zakričali: ne.

V javnosti zahteve in proteste študentov praktično v celoti predstavlja študentska organizacija. Diskusijskih forumov, ki so temelj študentskega gibanja, ni. Na aprilskem protestu ste kot stranski opazovalec ob sprehodu po ljubljanskih ulicah tako lahko opazili denimo mariborske študente, ki so skandirali proti Ljubljani, na videz aktivne mladostnike, ki so na vprašanje o tem, kaj si mislijo o protestu, odgovarjali, da v bistvu niti ne vedo natančno, čemu protestirajo, večidel protestnikov pa so tako ali tako sestavljali dijaki, ki so, do približno dveh promil, izkoristili šole prost dan.

Zahteve študentske organizacije so sicer v večini na mestu, vtis pokvarijo le nekateri neracionalni predlogi, kot je denimo brezplačen javni prevoz. Sicer je res, da se tega privilegija ne bi nihče branil, toda da bi vlada takšno zahtevo sprejela, je vsaj utopično, če ne kar neumno pričakovati. Ob takšnih zahtevah izgublja kompetentnost celotna študentska populacija. Glede na očitno samozavest ŠOS-a je še prese-

netljivo, da ne zahtevajo še česa, morda kar štirih sedežev v parlamentu, ki bi nam po čisti kmečki logiki, glede na 100.000 študentskih glav, pripadali. Glede na starost nekaterih študentskih funkcionarjev bi nekateri poslanske stolčke lahko greli tudi po dva mandata. Na žalost se na ŠOS-u ne zavedajo, da jih študentarija v večini ne podpira in da niso verodostojen predstavnik v pogovorih z vlado. Da je s študentsko organizacijo nekaj hudo narobe, opozarjajo tudi medijski spodrsrljaji v zadnjem času, ko so na dan prišle informacije, ki so reducirale še tiste malo pogajalske moči ŠOS-a v prihajajočih dogovorih z vlado. Očitno je profesionalno zaposlen strokovnjak za odnose z javnostmi bolj malo na delovnem mestu, če se pripetijo takšni kolapsi kot na soočanju študentov z vlado na nacionalni radioteleviziji, ko so novinarsko ekipo o tem, da obeh prej napovedanih predstavnikov ŠOS-a ne bo, obvestili njuni zamenjavi kar na pragu Kolodvorske. Trenja pa se očitno pojavljajo tudi v okviru same organizacije, saj ni skrivnost, da Miha Ulčar pretiranega ugleda ne uživa niti med svojimi sodelavci, Robi Pritržnik, predsednik ŠOUM-a, pa se oddaje na nacionalni radioteleviziji ni udeležil zaradi osebnih razlogov. Morda je res napočil čas, da se nekateri funkcionarji Študentske organizacije Slovenije bolj intenzivno posvetijo študiju kot pa nadaljevanju blatenja dobrega imena celotne študentske skupnosti, ki ji ne pripadajo več, če so ji sploh kdaj.

Študentsko gibanje s prvimi družbeno kritične revolucionarne dejavnosti študentske populacije je pustilo posledice v razvoju večine svetovnih držav, tudi pri nas. Zdi pa se, da je v zadnjem času študentsko gibanje, ki v sebi nosi tudi nekatere politične prvine, zamrlo. Takšna resigniranost sodobnega študenta je lahko zelo nevarna, ker se ne bomo sposobni usklajeno upreti morebitnim poskusom omejevanja študentskih pravic, kar se v Sloveniji trenutno že dogaja. Leta 1968 so v en glas kričali: »Marš na institucije,« danes pa le nemo strmimo in se politični angažiranosti celo upiramo.

MATJAŽ GERM

Stres med študijem

Študenti se med študijem velikokrat srečujemo s stresnimi situacijami, kot so izpiti, nastopi pred soščitniki in predavatelji, časovna stiska ipd. Stres pri tem vpliva na našo zbranost, učinkovitost, odzivnost in uspešnost. Vendar kako? In kako se lahko izognemo negativnemu stresu? O tem smo se pogovarjali s strokovnjakom na tem področju, zdravnikom prim. dr. Bojanom Lovšeto, ki že vrsto let predava o stresu. Razkril nam je delovanje in vzroke stresa, pa tudi kako ga lahko najbolje izkoristimo v naš prid.

Stres in njegov vpliv

»Stres je čustveni odziv telesa na »stresor« – to so situacije, ki nas pozitivno ali negativno presenetijo – stimulirajo. Stres je povečana pozornost na nek dogodek, zato je tovrsten stres pozitiven. Največkrat govorimo, da je stres kemična reakcija v telesu, ki jo vodi adrenalin.

Adrenalin mobilizira krvni sladkor in maščobe, iz katerih telo črpa energijo. Pod njegovim vplivom postane človek mišično aktiven – napet, zviša se mu krvni tlak, pospeši se utrip srca in v tem stanju je človek telesno pripravljen na spopad s problemom ali pa na pobeg oz. umik pred nevarnostjo,« pojasnjuje stres dr. Lovše.

Danes vse bolj pogosto govorimo samo o negativnem stresu, kar ni dobro. Stres je tudi za študij nujno potreben, saj nas stimulira. V fazi stresa, ko je ta za nas ugoden – pozitiven, smo hitrejši v branju, v govorjenju, se hitreje učimo in smo motivirani za ak-

cijo, vse stvari nam gredo nekako hitreje od rok. Negativen vpliv pa ima stres takrat, če zapademo v strah in nas popade panika. Takrat se omenjeni miselni procesi zaradi večje količine adrenalina v žilah v možganih blokirajo, postanemo zbegani, se ne moremo zbrati, ne moremo se osredotočiti na posamezno temo in študij.

Da bi bil stres pozitiven, je potrebno zgraditi pozitivno samopodobo o sebi in o tistih, s katerimi v procesu študija živimo in sodelujemo. Pozitivno okolje, soba, v kateri se počutimo udobno, bodisi zaradi temperature, zaradi barv, glasbe ali pa zaradi same opreme, deluje na človeka pomirjajoče in stimulatивно. Možgani dobijo prek čutil sporočilo, da smo na varnem in v znanem prostoru ter tako »neobremenjeni« postanejo bolj sprejemljivi za nove informacije (učenje). Zato primarij Bojan Lovše priporoča, da si vedno, kadar študiramo, uredimo delovni prostor tako, da nam bo v njem prijetno.

Stres pred izpitom in različni odzivi nanj

Če študenta zaradi negativnega stresa popadeta strah in panika, na izpitu skorajda pozabi svoj priimek oz. se ne spomni tega, kar je do takrat še obvladal. Po zdravnikovih besedah je to normalna reakcija v človeškem telesu, saj gre za samoohranitev v trenutku pobega s kraja nevarnosti, ko ne moremo in ne smemo razmišljati, kaj je prav in kaj ne, zato so možgani izklopljeni. To pa je seveda pri dokazovanju znanja na izpitu silno neprijetno in neugodno.

Ljudje smo različni in zato se tudi različno odzivamo na stres. Nekateri študenti so pred stresno situaci-

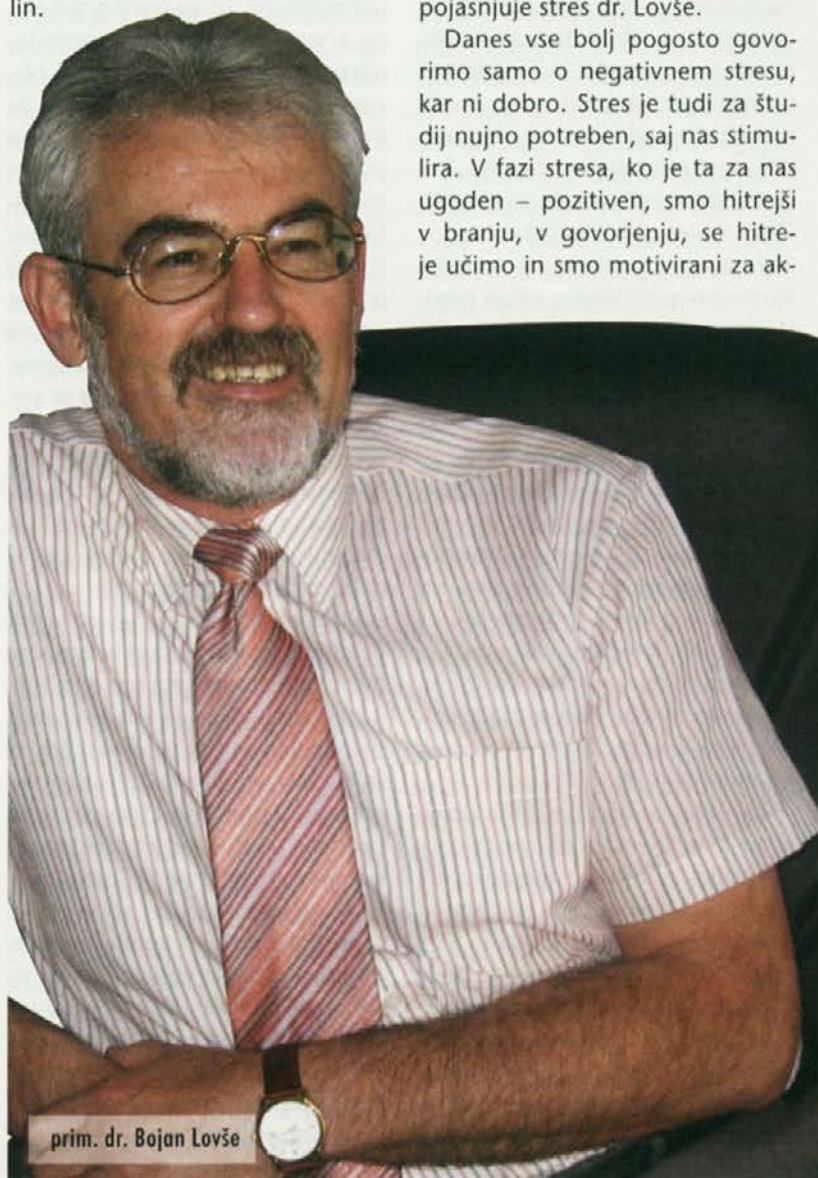
jo slabo razpoloženi in nervozni, drugi pa sproščeni in sledijo življenjskemu vodilu – kar bo, pa bo. Dr. Lovše pravi: »Že po vedenjskih vzorcih se ljudje delimo v dve skupini: prva skupina je t. i. tip A – sem spadajo ambiciozni, hitri, natančni ljudje, ki delajo tudi več stvari hkrati in jim praviloma vedno zmanjkuje časa, so nenehno v gibanju in hitenju za uspehom. Medtem ko so ljudje tipa B umirjeni, ne zmanjkuje jim časa, vzamejo si ga tudi zase in se ne odzivajo hitro in prenažno na zastavljene naloge ter stres.«

O svojem načinu odzivanja na stres smo povprašali dva študenta, ki ju lahko razvrstimo v skupino tipa A in skupino tipa B. Žiga Zavrl, študent medijskih komunikacij, je poznan kot nekdo, ki ga nobena stresna situacija ne vrže iz tira: »Med študijem ne doživljam pretiranega stresa. Že res, da sem pred kakšnim težkim izpitom nekoliko nervozen, vendar imam srečo, da imam super sošolce, s katerimi se pošalimo, in nervoza v trenutku izgine. Trudim se, da bi se pri študiju čim bolj izognil stresu, zato se pravočasno začnem pripravljati na izpit in se redno udeležujem zanimivih predavanj.«

Pravo nasprotje tipa B je Jasmina Zidovnik, prav tako študentka medijskih komunikacij, ki se srečuje z enakimi stresnimi situacijami kot soščitnik Žiga, vendar jih doživlja drugače: »Stres name učinkuje pozitivno, ker se na primer brez njega težko začnem učiti za izpit. Pod pritiskom stresa se tako dobro pripravim na izpit, vendar me na dan izpita kljub temu postane močno strah, izgubim zaupanje v svoje znanje in imam grozen občutek, da sem pozabila vse naučeno. Bojim se, da se bom na izpitu zmedla, zato sem zelo nervozna, srce pa mi bije pospešeno. Na srečo se nato na samem izpitu uspem zbrati tako, da lahko pokažem svoje znanje.«

Kako premagati negativen stres

Stres je torej v prvi fazi večinoma pozitiven, ker nas privede k večji učinkovitosti. Vendar le dokler je

prim. dr. Bojan Lovše

Vsak je svoje sreče kovač

Izvrsten retorik in manipulator javnega mnenja velja za enega izmed najboljših in najpremožnejših slovenskih menedžerjev. Javnosti se je prikupil z uspešnim, kreativnim ter karizmatičnim vodstvom dobrega soseda, njegova burna kariera pa se je končala zaradi politične nekompatibilnosti. Altimi je svetoval nakup četrtine delnic Mercatorja in prek špekulacij povečal družinsko premoženje, opoziciji pa omogočil vnovično jadikovanje okrog netransparentne prodaje državnih deležev Mercatorja, pod taktirko ministrskega predsednika.

Zoran Janković se je leta 1971 še kot mlad nadobudnež vpisal na Ekonomsko fakulteto v Ljubljani, kjer je leta 1980 diplomiral na temo Prekupčevalci s kmetijskim blagom pri nas. Prvo službo je opravljal še v času študija kot pripravnik na PTT v službi za investicije. Z Mercatorjem se je prvič srečal leta 1984 v vlogi pomočnika generalnega direktorja, vendar hitro pobegnul v Emono, kjer je 1990 dal odpoved. Ustanovil je podjetje Electa inženiring, d. o. o., kasneje pa postal predsednik rokometnega kluba Krim, ki se je preimenoval v Krim Electa. »Krimovke« so leta 1995 prvič osvojile državno prvenstvo, Zoran pa je leto kasneje postal predsednik Rokometne zveze Slovenije. Za krmilo predsednika uprave Mercator je sedel 1997, ko je bila delnica vredna skromnih 3850 tolarjev, podjetje pa je bilo na robu preživetja. Mercator je v nekaj letih doživel razcvet, delnica pa je dosegla sanjske vrednosti. Podjetje je pod Jankovičevim vodstvom zaposlilo več kot 13.000 ljudi le v Sloveniji in imelo lani 5,6 milijarde tolarjev dobička. S podrejenimi delavkami je imel korekten, vendar avtoritaren odnos, saj jih je nenehno opozarjal, da morajo s potrošnikom ravnati skrbno in ljubeznivo. Njegova propulzivna moč pa je modificirala delavke v največje potrošnice v državi. Hlinjenje po

dobičku mu je obrodilo entuziazem odprtja trgovin ob nedeljah. Delojemalčeve pravice je potisnil na stranski tir in ponosno razglašal, da je obratovalni čas poslovna odločitev trgovske družbe, ki odpušča v primeru nedelovanja. Ob nejasnem referendumskem vprašanju je večina volilnega telesa podprla zaprtje trgovin ob nedeljah, kar je začelo veljati šele dve leti kasneje, a je veljalo le kratek čas. Ustavno sodišče je odločilo, da bo referendumsko voljo razveljavilo, nedeljski demokratični nakupi pa so postali stalnica družinskega preživetja časa.

Spomladi leta 1998 je Janković izkoristil vpliv, ki si ga je »nagrabil« z menedžerskim kapitalom in pomagal mlajšemu sinu opravljati spomladanski maturitetni rok kljub dvema popravnila izpito. Neljuba afera, ki je izbruhnila kmalu po incidentu, je za glavnega krivca okronala sina in ne očeta, ki je vse skupaj zakuhal. Opozicijski poslanci so delikatno peripetijo izkoristili za parlamentarno evforijo in nemudoma napadli ministra Gabra in njegovo šolsko reformo. Vrhunski menedžer je prikorakal v dobrega sosedu, takrat še v državni lasti, s privoljenjem vladajoče srenje. Svojo averzijo proti Jankoviću je na enem od konzorcijev izrazil Anton Rop, saj mu je nevede pred prižgano kamero zabrusil, da ga je nastavila na čelo podjetja njegova benevolenca. Janković svoje strankarske profiliranosti nikoli ni obešal na zvon. Nekega dne je izjavil, da je bil v državnem zboru le enkrat, pa še to je bila izguba dragocenega časa. V trenutku generiranja Foruma 21 pa je postal najljubši gospodarstvenik bivšega predsednika, nekateri so ga označili celo za »ikono Kučanove-

ga klana«.

Janković je moral novembra lani odstopiti z mesta predsednika uprave Mercator kljub odličnim rezultatom, ki jih je reflektiralo njegovo trdo delo. Mercator je zapustil pompozno ter s »skromnim« izplenom dveh odstotkov delnic. Čeprav je postal žrtev kadrovskega cunamija, je z odstavitvijo unovčil ogromen karizmatični kapital. Delavke, ki so dobivale regres v obliki nakupovalnih bonov, so točile solze ob kaotičnem odhodu kompatibilnega voditelja.

Mercatorjev absolutist je polnil svoj družinski proračun z nepremičninskimi in provizijskimi posli in iz amorfne gmote akumuliral dve milijardi tolarjev premoženja. Istrabenz in Pivovarna Laško sta mu pred kratkim celo grozila, da bosta razkrila ozadje njegovega klientelističnega kapitala, pridelanega prek agende umetnih podjetij svojih sinov. Nekdanji direktor, večč korporacijske retorike, je vsa korupcijska namigovanja zavrnil in jih v smehu označil za bedarije. Destruktivna namigovanja so se vrstila ob vesti, da je Janković v Londonu kot učenec angleškega jezika svetoval predstavnikom Altima o pomembnem strateškem nakupu Mercatorjevih delnic. Altima je sprejela nasvet vrhunškega menedžerja in s koordiniranjem nakupa Mercatorjevih delnic dvignila njihov tečaj za dobrih osem tisočakov. Janković je izkoristil špekulativno priložnost in v hipu prodal svoje delnice akutni Altimi po ceni 41.000. Opozicijska LDS pa je dogodek izkoristila za še en dokaz nepregledne in inferiorne prodaje državnih deležev (Kad in Sod) in oškodovanje državnega proračuna.

MARKO KRULC

pozitiven. Kako pa se lahko izognemo negativnemu stresu?

»Da bi se mu izognili, je potrebno, da se nanj pripravimo že vnaprej, kar pomeni, da se učimo sproščanja in osredotočanja. To lahko delamo z meditacijo, avtogenim treningom ali z različnimi sprostitvenimi tehnikami, ki jih lahko uporabljamo vedno in povsod, tudi pred izpitom. Zelo priporočljive so pozitivne afirmacije, nekateri jih imenujejo »mante« – to so besede, ki učvrstijo naše samozaupanje in samozavest ter nam dajejo pozitivno naravnost v trenutku stresa. V fazi sprostitve (meditacije v alfa stanju budnosti) si govorimo, da smo dobri in da smo se snov sposobni naučiti. Vizualiziramo in govorimo si, da izpit ni nekaj, kar je proti nam, ampak da je izpit samo razgovor s profesorjem, ki je pozitivno naravnana na naše znanje, izpit pa je potreben za uspešno dokončanje študija. Če si zna človek to pozitivno samopodobo dovolj čvrsto zasidrati v svoji podzavesti in si v trenutku panike ali strahu pred stresno situacijo v spomin priključne omenjene prijetne občutke, se mu lahko to zelo pozitivno obrestuje,« je prepričanje strokovnjaka dr. Lovšeta.

Stres na daljši čas, pa naj bo pozitiven ali negativen, je trošenje energije, ki ima za posledico utrujenost. Ta se po besedah zdravnika lahko stopnjuje do izčrpanosti in do stanja izgorelosti, ko človeški organizem ne zmore več ne telesno ne duševno in ne duhovno reagirati na vsakodnevne izzive ter odpove. Tudi študenti smo iz dneva v dan nenehno pod stresom: obremenjeni smo s študijskimi obveznostmi, z mnogimi skrbmi in tudi z dejavnostmi, ki smo si jih naložili prostovoljno. Zaradi tega moramo prisluhniti potrebam našega organizma. Tako je najboljši recept za ohranjanje zdravja, da si vsak dan vzamemo dovolj časa tudi zase in ne samo za naše obveznosti. Šport, glasba, branje knjig – kar nas najbolj veseli, sprošča in plemeniti – je najboljše zdravilo proti izgorelosti in stresu.

JASMINA HOLC

Praznovanja ali kako se

G. Cukjati je na proslavi ob dnevu upora proti okupatorju dejal (vsaj tako piše v časopisih): »Danes pravzaprav ni pomembno, kaj se je in kaj se ni zgodilo na današnji dan leta 1941 v Rožni dolini.« Ta stavek me je pretresel. Iz več razlogov. Najprej zato, ker je zvenel, kot da bi ga izrekel g. Janša. Kot da bi ga on napisal. Ali vsaj cenzuriral. G. Cukjati pa samo prebral. Kot pridno vladno trobilo pač. A najbolj me je pretresel zato, ker v instant obliki prinaša logiko sedanje oblasti, ko gre za njen odnos do zgodovine. Seveda posebej do NOB. Partizanov. In vsega, povezanega z njimi.

Je namreč prvi javno izrečen stavek, da je v bistvu vseeno, kaj je bila Osvobodilna fronta. Kaj je počela. In kaj naredila. To danes, po mnenju oblasti, katere marioneta je pač g. Cukjati, pravzaprav sploh ni več važno. Kajti važno je zgolj to, da priznamo dejstvo, da se je uprl slovenski narod. Kar tako. Nasploh. V kar sicer sama dvomim. Kajti slovenski narod je hlapčevski. In cagavski. In se po mojem ni bil sposoben upreti. Kar tako. V celoti. Po mojem je tudi leta 1941 večina predstavnikov tega naroda lepo sedela doma. In razmišljala. Kako se poskriti. In narediti nevidne. Ne pa, kako se upreti. To bi razmišljali Črnogorci. Ne pa Slovenci.

A g. Cukjati ni povedal le tega, kar v zvezi s 27. aprilom ni bistveno. Povedal je tudi to, kaj je v zvezi s tem praznikom pomembno. Kaj je treba praznovati. Namreč to, da so se poleg OF uprli drugi segmenti slovenskega naroda. Primorski duhovniki, na primer. In vaški fantje, ki so postavljali vaške straže. In seveda je pomembno to, da se spominimo vseh, ki so se uprli komunistični diktaturi. In vseh, ki so se uprli tankom jugoslovanske armade leta 1991. In kot je prav tako povedal g. Cukjati: »Čas je, da ta slovenska domovina postane mati vseh svojih otrok, da bo sposobna najti in priznati pristno domoljubnost v vseh različnih uporih slovenskega naroda.«

No, tako. Pa smo prispeli točno tja, kot sem pred leti zapisala, da bomo prispeli. Kajti revizija zgodovine in zgodovinskega spomina ima svojo logiko. Svojo železno logiko. Ki jo je mogoče predvideti

vnaprej. Bila bi več kot zadovoljna, če se ne motim. Zelo, zelo bi si želela, da se motim. A dejstva kažejo, da se ne. G. Cukjati je to, ne da bi to seveda sploh vedel, s svojim govorčenjem potrdil.

Že ko se je spremenilo ime praznika, in to iz dneva OF v dan upora proti okupatorju, je bilo jasno, kam cela reč pelje. Zmanjšati prestiž in pomen, ki so ga uživali partizani. Zmanjšati njihove zasluge. Izpostaviti njihove napake. Jih kriminalizirati. Hkrati in istočasno pa zmanjšati krivdo domačih kolaboracionistov. Jih rehabilitirati. Jih pokazati kot domoljubne slovenske fante. Ki so bili proti komunistom. In komunizmu. In zato zgodovinske žrtve. Zgodovina seveda kaže, da so imeli prav. Komunizem je bil napaka. Zato so bili zgodovinska napaka vsi, ki so imeli kakršnokoli vezo z njim. Torej tudi ali pa morda predvsem partizani. In zato so bili edini pravi predstavniki slovenskega narodnega interesa pač tisti, ki so bili hkrati

Pa čeprav se je njihov upor na koncu končal v izdaji. V sodelovanju z njimi. To ni važno. Kar je važno, kar šteje, je to, da so se uprli. Enkrat. Nekoč. Nekje. Vse ostalo ni pomembno.

ti domoljubni in protikomunisti. Če so zaradi svojega protikomunizma končali v pajdašiji z okupatorji, je to sicer neugodno. A se da opravičiti. S tem, da so bili žrtve komunistov. In zato jih je treba opravičiti. Da se rehabilitira zgodovinski interes slovenskega naroda. Dejstvo, da so bi-

li domači izdajalci, ob tem ni važno. Ni važno zato, ker so pač edini, ki izpolnjujejo pogoje za prave zgodovinske subjekte, kakršne hoče in potrebuje sedanja oblast. Partizani teh pogojev ne izpolnjujejo. Sicer so bili domoljubni. Kar je O.K. Niso pa bili protikomunistični (kar si-

tete. Točka njene zgodovinske kontinuitete so lahko le tisti, ki so bili proti komunizmu. Če so bili vsaj nekaj časa, vsaj kakšno minuto poleg tega še domoljubni, toliko boljše. So še bolj uporabni. Za sedanjo oblast. Za iskanje njene zgodovinske umestitve. Za dokazovanje njene zgodovinske kontinuitete. Kajti oblast je treba razumeti. Oblast ima resen problem. Saj v slovenski zgodovini v resnici ni subjektov, na katere bi se lahko navezovala. Sklicevala. Ni namreč subjektov, ki bi bili hkrati za meščansko demokracijo in bi bili poleg tega še domoljubi. Vsaj v II. svetovni vojni jih je težko najti. In zato ima oblast problem. Nima koga praznovati. Kar je neugodno. Zelo. In zato slavi vaške fantke, ki so postavljali straže. Zato nam predlaga, da bi bilo dobro začeti slaviti njih. Pa četudi so se kasneje spajdašili z okupatorjem. To ni važno. Važno je, da niso pristali na projekt komunizma.

spreminja zgodovina

Foto: Robert Balen

Točno to je 27. aprila 2006 na Nanosu povedal g. Cukjati. Čeprav ne dobesedno. A je povedal.

In ko smo dnevu OF spremenili ime, je ta sprememba imena praznika vse to že nakazovala. Ne, v resnici je vse to že vsebovala. Dokler smo s 27. aprilom slavili obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte, je bilo povsem jasno, kaj slavimo. Kateri dogodek. In koga. Torej, katere akterje. Ko se je ime praznika spremenilo v dan upora proti okupatorju, je bila v tej spremembi imena vsebovana tudi smer, ki jo je na Nanosu utelesil g. Cukjati. Namreč to, da ne gre več za slavljenje Osvobodilne fronte in vseh tistih, ki so jo ustanovili in v njej delovali. Ampak da gre za slavljenje vseh, ki so se uprli okupatorju. Kjerkoli. Kadarkoli. Kakorkoli. In s kakršnimi koli rezultati. Sprememba imena praznika je namreč odprla prostor za to, kar je Cukjati na Nanosu tudi direktno zahteval: namreč da se spremenijo

subjekti, ki jih ta praznik slavi. Da se slavijo vsi, in to brez razlik, ki so se okupatorju uprli. Pa čeprav se je njihov upor na koncu končal v izdaji. V sodelovanju z njimi. To ni važno. Kar je važno, kar šteje, je to, da so se uprli. Enkrat. Nekoč. Nekje. Vse ostalo ni pomembno.

To seveda kaže na več reči. Najprej na to, kako zelo so imena pomembna. Kajti ime ni samo ime. Ime je vedno tudi polje simbolizacije. Je definicija tega, kaj v neko polje sodi. In kaj ne. V Osvobodilno fronto so pač sodili samo tisti, ki so jo ustanovili in v njej delovali. V upor proti okupatorju pa lahko poleg Osvobodilne fronte seveda sodi še marsikdo. In marsikaj. Tudi Janez ali Micka, ki sta se okupatorju uprla tako, da sta pač rekla, da sta se mu uprla. In sta lepo še naprej sedela doma. In uživala. In te Micke in Janezke je Cukjati pač moral po politični direktivi vključiti v subjekte proslavljanja 27. aprila. In jih je. In to na način, ki naznanja še nekaj drugega: namreč to, da lahko v najbližji prihodnosti pričakujemo še eno preimenovanje 27. aprila. Iz dneva upora proti okupatorju se bo namreč moral preimenoovati v dan upora slovenskega naroda. Kajti le tako bo lahko vključil tudi vse tiste upornike in upornice, ki jih je Cukjati navedel, pa jih zaenkrat še ne moremo vključiti med upornike proti okupatorju: namreč upornike proti komunizmu in upornike proti tankom jugoslovanske armade. Da bi tudi te lahko 27. aprila slavili in praznovali, kot je zahteval Cukjati, je preimenovanje praznika predpogoj. Nujni predpogoj. Zato to preimenovanje lahko pričakujemo. V najbližji prihodnosti.

Ko bomo tako imeli dan upora slovenskega naroda, bomo torej končno lahko slavili vse upornike. Brez razlike. Nedvomno se bo med slavljence takrat uvrstil tudi g. Janša. In njegovi soborci. Kar bo krasno. Ker bodo končno dobili praznik, ko bodo lahko slavili sami sebe. Bo pa zanimivo videti, ali bodo v kategorijo upornikov in zato slavljenčev vključeni tudi na primer pankovci. Ki so seveda tudi bili uporniki. In bi si to vključitev zaslu-

žili. Vsaj toliko kot g. Janša. Čeprav jih po mojem ne bodo vključili. Saj oblasti ne morejo kaj prida koristiti. Oblast namreč na listo slavljenčev vključi le tiste, ki jih lahko s pridom izrabijo. In to bo preimenovanje 27. aprila oblasti še enkrat omogočilo. Kot ji bo omogočilo tudi, da bo slovenski narod prikazala kot uporniški in svobodoljubni narod. Ki se bo po svojem navdušenju nad upori in uporniki lahko kosal z drugimi junškimi narodi. Seveda je jasno, da bodo tako

Slovenčki kot Slovenčice takšno redefiniranje sebe in svoje zgodovine sprejeli z navdušenjem. Konec koncev jih bo prav takšno preimenovanje postavilo v tisto luč, v kateri se želijo videti. Videti se namreč želijo kot pokončni. Hrabri. Kot ljudje s hrbtenico. Ne pa kot pokorni in prestrašeni lizuni. Kar v vsakodnevnem življenju so.

To pa seveda pomeni, da je dan OF oz. dan upora proti okupatorju povezan z bistveno bolj pomembnimi rečmi, kot je iz govora g. Cukjatija mogoče razbrati. Povezan je namreč z Željo. Z Željo. Ne samo g. Cukjatija. Ampak z Željo Slovenčkov. In Slovenčič. In prek te Želje je povezan z njihovim strahom. In sovraštvom. Kajti razmejevanje glede tega, kaj praznujemo 27. aprila, je v resnici razmejevanje okoli tega, kaj sovražimo. Kaj sovražimo bolj: ali okupatorje ali komuniste. Prejšnje oblasti so bolj sovražile okupatorje. Sedanja bolj sovraži komuniste.

Seveda je škoda, da v Sloveniji nimamo strokovnjakov, ki bi se bili zmožni dvigniti nad omenjena sovrašтва. Na primer tovrstnih zgodovinarjev, ki bi zmogli ločiti dejstva, kaj se je zgodilo. In to leta 1941. Ne 1943. Ali 1945. In kdo je bil kdo. Spet leta 1941. Ne leta 1943. 1945. Ali 1950. Nimamo zgodovinarjev, ki bi zmogli vse akterje meriti po istih merilih. Mimo svojih osebnih in družinskih travm. Mimo svojega okusa. In mimo svojih preferenc. Ki bi zmogli to meriti na način in z merili, s katerimi te reči meri zgodovina zunaj naših meja. Ker če bi takšne ljudi imeli, bi se morali ti ljudje na govoričenje g. Cukjati-

ja odzvati. Morali bi ga pač spomniti, da leto 1941 ni leto 2006. Da takrat reči niso bile takšne, kot se danes zdijo oblastnikom. In da seveda niti slučajno ni bilo vseeno, kaj se je 27. aprila leta 1941 zgodilo v Rožni dolini. Ker če bi bilo to vseeno, bi g. Cukjati zdaj ne govoril na Nanosu. Kar konec koncev niti ne bi bila kakšna velika škoda. Se mi zdi.

Ja, in zgodovinarji, pa tudi kakšni drugi družboslovci in humanisti, bi morali oblast spomniti, da je njevo govorjenje govorjenje neonacistov. Uporabljajo namreč njihov diskurz. Naši oblastniki govorijo, kot da bi živeli v Nemčiji. In imeli zgodovinsko travmo nacizma. Za katero ne vedo, kako jo predelati. Kako jo udomačiti. Kako jo prikriti. In kaj z njo narediti. In se zato seveda zatekajo v zanikanje. Zato govorijo, da sploh ni bilo važno, kaj se je v II. svetovni vojni v resnici zgodilo. Ne, to ni važno. Ker važno je nekaj drugega. Nekaj, kar ne vzbuja občutka krivde. Na primer domoljubje. In važno je, da Nemčija končno kot mati sprejme vse svoje domoljubne sinove. In seveda so bili nacisti domoljubni sinovi Nemčije. Za to je na tone dokazov. In domoljuben je bil tudi Hitler. Tudi za to je dokazov več kot dovolj. In ker je zgolj domoljubje važno, jih lahko slavimo. In tako udomačimo. Njih. In sebe. Seveda predvsem sebe. Sebe. S svojimi občutki krivde vred. Sebe, s svojim strahovi vred. Sebe, s svojim sodelovanjem v dogodkih, za katere ni opravičila.

Seveda je več kot očitno, da povsem isto reč počne tudi sedanja slovenska oblast. Udomačuje sebe. Svojo lastno zgodovino. Svojo lastno krivdo. Svoj lastni strah. To skuša narediti. Na vse mogoče načine. Z vsemi mogočimi sredstvi.

A ji ne uspeva. Ne povsem. Kajti dokler bo v tej deželi vsaj še ena sama samcata oseba, ki ji bo ob tem in takšnem delovanju nelagodno, bo nelagodje ob laži oblasti živelo. Nelagodje pa vedno kaže na neresnico. Saj je nelagodje samo mesto resnice. Zato gre g. Cukjatiju za njegovo govoričenje vsa čast. Vsa čast. In hvala.

DR. VESNA VUK GODINA

Vse parlamentarne stranke, razen LDS, so podpisale Partnerstvo za razvoj oz. sporazum o podpori reformam. Vladni kolaboranti so prispevali svoj delež k velikemu skoku v lepšo prihodnost, kot ga obljublja vlada. Vendar, kaj početi s partnerstvom, če pa je konec koncev vedno že vnaprej jasno, da bo skozi parlamentarni mlinček izglasovano tisto, k čemur stremi vlada? Je abstrakten, vendar deklariran cilj zadosten razlog za strankarsko koherentnost?

Akterji demokratičnega hrama so s slavnostnim podpisom na prefinjen način prodali lastno individualnost in na svoja pleča prevzeli posledice, ki jih bodo prinesli spodleteli poskusi ekonomske prosperitete. Janša je s tovrstnim sporazumom zaslepil poslanski skupini (SD + SNS) z argumentom reformnega prispevka oz. korekcije in si zagotovil dodatno rezervo opozicijskih glasov. Formalno partnerstvo med pozicijo in opozicijo predpostavlja konformnost v primeru strankarske agitacije. Opozicija se je le podredila vladni diktaturi in njeni brezbrizni mahinaciji.

Korenite reforme so že v izhodišču predpostavljale, da gre državi razvojno slabo. Janša je ponudil iluzorni predlog s peščico asocijalno naravnanih parametrov, ki za ceno pavperizacije prebivalstva prinašajo zavojček svetlejše prihodnosti. Reforme po mnenju vladnih lakajev prinašajo gospodarski salto mortale in importiranje renesančnega razcveta.

Premier je v koalicijski pogodbi obljubljal umik države iz gospodarstva. Slednjo idejo je še v svojem času zagovarjal minister brez listnice in hipoma odstopil, ko je ugotovil, da vladne namere niso resne, saj je belgijska KBC ostala praznih rok ob sprva obljubljeni privatizaciji NLB. Janša je spoznal, da bi lahko prodaja državnih deležev ogrozila njegov javnomnenjski konsenz in posledično kontinuirano vladanje. Enako se je zgodilo z zgodbo o uspehu enotne davčne stopnje. Spočetka je bila v javnost lansirana kot neizogibna opcija gospodarske konjunktore, trenutno

pa v vladnih krogih uživa status quo. Ministrski predsednik, kot manipulator vladne strategije, se zaveda, da so reforme v merjenjih javnega mnenja natelele na širok odpor. Ob odstopu Damijana je vladno barko zajel travmatični val reformne šibkosti, premier pa je moral svojo nelagodno konspiracijo zakriti s tančico komplementarnih nadomestil. Discipliniranje političnih strank v obliki Partnerstva je bil eden od ukrepov redefiniranja slabega vtisa. Vladni etatizem je doživel volilnotelesni kolaps pri netransparentni prodaji Mercatorjevih državnih deležev, kljub jasni strategiji umika države iz gospodarstva. Privatizacijo je tako zamenjala diametralno nasprotna perpetuirna obvladovanja medijev in gospodarstva. Vlada je namesto obljubljenega umika raje povečala svojo moč s številnimi kadrovskega menjavami uprav in nadzornih svetov, kar ji omogoča še manevriranje najpomembnejših medijev. Še več, v želji po nadziranju vseh kredibilnih sfer, ki sestavljajo uravnoteženi skupek, ji je uspelo organizirati totalitarni režim. Postala je nenadzorovana (ukinitev »koso-ve« komisije) in nedotakljiva.

Koalicijskim strankam sta se s Partnerstvom za razvoj vehementno pridružili dve opozicijski stranki. Ministrski vodja je vsem prisostvujočim obljubil delež reformne korekcije, čeprav je jasno, da so v takem sporazumu kritične dekoracije nezaželene. Pahor je bil eden izmed prvih, ki je slepo ugriznil v rigidno politično vabo. Partnerstvo ni nič drugega kot zakasnelo iskanje soglasja za nadaljevanje reform med parlamentarnimi strankami. Sporazum je čista oblika prekrivanja avtoritarne oblasti, Pahor pa verjame, da bo s Partnerstvom resno vplival na potek reform. Pahorjev pristop k vladni koaliciji deluje kot slaba krinka volilne kampanje z namenom nabiranja desnih političnih točk. Ne zaveda se, da je podpiranje vladne strategije kontradiktorno opozicijski obstrukciji, ki daje oblasti le še večjo verodostojnost in maksimiranje državnega vpliva.

Tudi stranka SNS je podlegla vlad-

nim obljubam reorganizacije reformnega poteka. Očitane Jelinčičevi stranki slabljenja opozicije s slavnostnim prestopom na vladno stran reformnega paketa je napačno, saj od nacionalistov nikoli nismo dobili hvalevrednih predlogov ali zadovoljivega oblastniškega oponiranja. SNS je vstopila v svet pragmatizma brez zadržkov in dodala svoj prispevek ultra konzervativnega naboja.

Med koalicijskimi strankami je bilo več nestrinjanja kot v SNS in SD opaziti v Desusu, ki je večkrat poudaril nezaupljiv pomen davčne reforme. Tudi iz vrst SLS je Podobnik izrazil vztrajanje pri ohranitvi znižane stopnje DDV in s tem omajal doktrino, zgoščeno v enotni davčni stopnji. Presenetljiva pa je vladna asimilacija finančnega ministra in predsednika NSi Andreja Bajuka, saj je kot običajno izjemno previden pri komentiranju reformnih diferenc, da se njegov stolček ne bi prečistil.

Manj zadržano pa so svoje nestrinjanje manifestirali slovenski študentje oz. dijaki v obliki opozorilnega shoda na »črno sredo«, kot so ga sami poimenovali. Študentska nedoraslost se je kazala v nekaterih nerealnih zahtevah, ki so odražale tipično radikalne sindikalistične zahteve (subvencioniran prevoz ipd.), povsem pohvalno pa je, da so se študentje domnevno prelevili iz apolitičnih v politične protestnike. V kolikor so to dijaki, ki so prišli protestirat, da bi dobili prost dan v šoli, je bilo opaziti že na Dnevniku, kjer je eden od »upornikov« priznal svojo nevednost protestiranja. Resnici na ljubo je potrebno priznati, da je trenutni status študenta ultimativni skupek socialnih pravic, študentskim organizacijam pa bo uspelo veliko, če bodo znale te pravice ohraniti. Kljub Partnerstvu za razvoj kaže reformam slabo. Janša si je oprtal prevelik zalogaj, ne da bi precenil posledice odhoda vplivne figure z ministrske šahovnice. Objektivna zahtevnost projekta lahko povzroči ob prehitri zaletavosti več škode kot koristi. Socialno tkivo se lahko ob napačno ubrani poti kaj hitro raztrga, ekonomski potencial pa izmalči.

Reformna koalicija

MARKO KRULC

Zatem ko je vladno posadko zapustil konceptualni reformator Jože P. Damijan, je volilno telo izgubilo zaupanje v dolgo načrtovani projekt. Zazdela se je, da bodo reformne demagogije izjalovile spiralo hipotetičnih pričakovanj, vendar je vladna stran ubrala premeten korak in se z drugimi parlamentarnimi strankami povezala v Partnerstvo za razvoj.

VSloveniji smo bili priča takšnemu dogajanju v letih DEMOS-a, ko se je združil potencial in izoblikoval pogoje za nastanek naše države. Tokratni projekt, ki je dobil ime »Partnerstvo za razvoj«, ima temelj in vizijo pravzaprav na enakem namenu, to je premakniti celoten aparat v smer neoviranega razvojno naravnane gibanja, kjer bodo ovire zavestno odstranjene. Vidim še en pomemben element; povabilo je bilo naslovljeno na vse politične opcije v državi in le ena je to povabilo arogantno zavrnila. Da gre za LDS, ni zgolj slučaj, saj frakcija, ki je ostala okrog aktualnega predsednika, kar prekipeva od arogance, nadržutosti in ošabnosti.

Partnerstvo za razvoj ni neko alternativno združenje ali celo by-pass, kot ga imenuje Jelko Kacin. Odgovorni politični »liderji« so namreč spoznali nujnost kohezije političnega delovanja v vprašanih, ki se dotikajo gospodarskih in družbenih tem, saj je odvisnost uspešnega razvoja pogojena zgolj v usklajenih in dobrih, z razumevanjem podprtih odločitvah.

Sam dokument nosi podnaslov »Sporazum političnih strank o sodelovanju pri izvajanju Strategije razvoja Slovenije«. Vlada, ki je predstavila svoj program reform v 70 točkah obsegajočem elaboratu, se natančno zaveda nujnosti, kakor tudi doslednosti izpolnjevanja celotnega projekta. Da so reforme nujne in jih je potrebno izpeljati, vedo v vseh političnih strankah, zato je do dogovora tudi prišlo. Pot, ki se tako odpira bo transparentna, seveda pa vsak partner nosi del odgovornosti, tako za celoten projekt kakor za uresničitev vseh segmentov, ki so zajeti v njem.

Ob vsakem načrtu se najprej vprašamo za cilj. Dokument navaja povečanje človekove blaginje in kakovosti življenja. Smiselnost Partnerstva v teh prizadevanjih vidim ravno v tem, da se vsak element opredeli in izvaja simultano, s prizadevanji vseh partnerjev, brez nagajanj in »rušilnih« ak-

cij. Pri tem nam mora biti jasno, da je bila odločitev predsednika vlade zelo pogumna in smela, saj polarizacija miselnosti, iz katere je bilo potrebno izhajati, ni vnaprej ponujala pravnobene optimizma. Dosežen rezultat pomeni v nekem smislu konsolidacijo začrtane poti, ki ji pritrjujejo vse politične opcije, predvsem pa je prevladala zavest nujnosti odločnih korakov. Partnerstvo za razvoj v svojem bistvu pomeni tudi več konsenza med podpisnicami, s čimer se dosega enakopravno upoštevanje in obravnavanje predlogov vseh partneric. Ravno v tem je smisel omenjenega povezovanja, kajti ideološka vprašanja ne sodijo v sklop razvojnih vprašanj. Ideologija tudi ne pogojuje nobenega razvojnega programa in je kot taka stvar akademskih diskurzov posameznikov in skupin, ki zgolj na moralni podlagi vnašajo svoj pogled v svoja okolja. Iz povedanega smemo sklepati, da je zamisel Partnerstva za razvoj pot v najvišjo fazo konstruktivnega funkcioniranja vseh, ki so z volitvami dobili mandat vplivati na delovanje države in to delovanje tudi sooblikovati. Edinstvena prilika je torej odraz volje, energije in spoznanj kot protiutež politični introvertiranosti peščice posameznikov, ki so v petnajstih letih oblikovali predvsem kapitalski kartel elite. Tu je glavni razlog krize pravne države ter izgube predstave o nacionalnem interesu in vrednotah, kot bi ti pojmi pomenili imaginacijo iluzij iz preteklosti, predvsem pa nekaj, kar v današnjem času ne najde več mesta.

Ko si sporazum natančneje pogledamo, najdemo v njem programska izhodišča vseh političnih strank, ki se »ponujajo« na volilnem tržišču slovenske države. To torej pomeni, da je vlada premierja Janeza Janše pokazala neprimerno večjo mero konsenza, kot so jo ponujale vse LDS-ove vlade doslej. Niti Drnovšek niti Rop nista dopustila opoziciji konstruktivnega doprinosa, saj so vse institucije, v katerih je imela vlada oziroma država kakršenkoli vpliv, funkcionira-

le hermetično zaprto. Da je temu tako, smo že lahko videli ob cenitvah zavarovalnic, bank in podjetij, kjer je bila država večinski lastnik. Ob prvih umikih države iz teh institucij se je borzni trg zatresel in na dan so prišli prvi podatki realne slike. Mislim, da bomo v prihodnje priča še marsikateremu pretresu in porazu nekonsistentnega delovanja.

V teh pomislekih tudi najdem vzrok ostre reakcije s strani aktualnega predsednika LDS-a Jelka Kacina. Njegovo delovanje nosi v sebi sovraštvo in gnev, ki sta posledica propadlih iluzij nekdanjega ministra za informiranje, vmes še kaj, danes pa cinika zlaganih idealov in prepričan. Žal je v slovenski politiki še nekaj imen, ki so povezana z velikimi konflikti, kar je pogojeno z ideološkim pedigrejem, o katerem na tem mestu ne bom razpravjal. Omenil sem to dejstvo le za lažje razumevanje bistvenih izhodišč.

Kaj nam torej ponuja Partnerstvo za razvoj in kje so pasti tega resnično fenomenalnega projekta?

Ponuja nam podlago, preko katere bodo politične odločitve, ki nastopijo v končni fazi parlamentarne procedure, občutno dosledneje dogovorjene, predvsem pa naj ne bi bilo nasprotovanj v smislu »naši« in »vaši«. Gre za ponujeno odprto možnost razprav na način, ko drug drugega slišijo. Če bo izpolnjena ta možnost, je uspeh zagotovljen, vsi pa bomo dobili spoštljivejši odnos do celotne politične scene. To je še kako pomembno, predvsem zaradi mlajše populacije, ki se vedno bolj distancira od političnih dogajanj v državi.

Kje pa je past? Po moji oceni, če sploh obstaja, je zgolj v nezrelosti, v pomanjkanju modrosti in v permanentnih delitvah na osnovi ideologij. Ta izraz sem večkrat uporabil prav iz razloga, ker ideologija v posesti nezrelih škoduje tako sama sebi kot drugim. J. F. Kennedy je nekoč dejal: »Ne sprašuj, kaj bo zate storila domovina – vprašaj raje, kaj sam lahko storiš zanjo.«

Poanta je v tem, da je Noe barko začel graditi mnogo pred potopom

JANUŠ RASIEWICZ

V politiki navadno le redki spoznajo, da konflikt ne more prinesiti napredka, zato je tudi zelo malo takih, ki se znajo konfliktu spretno izogniti oziroma ga zaobiti. Obresti za takšno modrost so zelo visoke, saj je kapital, ustvarjen s političnim konsenzom, pomembno merilo blaginje.

David Hume je nekoč zapisal, da bi bil čudež, če bi kakšen mrtvec oživel. Kadar bi kdo trdil, da je na lastne oči videl vstajenje mrtvega človeka, bi bilo veliko verjetneje, da je bil žrtev prevare.

Sedaj si zamislite študentko, ki se strinja s Humom. Prepričana je, da bi bili čudeži kršitve naravnih zakonov in da se ne morejo zgoditi. Ne verjame v obujanje mrtvih, tudi ne v zgodbo, da lahko ženska spočne otroka brez predhodnega spolnega akta, in še v marsikaj drugega ne, kar je zapisano v številnih fantastičnih, religioznih in drugih knjigah. Recimo, da ta študentka ni verna. Kar se tiče njenega prepričanja o moralnosti, verjame, da morala nikakor ni nujno povezana z vero v boga in da so podobna stališča napačna. Njeno osebno moralno prepričanje je utilitaristično, kar pomeni, da je zanjo moralno to, kar v določeni situaciji prinese srečo oziroma korist večini vpletenih ljudi.

Poleg študentke si zamislite še študenta, ki je veren kristjan. Čudeži, ki jih študentka iz prejšnjega odstavka zavrača, so del njegove vere in njegovega splošnega prepričanja o svetu in človeku. Verjame, da je nekoč živel človek, ki je

bil brezmadežno spočet, in tudi, da je vstal od mrtvih. Glede morale je prepričan, da ta prihaja od boga in da je tesno povezana z religijo.

Predstavljajte si še, da sta študentka in študent ne glede na njuno verska in moralna prepričanja duhovita, na splošno razumna, družabna, prijetna, vljudna, ne mečeta hladilnikov čez balkone študentskih domov, imata delovne navade, tako da seminarskih nalog ne pišeta zadnjo noč pred zaključnim rokom ipd. Nekega dne se srečata na eni izmed prireditev, se zapleteta v pogovor in čez čas ugotovita, da se v družbi drug drugega izredno dobro počutita. Sedaj, ko to veste, si lahko mislite, kaj bo sledilo.

Če ste opazili malo večji razmik med tem in prejšnjim odstavkom, vedite, da ne pomeni nič drugega, kakor da je minila vrsta let. V tem času sta študent in študentka prenehala biti študent in študent-

ka. Zaposlila sta se, poročila, uredila stanovanje, imata pet otrok, toda nič ne vemo o tem, kako jih vzgajata. Pravzaprav je to tudi njuna dilema. Po eni strani vesta, da imata pravico vzgajati otroke v skladu s svojimi osnovnimi prepričanji, toda njuni osnovni prepričanji se razlikujeta? Vse kaže, da sta naletela na zahtevno vprašanje. Ali ga je mogoče rešiti?

Poskušajmo si pomagati z Johnom Rawlsom. Za naš problem zanimive so njegove ideje o splošnem soglasju (prekrivajočem ali

glasja. Z Rawlsovo pomočjo lahko namreč pridemo do nekaterih napotkov, kako naj ravnata. V kolikor sta razumna, kar smo predpostavili, bosta dopuščala razlike, ki se nanašajo na vero, življenjsko filozofijo in moralo. Hkrati se bosta zavedala, da ne moreta zahtevati uveljavitve svojega prepričanja, ne da bi pri tem nekritično zatirala drug drugega in se zapletla v družinsko intelektualno in religiozno vojno. V kolikor se imata rada in se medsebojno spoštujeta, lahko sklepamo, da tega niti

Skupno življenje dveh pripadnikov različnih splošnih nauk oziroma religij je namreč posledica predhodnega soglasja, da je pluralizem dobrina.

sovpadajočem konsenzu) med pripadniki različnih religioznih in svetovnonazorskih usmeritev. Gre preprosto za pristanek na takšno politiko oziroma politično pojmovanje, ki v dani družbi dopušča in celo spodbuja razrast različnih in nasprotujočih si religioznih, filozofskih in moralnih nauk. V tekstu Področje političnega in prekrivajoči konsenz, iz leta 1989, Rawls pravi, da raznolikost splošnih religioznih, filozofskih in moralnih nauk, ki jih najdemo v modernih družbah, ne predstavlja le zgodovinskega pogoja, ki utegne miniti, temveč pomeni trajno lastnost javne demokratične kulture, ki se bo samo še povečevala. To imenuje dejstvo pluralizma.

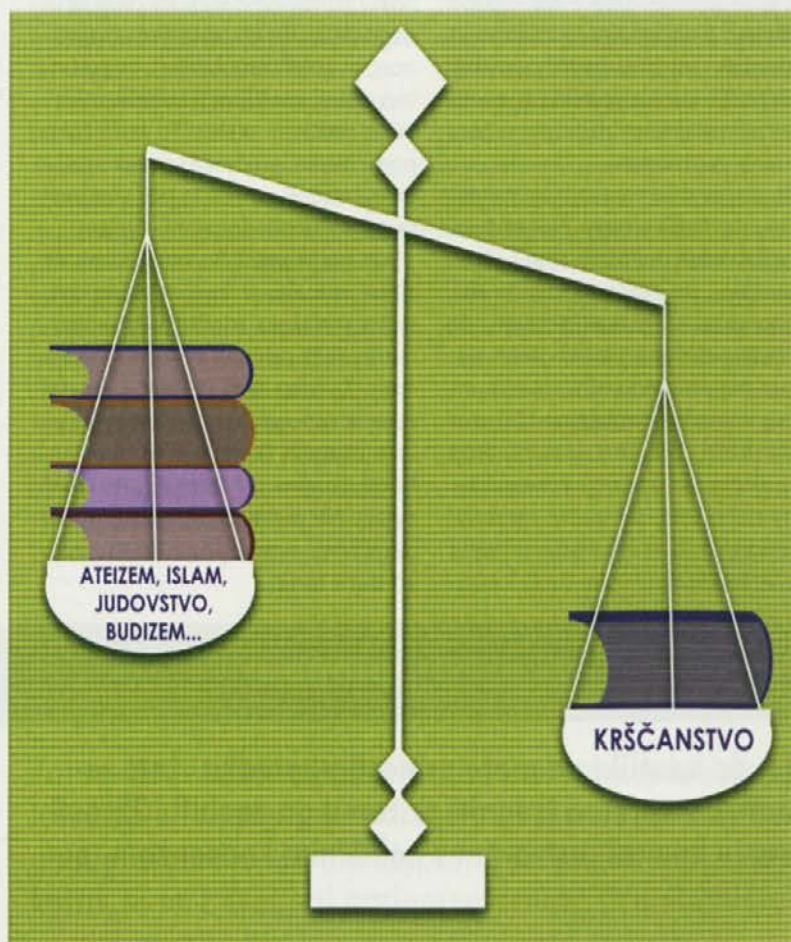
S tem dejstvom in njegovim ohranjanjem je tesno povezano drugo dejstvo, in sicer da družbeno soglasje ne more temeljiti na enem samem pojmovanju vrednot, namena in pomena človeškega življenja. Prevlado enega splošnega religioznega, filozofskega in moralnega nauka lahko zagotovi le uporaba moči države.

Mika nas torej, da bi problem vzgoje otrok, na katerega sta naletela študent in študentka, pričeli reševati po vzoru prekrivajočega oziroma sovpadajočega so-

ne bi želela.

Toda, ti napotki nas ne pripeljejo prav daleč. V bistvu nam povedo, kako naj ne ravnata pri vzgoji otrok, nič pa o tem, kaj naj v konkretni situaciji naredita. Četudi je res, da pogosto celo tedaj, ko nič ne naredimo, naredimo nekaj – recimo, da ne gremo na volitve –, se zdi, da na področju vzgoje otrok ne moremo biti pretirano pasivni. Otroke je vendarle potrebno vzgajati.

Ali smo se problema lotili z napačnim orodjem? Rawls namreč izrecno pravi, da se njegova teorija o tem, na kakšno politiko naj pristanejo ljudje z različnimi prepričanji, nanaša le na osnovno strukturo družbe, kamor privatna sfera in njeni problemi ne sodijo. Z osnovno strukturo družbe misli ključne politične, družbene in ekonomske institucije družbe in njihove odnose. Politično soglasje se tako nanaša na izdelavo okvirja za delovanje teh institucij, in sicer z namenom ustvarjanja takšnih pogojev, ki omogočajo uspevanje različnih – recimo temu – kulturnih idej (religije, filozofije, morale). Če bi sedaj rekli, ja pa kaj, ali ni res, da se urejanje osnovne strukture družbe in urejanje družinskih zadev do ne-

v javnem in zasebnem

ke mere povezuje, in bi na vsak način želeli vzpostaviti analogijo med širšo družbeno-politično in ožjo zasebno sfero, bi stopili na nevarno področje. Čeravno je dandanes meja med javnim in zasebnim precej zabrisana, bi morali biti previdni, ko odpiramo vrata v zasebno sfero.

Kje je nevarnost, vam lahko razloži Hanna Arendt. V tekstu Svoboda in politika, prevedenem tudi v slovenščino, opozarja na predstave, ki javno-državno področje pojmujejo po modelu razširjene družine ali gromozanskega gospodinjstva. Svobodno delovanje posameznikov je v takšnem modelu bistveno bolj omejeno, če ne popolnoma preprečeno.

Na nevarnost mešanja javne in zasebne sfere sem opozoril, ker se Rawlsovi teoriji kot orodju za reševanje našega problema kljub njegovim lastnim opozorilom še ne mislimo odreči. Stvar je preprosto v tem, da lahko z nekim orodjem počnemo različne reči.

Torej, po Rawlsu mora politika, če hoče biti pravična, dopustiti in spodbujati razvoj različnih splošnih nauk in idej o tem, kaj predstavlja vrednote in dobro, ali, kot smo rekli, biti mora pluralna. Če bi gradili družbo zgolj izhajajoč iz enega nauka, bi to pomenilo zavračanje ali zatiranje vseh drugih. Toliko za ponovitev. Sedaj lahko nadaljujemo. Iz rečenega namreč sledi, da moramo za dosego soglasja v družbi poiskati nek drug temelj; ne moremo izhajati iz nobenega splošnega nauka (religioznega, filozofskega ali moralnega), ker ta ne more ponuditi iskanega temelja, ki bi bil pravičen za vse. Rawls zato predlaga, da bi politično pojmovanje pravičnosti morali formulirati in premisliti s pomočjo intuitivnih idej (ali predstav), ki jih ljudje že gojijo o skupnem in pravičnem življenju v družbi. Pri tem izhaja iz zamisli, da v sodobnih družbah obstaja dolga tradicija demokratične misli, ki omogoča ohranjanje sodobnih demokratičnih institucij in družbenih odnosov.

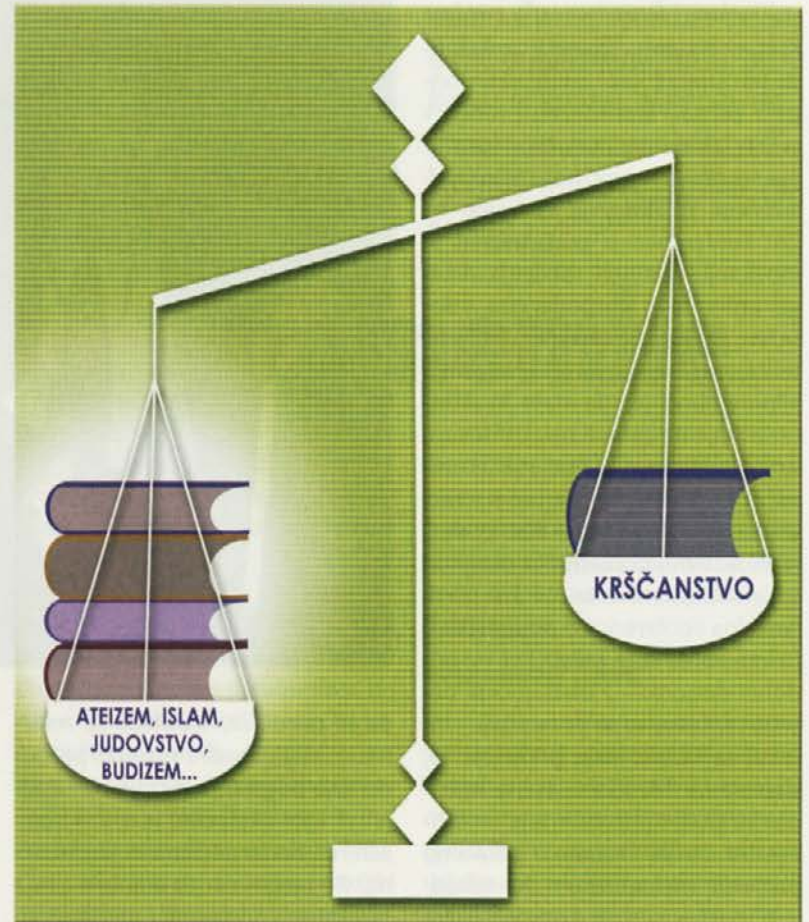
Ali ta tradicija oziroma intui-

je zares obstajajo, se lahko prepričate sami. Recimo, da vlada uvede šolnine za študij? Ali je stavka, kakršna je bila »črna sreda«, upravičena? Na kaj se lahko skliče pritrdilni odgovor? Rawls bi dejal, da prav na tiste predstave in ideje, ki so postale del nas samih: uvedba šolnine bi brez drugih ukrepov pomenila odpravo enakih možnosti. Mnogi si študija ne bi mogli več privoščiti, in to ne bi bilo pravično. V tem primeru se torej sklicujemo na ponotranjeno idejo enakih možnosti, ki je posledica dolge vrste razprav, tehtanja razlogov za in proti, ali povedano drugače razvoja sodobnega demokratičnega razmišljanja v zadnjih dvesto letih. Poskus uvajanja šolnin se prav zaradi te tradicije ne sklada z našimi intuicijami o tem, kaj je pravičnost. Rawls torej verjame, da je mogoče iz temeljnih intuitivnih idej izpeljati pojmovanje družbe, ki je pravična in poštena, pri čemer pravičnost in poštenost pomeni, da je sodelovanje med člani družbe utemeljeno na svobodi in enakosti. Če ima zaradi razvoja demokratične misli večina državljanov demokratičnih držav podobne temeljne intuicije, bodo zasnovali in ohranjali takšne družbene institucije, ki bodo z intuicijami skladne. Razlike v splošnih religioznih, filozofskih in moralnih prepričanjih s tega vidika niso več tako usodne. Institucije, ki so osnovane na podlagi premišljenih intuicij, bodo te razlike priznale in gojile kot vrednote.

Kaj vse to pomeni za naša študenta? Če predpostavimo, da imata tudi onadva podobne te-

Če bi gradili družbo zgolj izhajajoč iz enega nauka, bi to pomenilo zavračanje ali zatiranje vseh drugih.

meljne intuicije glede pravičnosti, jih lahko uporabita pri reševanju problema, pred katerim sta se znašla. Naš predlog torej temelji na tem, da so temeljne intuicije, ki jih uporabi Rawls za snova-

nje pravičnih družbenih institucij in odnosov med ljudmi v javni sferi, dobre tudi za reševanje nekaterih dilem v zasebni sferi, posebno, če so te posledice uveljavljanja pluralizma v javnosti. Skupno življenje dveh pripadnikov različnih splošnih nauk oziroma religij je namreč posledica predhodnega soglasja, da je pluralizem dobrina oziroma da izhaja iz naših temeljnih intuicij o pravičnosti. Brez tega soglasja razlik in problema, pred katerim sta se znašla tudi naša študenta, sploh ne bi bilo.

Če torej hočeta biti pravična drug do drugega, tedaj vzgoje otrok ne moreta zasnovati na dajanju prednosti religiji ali filozofsko-moralnem prepričanju, kakršne je, denimo, študentkin moralni utilitari-

zem. To pomeni, da morata izbrati druge rešitve in teh, v nasprotju s pričakovanjem, ni malo.

Preden zaključimo, omenimo le eno. Lahko se dogovorita, da bosta otroke vzgajala v skladu s splošnimi prepričanji obeh, podobno kot se otroci različno govorčih staršev naučijo dveh jezikov. Razlika je le v tem, da v primeru naših študentov otroci ne bodo majhni lingvisti, temveč majhni antropologi, ki se bodo v procesu vzgoje odpravili na teren v duhovni svet obeh staršev. Zdi se, da ta rešitev ni slaba, v kolikor jim bo kasneje omogočeno primerjanje obeh svetov in izbira med elementi enega in drugega. Na ta način je zadoščeno pluralnosti na ravni svobode posameznika, hkrati pa to pomeni – zopet za posameznika – večje duhovno bogastvo in celo prednost, ko gre za razumevanje drugih in življenje v njihovi stališča. Gledano tako, bosta naša študenta opravila celo delo, ki ga sodobni učni načrti nalagajo šolskemu sistemu. **ANDREJ ADAM**

26. Podim ali tristrana piramida

Kako motivirati javne uslužbenke, da spodbudijo sodelovanje med akademsko, vladno in gospodarsko sfero? Kje so skupne razvojne priložnosti teh strani? Kako motivirati podjetja za bolj ambiciozen prodor v svet? Takšna in podobna vprašanja so privabila več kot tristo udeležencev iz Slovenije in tujine na 26. konferenco o podjetništvu in inoviranju. Namen soočenja države, univerze in gospodarstva – dosežen, pravijo. Koliko dane obljube tehtajo, se bo seveda šele pokazalo. »Pomembno je, da naše kvalitativno znanje ne ostane neizkoriščeno, zato podpiramo ... Podjetja in univerza so pomembni partnerji v razvoju ... Mesto Maribor zelo podpira inovativno podjetniško okolje in sodelovanje univerze ...« 26. mednarodna konferenca o podjetništvu in inoviranju se je začela kot vsi podobni dogodki – z obetajočimi besedami. Letos so se prireditelji –

Foto: Helena Rous

pa je zatrdil še, da vlada za reformami stoji, končni rezultat pa bodo dala pogajanja in diskusije. Podjetnik Igor Akrapovič je izrazil bojazn, da bodo reforme le kozmetične. Po njegovem so edini, ki se ne razburjajo, podjetniki, medtem ko zahtevajo drugi lepe, a neuresničljive stvari in med takimi izpostavil predvsem študente. Prof. dr. Rasto Ovin, dekan mariborske ekonomske poslovne fakultete, je postavil zanimivo vzporednico z Združenimi državami Amerike, ki se po njegovem glede predpostavk za uspešnost od tukajšnjega okolja razlikujejo po tem, da pri nas izobražujemo za status, v ZDA za akcijo. Prof. dr. Ivan Rozman, rektor Univerze v Mariboru, pa je dodal, da je podjetni-

lovanja med akademsko, vladno in gospodarsko sfero vendarle program Partnerstva za razvoj (novo vzvodje!), ki ga je ponudila vlada. Ob priložnosti PODIMA so bile znova podeljene nagrade za najpodjetniško idejo. Za najboljše uveljavljeno podjetje je bilo izbrano podjetje Tipro iz Grosuplja, ki razvija modularne inteligentne tipkovnice in ekrane na dotik. Najboljše mlado podjetje je družba Sekvenca iz Ljubljane s svojo 3D vizualizacijo za običajne osebne računalnike, poznani so predvsem po rednih političnih gostih v oddaji Saša Hribarja. Nagrado za najboljši poslovni načrt ter priznanje za najboljše nastajajoče podjetje pa je prejel načrt Povej svoje mnenje, ki

ga okolja mestne občine in še nekaj podjetniško-razvojnih institucij. Dogovor zavezuje podpisnike k sodelovanju pri izgradnji znanstvenega parka na področju nekdanje Tovarne avtomobilov Maribor. Vsaj po besedah organizatorjev in drugih »ocenjevalcev« bo doprinos znanja in zavez s strani soocenih partnerjev pomenil veliko dobrega. Bili naj bi celo nekoliko bližje uspešnim evropskim programom za pospeševanje tehnološkega podjetništva, saj je njihova skupna značilnost zdravo sodelovanje med univerzo, podjetji in različnimi podpornimi ustanovami. Koliko močnih retorikov ni šibkih niti v dejanjih, bomo šele videli. Glede nagrajenih podjetij pa; patentna zaščita je vzpostavljena ali je v teku. A nič hudega, morda dobi kdo idejo, o čem bomo pisali v Katedri prihodnje leto.

HELENA ROUS

Podjetnik Igor Akrapovič je izrazil bojazn, da bodo reforme le kozmetične.

štvo potrebno narediti privlačno za izobražene in tako navezal na problem pomankanja znanja v gospodarstvu, ki je pri nas odgovorno za alarmantno stanje na tem področju. Med vrsticami govornikov in tudi sicer je bilo že razumeti, da je lahko močna vzpodbuda za ustreznejše učinke medsebojnega sode-

lovanja sistem za sporočanje mnenj uporabnikov po sms-ih kateremukoli podjetju ali ustanovi, slednji pa tako pridobijo mnenja potrošnikov o izdelkih in storitvah. Tokratna konferenca bo ostala v spominu tudi po podpisnem dogovoru o koordinirani izgradnji celovitih mehanizmov inovativne-

Foto: Aleš Gjerkeš

Grozeče klimatske spremembe

Tudi James Lovelock, eden najslavnejših okoljevarstvenikov današnjega časa, ugledni britanski znanstvenik in raziskovalec, ki je že v sedemdesetih letih preteklega stoletja svet posvaril pred nevarnostmi ozonskih luknj in njihovimi povzročitelji ter zaslovel s teorijo Gaie, se vdaja fatalizmu. V svoji najnovejši knjigi z naslovom »The Revenge of Gaia« (Gaino maščevanje), s katero je na začetku letošnjega leta razburkal svetovno javnost in se znašel visoko na lestvicah bestsellerjev, se namreč ukvarja z bližajočo se eko-apokalipso. Če si pionir v razvoju okoljske ozaveščenosti svoje najnovejše knjižno delo zamisli kot svareč poziv svetovnim voditeljem in človeštvu, ima za to najbrž zelo dobre razloge. »Naš brezbrži odnos do svetovnih energetskih virov nas je pripeljal na pot, ki vodi v katastrofo, saj dvig temperature grozi, da bo prekinil življenje na Zemlji,« je odločen 86-letni Lovelock. Tisto, kar britanskega učenjaka močno razlikuje od ostalih okoljevarstvenikov, je fatalizem. Katastrofa, pravi, je neizogibna. Najstrašnejše posledice globalnega segrevanja je mogoče omiliti, toda ne preprečiti. »Naša prihodnost je podobna prihodnosti potnikov na majhni izletniški ladji, ki mirno plovejo nad Niagarskimi slapovi, vedoč, da bo motor vsak trenutek odpovedal,« zapiše med drugim.

Gaia vrača udarce

Je res napočil čas, ko je treba pozabiti na upanja polne pogovore o obnovljivih energetskih virih, kjotskem protokolu in znanosti, ki ji bo na koncu vendarle uspelo najti rešitev? Je res čas, ko je treba pripraviti rešilne čolne?

Kakorkoli že: sporočilo o bližajoči se katastrofi ene izmed najbolj učenih glav na svetu ta hip je doseglo mnoga ušesa.

Odkar se je na začetku letošnjega leta omenjena Lovelockova knjiga znašla v knjigamah, se prodaja v količinah, ki jih resni znanstveniki in raziskovalci le redko dosežejo. Novinarji z vsega sveta se zgrinjajo pred vrata njegove hiše, zanj in za njegovo delo pa se ne zanimajo le slednji, temveč povsem običajni ljudje. Knjige o katastrofah so navsezadnje zmeraj našle pot do množice bralcev, še toliko bolj, kadar so njihovi avtorji nad vse lucidni misleci in neodvisni raziskovalci, ki so s svojim razmišljanjem daleč pred svojim časom.

James Lovelock je nedvomno eden izmed njih. Pred štiridesetimi leti je razvil teorijo o našem planetu, ki naj bi imel značilnosti velikanskega živega organizma in ga po grški boginji Zemlje poimenoval Gaia. Po Lovelocku naj bi naš planet že 3 milijarde let uspeval ohranjati življenje skozi zapleten sistem samouravnavanja. Čeprav so njegovi argumenti nekoč naleteli na nezaupanje, je to dandanes marsikje prevladujoče stališče. Lovelock je danes sicer prepričan, da je človeštvo porušilo ravnovesje in da Gaia že pričinja kazati svoj neprijazen obraz (poplave, viharji, potresi ...). Kot ugotavlja, svetovno prebivalstvo še naprej raste in, žal, kaže malo volje, da bi spremenilo svoje obnašanje do okolja in energetskih virov. Ekološki grehi človeštva so povezani s slabo ekološko zavestjo, razvojem, interesi politike in kapitala in še z marsičim. Kitajci se gotovo ne bodo odpovedali svojim željam po dosegu življenjskega stila prebivalcev najrazvitejših držav, tudi Američani ne svojim požrešnim osebnim vozilom in potratni porabi energije, razmišlja. Za nameček je človeštvo hkrati še zaposleno s sekanjem gozdov, da bi ustvarilo nove obdelovalne površine za vsa nova lačna usta. Rezultat tega je,

kot pravi Lovelock, dvakratno škodljiv. »Povečali smo temperaturo in potem hkrati odstranili naravni sistem, ki ga je pomagal uravnavati.«

Pesimizem z razlogom

Lovelockovi zaključki so zastrašujoče drugačni od večine preučevalcev klime. Čeprav okoljevarstveniki in tovrstne raziskave govorijo drugače, je po njegovo za nekaj desetletij prepozno, da bi še lahko preprečili katastrofo. Strmi dvig emisij ogljika od začetka industrializacije je uničil občutljivi zemeljski mehanizem. Ustvarjeni naj bi bili pogoji za začaran krog klimatskih sprememb, ki bodo na koncu po Lovelockovem prepričanju privedle do »podivjanega« segrevanja. Ko se, denimo, umika polarni led, Zemlja izgublja svojo sposobnost odboja sončnih žarkov nazaj v vesolje, kar le še poslabšuje učinek segrevanja. To bo izpod talečega večnega ledu osvobodilo metan, kar bo povzročilo še večji dvig temperatur. Vlade bi zato morale razmišljati predvsem o tem, kako se spoprijeti s posledicami klimatskih sprememb.

Pesimizem, ki veje iz Lovelockovih besed med sodobnimi ekologi in okoljevarstveniki, sicer ni osamljen pojav. Eden izmed njih, svetovno znani bolgarski kibernetik Vladimir Dimitrov, je tako nedavno naštel številne dokaze za to, da je človeška družba močno načela harmonijo z naravo. Množično iztrebljanje rastlin in živali, ozonske luknje, vse pogostejše naravne katastrofe in bolezni, ki jih povzročajo okoljski problemi, naj bi bili le majhen del dogajanja, za katerega naj bi bila kriva človekova rastoča disharmonija z naravo. Preprosto povedano: ljudje si s svojim neodgovornim odnosom do narave žagamo vejo, na kateri sedimo. Name-

Časi debat o tem, ali se Zemlja segreva ali ne, so očitno mimo. Znanstveniki se bojijo, da se približujemo točki, od koder ni vrnitve. Mnenja, da imamo za ukrepanje še veliko časa, zamenjujejo črne napovedi.

sto da bi se zavedali, da smo le del narave, ne pa njeni gospodarji, kot se pogosto zmotno misli, nespametno porablamo energijo za namene, ki nimajo nič skupnega z našim biološkim preživetjem.

Nespametni človek

Nasprotno, nekateri izmed teh namerov so ravno nasprotni vzdrževanju življenja in principom harmonije, meni Dimitrov. Neverjetno velika količina energije se, kot navaja, porablja za podporo vojaško-industrijskih kompleksov držav sveta. Ogromno energije se porablja za zmeraj bolj zapletena orožja oziroma vojaško tehnologijo za demonstracijo sile (rakete, letala ...) ter nadzor (satelitska špijonaža, eksperimenti v vesolju industrijsko razvitih držav ...), po drugi strani pa se vse več zalog energije porablja za produkcijo ekološko škodljivih kemikalij, za velikanska klimatizirana področja ter zadovoljevanje nenehno rastočih želja po razkošju in bogastvu oziroma za akumulacijo le-tega.

V zasledovanju tehnološkega napredka človeška družba ne skrbi za energijske vire drugih živih bitij, ob tem pa veliko ljudi še vedno misli, da ima naš planet neomejene vire energije. Stremljenje k višjim in zapletenejšim tehnološkim dosežkom še vedno raste, ne glede na ekološko ceno, opozarja Dimitrov, prepričan, da nam narava za življenje darežljivo ponuja vse, kar potrebujemo, mi pa ji nemalokrat vračamo le svoje odpadke. »Varovati naravo pomeni varovati samega sebe in vse oblike življenja,« zapiše. Žal čas, ko bi se ljudje v veliki večini od EGO-CENTRIKOV spremenili v EKO-CENTRIKE, od uničevalcev v soustvarjalce evolucije življenja, očitno še ni napočil.

MARKO PETRINAČ

We're Trashin' It – Soja

Amazonska biosfera vključuje največji, še obstoječi pragozd na svetu. Vendar se to spreminja – drastično spreminja. Poročilo, ki ga je pred kratkim izdal Greenpeace, opozarja na eno izmed največjih nevarnosti, ki grozijo pragozdu (živalim, rastlinam, ljudem, celotnemu ekosistemu) – v preteklosti so ga ogrožali in krčili lesarski baroni, rudarska podjetja itd., danes pa je to SOJA!

Da, prav ste slišali, amazonski pragozd ogroža soja – in to z neverjetno močjo in hitrostjo. 64 strani dolgo poročilo, ki so ga Greenpeaceovi raziskovalci poimenovali »Eating up the Amazon«, podrobneje predstavlja in raziskuje nevarnost, ki je gnana s strani treh največjih ameriških (globalnih) multinacionalk (ADM, Cargill, Bunge) ter enega brazilskega podjetja (Gruppo André Maggi – GAM). Kar težko se je odločiti, kje začeti razlagati tako dolgo in komplicirano zgodbo o korupciji, moči denarja, zastrahovanja, suženjstva in uničevanja narave.

Pa mogoče začnimo s pragozdom kot takim. Je eden izmed najbolj biotsko pestrih področij na svetu – v njem živi skoraj 10 odstotkov vseh sesalcev na svetu in več kot 15 odstotkov kopenskih rastlinskih vrst. To včasih pomeni, da na enem hektarju najdemo več kot 300 različnih drevesnih vrst. To področje je tudi dom za okoli 220 tisoč ljudi iz približno 180 avtohtonih narodnosti oziroma plemen, ki živijo globoko v pragozdu in ga uporabljajo za hrano, zatočišče, orodja, zdravilne rastline itd. Prav tako igra gozd pomembno vlogo v duhovnem življenju avtohtonih prebivalcev.

Od januarja 2003 je bilo uničenih skoraj 70.000 km² amazonskega pragozda. Samo v enem letu, od avgusta 2003 do avgusta 2004, je bilo 27.200 km² pragozda (površina v velikosti Belgije) izgubljenih. Tričetrť tega uničenja je bilo ilegalnega. To pomeni 10 km široko in 7,5 km dolgo površino vsak dan. Več kot 3 km² vsako uro. Nogometno igrišče vsakih osem sekund! V letih 2004–2005 je bilo v brazilskem amazonskem pragozdu posa-

jenih okoli 1,2 milijona hektarjev s sojo (kar pomeni, da je 5 odstotkov celotne površine posajene s sojo). Dobro je tudi dokumentirano, da se uporablja suženjsko delo za čiščenje gozdnih površin za namene kmetijstva. Mato Grosso in Pará – dve amazonski državi, ki sta vodilni pri širjenju proizvodnje soje v amazonskem pragozdu – sta tudi odgovorni za več kot polovico vseh dokumentiranih in rešenih sužnjev v Braziliji. Med letoma 2003 in 2004 je brazilska vlada poročala o več kot 8700 sužnjih v teh dveh državah. In nenazadnje, do 75 odstotkov brazilskih emisij toplogrednih plinov (mimogrede, skupne emisije prekašajo industrijske države, kot je Nemčija) izvira iz posekanih gozdov. Večina teh prihaja od čiščenja in sežiganja amazonskega pragozda. Zanimivo je, da je Brazilija, glede na razvitost industrije, četrty največji onesnaževalec podnebja na svetu.

Kot že omenjeno, so trije velikani

Eden izmed načinov priklenjanja delavcev na njihovega lastnika je tudi ta, da morajo za hrano, ki jo kupijo na posestvu, plačati velike vsote denarja.

(s svojim sedežem v Ameriki) – Archer Daniels Midland, Bunge in Cargill – odgovorni za financiranje okoli 60 odstotkov skupne proizvodnje soje v Braziliji. Skupaj imajo ta tri podjetja v lasti tudi več kot tričetrť predelovalnih kapacitet za sojo v Evropi in tako dobavljajo sojine tropine in olje končnim potrošnikom (živalsko predelovalni industriji) v Evropi. Cargill vodi v tej invaziji –

Ker je drevo brazilskega oreščka zaščiteno z zakonom, ga ob krčenju gozda ne smejo posekati.

skupaj so zgradili in imajo v lasti 13 silosov in ilegalno zgrajeni pristaniški terminal globoko v amazonskem pragozdu. S tem vzpodbujajo širjenje ilegalnih kmetij in obenem gradijo infrastrukturo predvsem ceste, prek katerih lahko potem dobavljajo

vodnje soje tamkaj porabi za krmo živali. In to povpraševanje nadalje vzpodbuja pridelavo soje na takšnem območju, kot je tropski pragozd v Braziliji. Drugo dejstvo je, da je velik del tega pragozda nenadzorovan. Zaščitenih je manj kot 2 odstotka deževnega pragozda. Ostale površine so večinoma v postopku predlaganja zaščite, v lasti avtohtonih prebivalcev ali pa v lasti države. Vendar je zelo težko nadzorovati tako ogromne površine, kot je amazonski pragozd. Zato lahko t. i. kmetje, ki pridelujejo sojo, neovirano posekajo nekaj sto hektarjev pragozda, brez da bi jim kdo preprečeval. Še več, guverner zvezne države Mato Grosso, od koder izvira več kot 90 odstotkov soje, pridelane v tropskem pragozdu, celo vzpodbuja širjenje soje, in sicer sam pravi: »Kot guvernerju je moj ključni cilj potrojiti kmetijsko proizvodnjo v državi Mato Grosso v naslednjih desetih letih ... Ne čutim niti najmanjše odgovornosti zaradi tega,

jo sojo na svetovne trge. ADM in Bunge sledita temu vzoru, saj sta že vsak zgradila 6 oziroma 4 silose za sojo v amazonskem območju.

In zakaj imajo takšen velik interes pridelovati sojo na tem področju? Kot prvo, obstaja ogromno povpraševanje po soji na svetovnem trgu. Povpraševanje prihaja predvsem s strani živalske industrije, saj se več kot 80 odstotkov svetovne proiz-

na uničevalnem pohodu

jo v improviziranih barakah, narejenih iz palic in pokritih s praznimi vrečami od umetnega gnojila. Ker jih veleposestniki niso kupili, jih tudi ne skrbi, kaj se z njimi zgodi. Če slučajno zbolijo ali pa se upirajo, jih pač enostavno »odstranijo«, najbolj pogosto kar v kakšen jarek ob robu ceste. Nato pa gredo iskat nove delavce, ki čakajo na obljubljeni delo in plačilo. Eden izmed načinov priklenjanja delavcev na njihovega lastnika je tudi ta, da morajo za hrano, ki jo kupijo na posestvu, plačati velike vsote denarja. Tega pa ne dobijo od lastnika. Tako se vedno bolj zadolžujejo, s tem pa si jih veleposestnik začne lastiti in jih tudi priklene nase. Brazilsko ministrstvo za delo je vzpostavilo t. i. črno listo, na katero dajo vse kmetije oziroma posestva, pri katerih so odkrili suženjsko delovno silo, in s pomočjo kate-re želijo preprečiti nadaljnje širjenje suženjskega dela. Vendar pa je problem v počasnem procesiranju in zastojih v sodnih postopkih. Na črno listo tako dajo samo kmetije, ko so bile enkrat obsojene na sodišču – to pa lahko včasih traja več let. In če želi biti neko podjetje oziroma kmetija izbrisana s te črne liste, mora v roku dveh let plačati kazen ter plače vsem osvobojenim delavcem. A tudi če so na črni listi, to ne ovira podjetij, kot so Cargill, Gruppo André Maggi in Bunge, da od njih ne bi odkupovali soje. Greenpeace je dokumentiral in zbral dokaze za takšno početje v več kot desetih primerih. Cargill je tudi uradno priznal, da odkupuje sojo od kmetov na velikem področju države Mato Grosso in v okolici pristanišča Santarém v zvezni državi Pará, ki je, mimogrede, ilegalno zgrajen, a zaenkrat jim nihče nič ne more. To sojo nato izvažajo v Evropo, kjer jo npr. predelajo v svojih mlinih v Veliki Britaniji. Od tam sojo prepeljejo v svoje hčerinsko podjetje Sun Valley, kjer jo pokrmijo piščancem. Od tam piščance prodajo velikim odjemalcem, kot so supermarketi in verige restavracij s hitro prehrano. Tukaj je Greenpeace najbolj izpostavil McDonald's, saj so v letu 2005 imenovali Cargill kot najboljšega in največjega dobavitelja leta. Obenem pa McDo-

nald's kot svojo misijo vidi tudi »... zaščito okolja na lokalni in globalni ravni. Prizadevamo si zagotoviti, da naše početje danes ne bo imelo negativnih vplivov na življenje prihodnjih generacij ... Ohranjenje tropskega deževnega pragozda je najvišja prioriteta pri McDonald'su.« Pa vendar niso mogli dokazati, da izdelki, ki jih prodajajo v več kot 6.200 restavracijah širom Evrope, niso bili proizvedeni s pomočjo soje, ki je bila pridelana na področju amazonskega deževnega pragoz-

stranskih proizvodov iz govedine. Zato si je Greenpeace zadal za cilj, da prek potrošnikov, torej nas vseh, vpliva na politiko McDonald'sa in s tem drugih velikih odjemalcev. S tem bodo posredno vplivali na odkupovalce in pridelovalce soje in posledično lahko upamo na vsaj manjši pritisk, ki ga ima industrija, na širjenje kmetijstva v amazonskem pragozdu. Kratko predstavitev te kampanje, ki so jo poimenovali »We're Trashin' it«, lahko vidite na <http://www.greenpeace.org.uk/>

Tukaj je Greenpeace najbolj izpostavil McDonald's, saj so v letu 2005 imenovali Cargill kot najboljšega in največjega dobavitelja leta.

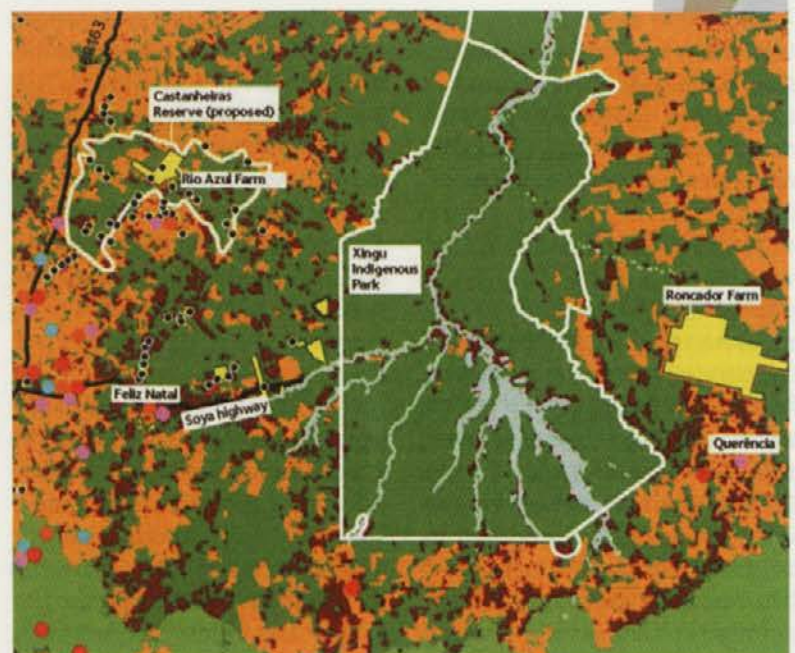
da. Sicer njihova politika zagotavlja, da »... McDonald's ne dovoljuje, ni in ne bo dovoljeval uničevanja tropskega pragozda za proizvodnjo govedine, ki jo prodajamo.« Vendar to pravilo ne vključuje piščančjega in prašičjega mesa ter tudi ne

[mcdonalds/logginit.html](http://www.mcdonalds/logginit.html). Celotno poročilo, ki vsebuje še mnogo več zanimivih in sapo jemajočih dejstev, pa si lahko ogledate na <http://www.greenpeace.org/usa/press/reports/eating-up-the-amazon>.

MATJAŽ TURINEK

kar počnemo tukaj ... To ni nobena skrivnost, da hočem zgraditi ceste in razširiti kmetijsko proizvodnjo!« In prav gradnja cest je eden izmed največjih vzpodbujevalcev krčenja gozda in s tem širjenja »zelene puščave«, kot imenujejo tisoče hektarjev velika polja, zasejana s sojo. Dokumentirano je, da kadar je zgrajena cesta skozi pragozd, se le-ta v naslednjih nekaj letih izkrči v 50-kilometrskem pasu na vsako stran te ceste. Seveda se to zgodi brez dovoljenja in s pomočjo suženjske delovne sile. Vendar to ni suženjstvo v starem pomenu te besede. Sužnji niso v lasti teh veleposestnikov. Ponavadi so to revni delavci, ki v mestu ne najdejo dela. Tako jih lastniki teh ogromnih kmetij zvabijo k sebi z obljubo po delu in seveda plačilu. Toda, ko jih enkrat pripeljejo nekaj sto kilometrov globoko v pragozd, ti delavci nimajo možnosti nikamor pobegniti in se nikomur pritožiti. Postanejo zastojna delovna sila, delati morajo do 16 ur na dan, živi-

Soya invasion around Xingu Indigenous Park and the proposed Parque Estadual das Castanheiras

Invazija širjenja soje - prikaz širjenja / krčenja pragozda okoli zaščitenege ozemlja enega izmed plemen. Rumeno so obarvane površine, izkrčene do 2002, rdeče pa površine, izkrčene po 2002.

Prodor (ne)civilizacije v zakotna

Insularni Pacifik predstavljajo zelo specifična in zelo ranljiva okolja. Zaradi izredno velike razdrobljenosti in divergentnosti se praktično ne more upirati destruktivnosti »(ne)civilizacijskih« posegov.

»Wantok« sistem

Melanezijski del Pacifika je znan po množstvu jezikov (na vrhu so Papua Nova Gvineja, Salomoni in Vanuatu). O vzrokih za nastanek tolikega števila jezikov krožijo med lingvisti različne teorije in skoraj vse pripisujejo velik pomen dolgim obdobjem izolacije posameznih plemen ali plemenskih skupin. Tej izolaciji pa naj bi v veliki meri botrovalo ljudožerstvo. Stari Malaitanci so pravili, da so v preteklosti obstajala zelo stroga nepisana pravila obnašanja. Pripadniki vsakega plemena so imeli določeno območje, po katerem so se lahko bolj ali manj varno gibali. Meje so bili običajno gorski grebeni in večje reke ter seveda morje. Vasi so bile strnjene. Vsakdo je točno vedel, do kod lahko gre. Če bi prestopil reko ali gorski greben, je vedel, kje bo končal. To pa ne pomeni, da ni bilo organiziranih vpadov na sosednja ozemlja, vendar le-ta niso bila pogosta, saj je v večini primerov obstajalo ravnotežje moči med plemeni.

Na jezično raznolikost so imela velik vpliv tudi občasna množična preseljevanja. Tako je na nekem sorazmerno majhnem otoku možno najti dve ali več povsem različnih etničnih skupin, s povsem različnimi jeziki in navadami. Ko smo se pred več leti odpravljali raziskovat vulkansko jezero (ki glede na satelitske posnetke sploh ne obstaja) na vrhu Kolombangare (Salomoni), se naši majhni odpravi ni hotel pridružiti nihče od otoških domačinov. Trdili so, da v goratem delu živijo prvotni ljudje, ki naj bi bili giganti in zelo divji. V bujno rastoči pragozd smo se odpravili sami. Pot je postala brezupna, saj ni bilo nobene steze. Po dnevu naporenega prodiranja proti vrhu pa smo prišli do območja, kjer je bilo dosti lepo shojenih poti, čeprav nismo nikjer našli nobenega naselja (niti človeka). Odprava je na

koncu propadla, saj smo imeli preveč nezgod in nekatere je zgrabila panika zaradi čudnih nočnih, vpitju podobnih glasov.

Jezik je na teh območjih izredno pomemben za identifikacijo: bolj kot papirnati dokumenti (ki jih v oddaljenih vaseh običajno nima nihče) ali pripadnost družini. Če nekdo nekje sreča nekoga, ki govori isti jezik, je ta zanj »wantok« (»one talk« - človek, ki govori isti jezik). Pojem »wantok« ima dosti širok pomen, saj predstavlja specifičen sistem odnosov. Če nekdo živi v glavnem mestu države ter ima hišo in se nekega dne pojavi neznana družina ter ga nagovori v istem lokalnem jeziku, jo je dolžan v celoti sprejeti in jim dati na razpolago vse, dokler bodo v mestu. Takšen odnos je plemenit, logičen in hkrati nujen, saj si nihče (npr. če pelje nekega člana družine v bolnico) ne more privoščiti hotela. Za teden bivanja (in stradanja) v nekem povprečnem »civiliziranem« hotelu, bi moral preprosto podeželski človek najverjetneje v celoti porabil svoj dveletni zaslužek. Ladijski promet pa je takšen kot dež v avgustu. Večina ladij je v lasti dobičkaželjnih tujcev, ki se kaj malo brigajo, da bi svoje gnile ladje (kupljene kot »third« ali »fourth-hand« roba) zamenjali z novimi. Da ne bi zamudil datum (npr. operacije v bolnici), mora pacient priti v mesto, kjer je bolnica, nekaj tednov prej in nekje pač mora preživeti čas čakanja.

»Wantok« sistem ima tudi negativne strani. Pogosto se dogaja, da v neki pomembni vladni ustanovi (npr. na nekem uradu ali izobraževalni ustanovi) velik del zaposlenih govori isti lokalni jezik (namesto predpisanega uradnega). Če je v državi nad sto lokalnih jezikov, to ni ravno pošteno. Ko se pojavi neko novo delovno mesto, ga nekdo ki je vpliven, brez večjih težav rezervira za svojega »wantoka«. To

pa je že sfera človeške pokvarjenosti, ki je v veliki meri primerljiva s slovenskim sistemom »žlahta«, toda da si ne bi nakopal novih težav, bom raje molčal.

Odnos do soljudi

Občudovanje vredno je spoštovanje tihomorskih domačinov do starejših (še živečih) in prednikov. Ostareli in onemogli ne rabijo pokojnine in starostnih domov. Skrbeti za takšne ljudi je sveta dolžnost, ki je nihče ne prelomi. Še bolj spoštljivi so do pokojnih. Mesta, kjer so pokopani so običajno sveta (ta(m)bu). Nihče niti ne pomisli, da bi takšno mesto oskrunil. Oskrunjanje grobov je strogo »civilizacijska« bolezen (bolezen od kruha pijanih ljudi).

Omenil bi tudi nežnost, ki jo izkazujejo otrokom. Otroci (in ostareli) so v središču pozornosti. Smrt otroka pomeni zelo veliko žalost (še posebej, če to prvorojenec). Njihov odnos do ljudi, ki niso pripadniki istega plemena, je običajno dosti zapleten. Res so v še ne tako davni preteklosti marsikoga spremenili v »prehrambeni artikel« oz. živež, vendar pa to ni bilo zaradi nekega globokega sovraštva ali nestrpnosti. Tudi med Melanezijski so bili »Napoleončki« (eden od njih je bil, po pripovedovanju domačinov, legendarni kralj Munde na zahodu današnjih Salomonovih otokov v pred-prejšnjem stoletju). Nikoli pa ni bilo rasistov, ki bi bili zmožni podobnih zločinov kot so se zgodili v prejšnjem stoletju nad Judi in nekaterimi drugimi narodi v srcu »civilizirane« Evrope. Čeprav niso nikoli radi sprejemali tujce, so jih skoraj vedno vsaj tolerirali.

Odnos do belopoltih tujcev je bil v glavnem vedno korekten. Je pa res, da so se v preteklosti dogajale tudi čudne stvari. Če se bo kdo odpravil na daljši obisk otočja Santa Cruz, bo gotovo slišal zgodbe o prvi koloniji belcev, ki je nastala kmalu po odkritju Salomonovih otokov (odkril jih je gospod Alvaro de Mendana de Neira leta 1568). Domačini (ki so zelo prijazni ljudje) vedo povedati veliko zgodb, ki jih običajno popestrijo s svojimi šaljivimi dodatki (tu teh dodatkov ne

bom navajal). Priseljenci so seboj pripeljali razne živali in semena ter začeli gospodariti na evropski način. Tla so bila izredno rodovitna, podnebje pa rajsko. Vse je začelo lepo uspevati. Toda kmalu so začeli kolonisti misteriozno izginjati, dokler ni na vrsto prišel zadnji. Kolonija je tako propadla in prodor »civilizacije« se je zaustavil skoraj za dve stoletji. Po mišljenju nekaterih, naj bi kolonizacija propadla zaradi povsem drugih vzrokov, toda o tem tu ne bomo razpravljali. Preživele so nekatere živali, ki so se prilagodile divjini. Kokoši so postale manjše in elegantnejše (ptice v pravem pomenu besede). V nekaj generacijah so se znebile degeneriranih lastnosti, ki so bile posledica umetne selekcije..

»Civilizacija« je prodirala postopoma

Nekoč sem vprašal nekega ponosnega plemenskega poglavarja na Salomonih, kaj je bil po njegovem mnenju za njegove ljudi najbolj koristen materialni prispevek »civiliziranega« sveta. Odgovoril mi je takoj: »Mačeta in lonec«. Mačeta

naselja tihomorskih otokov II

Foto: Anton Ivančič

je zamenjala kamnito sekiro, lonec pa je omogočal kuhanje in s tem zamenjal zamudno pripravo hrane na žarečem kamenju. Ko pa sem ga vprašal glede duhovnega vpliva »civilizacije«, je odgovoril, da je pri tem imelo ključno vlogo pokristjanjenje. Nauk, po katerem mora človek ljubiti tudi svojega sovražnika, se je na začetku zdel domačinom nor in ni čudno, da so na prve misijonarje gledali kot »hrano«. Isti poglavar mi je zelo slikovito pripovedoval tragično zgodbo pobožnega škofa Epala, ki se je po velikem uspehu na otoku San Cristobal, odpravil na otok Santa Isabel. Z nekaj sodelavci se je izkrcal pred obalo otoka San Jorge. Ker so domačini na obali živahno plesali, je mislil, da ga z veseljem pričakujejo. Toda to je bil mrtvaški ples in vsi so bili pobiti ter so končali kot hrana golih domačinom (tudi njihovi čevlji).

Pokristjanjenje je postopoma oslabilo in nato odpravilo medplemenske spopade in ljudožerstvo. Odnosi med posameznimi ljudmi in plemeni so dobili povsem nove dimenzije. Ljudje so za-

čeli potovati in tisočletne izolacije je bilo konec. To pa so takoj zavahali trgovci (s svojo v glavnem ničvredno robo) in začeli to, kar delajo še danes.

Znaki »civilizacije«

Prepad med »neciviliziranim« in »civiliziranim« svetom sem najgloblje občutil, ko sem se vračal iz oddaljenih, od sveta izoliranih otokskih naselij. Ob prihodu v mesto so me običajno najprej zbudili v oči odpadki, ki jih med »neciviliziranimi« ljudmi ni bilo. Namesto odprtega prostora, ki je po vaseh omogočal svobodno gibanje, so se pojavile ograje (te so bile pretežno iz porjavele bodeče žice). Namesto veličastnega bučanja tihomorskih valov, šuma vetra in petja ptic se je slišalo hreščanje radio aparatov in kasetofonov.

Civiliziranost se je videla tudi v izražanju oz. govoru. Namesto enostavnega, jasnega lokalnega jezika so uporabljali sintetizirani »pijin« ali »bislama«. V njihovih izvirnih jezikih običajno ni logičnih špekulacij. Če nekaj je, potem je in ni potrebno uporabljati izraz »res

je«. Izraz »res je« je potreben tam, kjer se laže in kjer obstaja verjetnost, da se laže. Ker so se prvotni prebivalci v stiku z evropsko civilizacijo zelo hitro naučili umetnosti hibridiziranja resnice z neresnico (oz. lažjo), je omenjen izraz postal nujen. Umetnost »cefranja« resnice so ob pomoči kolonistov razvili do te mere, da izraz »res je« ni več zadostoval. Pojavila se je »izboljšana« verzija »zelo res je« in na koncu še njena skrajna oblika »preveč res je« (i tru tumas). Takšno »dramatizirano« izražanje je postalo vsakdanja nuja, saj so jim prekanjenimi kolonisti le redko verjeli.

Kaj bo končna posledica prodora »civilizacije«?

Če bo šla »civilizacija« tihomorskih otokov po isti poti kot »civilizacija« Evrope ali Severne Amerike, se ne obeta nič dobrega, saj so otoki še bolj ranljivi kot kontinenti. Prodor »civilizacije« ni bil nikoli uravnotežen. Skoraj vedno je bil povezan z nekim »izmom«. V zadnjem času sta to agresivni komercializem in turizem. Gonilna sila večine »izmov« pa je bil (in še vedno je) pohlep po denarju. Ta je ne redko imel bolesterne razsežnosti in zato ga lahko povsem upravičeno imenujemo »mrzlica«. Najbolj tipičen primer je bila »zlata mrzlica«, ki je npr. v Papui Novi Gvineji pustila razdejanje ogromnih površin in nepopravljivo onesnaženje rek. Naravo tihomorskih otokov so opustošile tudi mnoge druge, na videz nedolžne »mrzlice« (npr. znanstveno-raziskovalne, ki so bile povezane s proučevanjem ali boljše povedano z roparskim zbiranjem orhidej, ptic, metuljev, hroščev, školjk ...). Da bi si nek raziskovalec pridobil častitljivo mesto v naravoslovni literaturi, je pač moral trdo delati. Ko npr. občudujemo detajle opisov (npr. anatomije posameznih vrst ptic), ne pomislimo, da je bil kot glavni raziskovalni pripomoček verjetno šibrovka. Zamislite si cvetoči grmiček s kolibriji (te ptičice so čudež narave) in perfekcionističnega ornitologa s krepelom!

Danes večina »mrzlic« (razen turistične) počasi pojenja. Naravna

bogastva so v glavnem že izropali. »Mrzlica«, povezana s kopro, že dolgo ni več dobičkonosna. »Lesna mrzlica« postaja preteklost, saj je pragozd na strojem dostopnih območjih v glavnem posekan. »Živinorejska mrzlica« je tudi na izdihu. Pohlepni tuji investitorji so z introdukcijo bolj produktivnih pasem in selekcij vnesli tudi številne bolezni in parazite in njihove malhe se ne polnijo več s predvideno hitrostjo. Na vzponu pa je turizem. Z njim bodo »civilizirali« oz. bolje povedano onesnažili še zadnje lepe in nepokvarjene koticke (in ljudi). Zgradili bodo hotele s štirimi in več zvezdicami in v njih prodajali »civilizirano« hrano in pijačo iz »civiliziranih« Avstralije, Amerike in Evrope. In kaj bodo od tega imeli domačini? Lahko bodo opravljali dela, ki jih okravateni tujci ne bodo hoteli, poleg tega pa jim bodo ostali vsi odpadki, ki jih bodo kvečjemu poniknili ali pa plitvo zagrnili z zemljo.

»Civilizacija« ima svojo ceno. Na koncu bo vse potrebno plačevati z denarjem. Za polnožepe turiste to ne bo problem. Težko pa bo za domačine. Zamislite si čas, ko bo vsa voda zaradi industrijskih in drugih odpadkov ter kmetijstva zastrupljena in bo treba po njo v trgovino! Siromaki bodo s tem obsojeni na počasno hiranje in smrt. Vodo imajo Melanezijci za samoumeven dar narave, katerega bi bil greh prodajati za denar. Najbolj črna krona »civilizacije« so brez dvoma ogromne količine smeti, za katere je vse manj prostora. Vrh te mračne krone pa so radioaktivni odpadki. Teh na srečo na Melanizijskih otokih verjetno (še) ni. Upajmo da se ne bodo nekega dne pojavili kakšni prepričljivi agenti (kot so tisti iz naše agencije za radioaktivne odpadke) in jim razložili, kako so ti večno sevajoči stranski proizvodi »civilizacije« izredno koristni za razvoj družbe. Kaj hitro bi se lahko med posamezni otoki začele »razprave«, kdo ima do njih večjo pravico (podobno kot na našem Spodnjem Posavju). Ljudje bi na ta način dobili eno največjih nadlog in to za vse čase.

DR. ANTON IVANČIČ

Potepanje ob vznožju Himalaje

Nepal. Ali se vam mogoče za-
zdi, da ob tem imenu začutite
Himalajo? Da slišite piš vetra
čez mogočne gore, ki segajo
do oblakov in še višje? Da sli-
šite mrmranje molitev iz ust
menihov v samostanih pod
gorami? Da, to je Nepal. In
še mnogo več. Izredno pisa-
na dežela, kjer se prepletata
hinduizem in budizem, deže-
la različnih obrazov. Dežela
templjev in visokih gora.

Previdno stopam čez most nad
deročo reko. Med debelimi
bambusovimi vejami gledam
navzdol v peneče vrtince pod no-
gami. Nasproti mi pride možakar, ki
nosi na hrbtu velik tovor. Pravzaprav
pleteno košaro, v katero so naložene
škafle z bogve čim. S trakom ima to-
vor obešen kar na čelo, oči so uprte
v tla in z bosimi nogami tipa po dr-
sečem bambusu. A gre mu bolj kot
meni, ki ne zaupam kaj posebej gu-
mijastim in narebrenim podplatom
mojih dragih čevljev. Na sredi se
srečava, vsak ob svoji improvizirani
ograjji se eden drugemu umakneva
ob tradicionalnem pozdravu: »Na-
mastel!«, nato pa loviva ravnotežje
vsak proti svojemu koncu. Njega vo-
di pot nekam tja gor proti koncu do-
line, proti oddaljenim vasem in paš-
nikom, nad katerimi se svetlikajo be-
li vrhovi. Jaz sem prišel od tam. Čez
visoki prelaz tam zgoraj med gora-
mi, iz doline na drugi strani Ana-
purn. Čez riževa polja, skozi pisane
vasice, pragozd, čez potočke, mimo
jezer, čez mostove nad divjimi hima-
lajskimi rekami ... Navzgor po dolini
reke Marsyandi, zdaj pa ob Kali Gan-
dakiju proti dolinam, nižinam, proti
prvim cestam, ki pa so še kar daleč.
Vsaj dva dni hoje me še čaka. A pred
očmi so še vedno podobne nenavad-
ne dežele, skozi katero sem stopal
zadnji teden. Vonj ognjišč, plapolaj-
oče molilne zastavice, z očmi občas-
no pobožas kamnite plošče ob poti,
v katere so vklesane molitve, zavrtiš
molilni mlinček ... Om mani padme
hum! Neštetokrat zapisana molitev.
Prevedli bi jo lahko tudi »Pozdrav

Na himalajskih trekingih so vselej prijetna družjenja z nepalskimi otroci.

Foto: Boris Strmšek

dragulju v lotosu«. Skrivnost je to-
rej v lotosu. Ali pa neke v naši notra-
njosti. Da nas nemiren duh prinese v
deželo ob vznožju Himalaje v iskanju
svoje poti. Ali pa pridemo preprosto
zato, ker je tukaj lepo. In v nemirnih
črnih očkah otrok, ki me veselo po-
zdravijo med prvimi hišami, se zrcali
vsa lepota te dežele.

Dežela templjev in visokih gora

Če ste ljubitelj potovanja in predvsem
potepanja na lastnih nogah, mora-

bet oziroma Kitajsko. Razprostira se
od indijskih nižin do najvišjih vrhov
Himalaje, za katerimi se razprostira
tibetanska planota. Na videz majh-
na dežela je velika za sedem Slove-
nij, najvišja nepalska gora pa pre-
cej višja od Triglava. Nepalci ji pravi-
jo Sagarmatha, mi jo poznamo pod
imenom Mount Everest, 8850 me-
etrov visok vrh pa leži na meji med
Nepalom in Kitajsko.

Prvi stik z Nepalom je običaj-
no glavno mesto Katmandu, ki se
nam ob prihodu zdi en sam velik

vadnih vonjev, nerazumljiv jezik ...
A videz vara in to lahko spoznamo
kmalu, ko se potepamo po ulicah
in templjih Katmanduja. Vsekakor
nam tukaj ne bo dolgčas, čeprav
se ga ljubitelji narave in trekingov
že po nekaj dneh precej naveličajo.
Za obiske tukajšnjih znamenitosti si
je treba vzeti čas, še posebej, če ste
ljubitelj fotografije. Templji z ne-
šteto kipci, pisani in prijazni obra-
zi ter nasmejeni otroci. Za fotogra-
fe izredno prijazna in bogata deže-
la. Tu in tam ti kdo diskretno postavi
vprašanje: »Mister, hash, hash?«
Hašiš ni tukaj nič posebnega. Na
trekingih hodite ponekod skozi
prave nasade konoplje, ki raste kar
sama od sebe, saj so pogoji zares
izredni. Marsikdo je prav zaradi te-
ga očaran nad deželo. A za omamo
ne potrebujete hašiša, saj je dežela
s svojimi lepotami in zanimivostmi
že sama dovolj velika omama.

V Katmanduju ne morete mi-
mo templjev, kot so Pashupathi-
nath, kjer sežigajo umrle, budistič-
na Bodhnath in Swayambhunath,

*Posedamo ob molilnih zastavicah na vrhu, zremo v oblič-
ja sanjskih gora, srce razbija od višine, še bolj pa od raz-
burjenja, saj je Everest pred nami kakor na dosegu roke.*

te vsekakor izkusiti enega od trekin-
gov po nepalski Himalaji. Tako bo-
ste lahko najbolj pristno začutili dr-
žavo, ki je stisnjena med Indijo in Ti-

kaos, iz katerega bi najraje pobeg-
nili že prvi trenutek. Gneča, hupa-
joči avtomobili, svete krave, pote-
puški psi, mešanica nešteti nena-

mestni predel Patan z nešteto templji in palačami, pa Bhaktapur, kjer boste prav tako lahko občudovali celo mesto starodavnih palač in templjev, nekdanja kraljevska palača na Durbar Squeru, povsod pa se boste preselili v nam popolnoma nov svet. Nato boste potrebni oddiha ob kakšni himalajski reki ali v mirnih vasicah sredi globokih himalajskih dolin, ki vodijo proti belim vrhovom. Neprestana pogajanja za cene, od taksistov, prodajalcev spominkov do neštetihi trgovinici s skoraj vsem, kar si lahko srce poželi, vas nekoliko utruje. Poleg tega so v najbolj turističnih predelih Katmanduja in tudi v nekaterih templjih ponudniki vsega mogočega precej vsiljivi. Nekaj časa se zabavaš, potem neštetokrat izrečeš: »No, thank you!«, ko pa samo še grdo gledaš, je čas za spoznavanje drugih predelov Nepala.

Čez riževa polja, pragozd in visokogorske pašnike

Za trekking boste potrebovali nekaj časa. Vsaj deset dni, če želite videti in doživeti kaj posebnega. Povsod je namreč daleč. Če se odpravite okoli Anapurne, bo to trajalo vsaj 14 dni in poti je za okoli 200 kilometrov. Trekking pod Everest vam bo vzel 12 dni ali še kaj več. In tam je kar nekaj različnih možnosti, saj je veliko visokih prelazov in dolin. Zanimivo področje je Langtang, ki je še najbližje Katmanduju, tam bi zadostoval kakšen teden dni. Trekking na vzhod Nepala pod Kangčendzengo pa vam bo vzel okoli tri tedne. In še bi lahko naštevali. Čeprav je povsod daleč, pa so to trekkingi v pravem pomenu besede. Ko se konča cesta, ste odvisni samo od svojih nog. In pot vas vodi po dolinah in čez prelaze, skozi majhne vasi, nametane od nižin pa vse do čez 4000 metrov visoko, od riževih polj, skozi pragozd in vse do visokogorskih pašnikov. Vasi se spreminjajo, kakor se tudi ljudje spreminjajo. V Nepalju namreč živi čez 20 etničnih skupin, se pravi različnih narodov. Sem so se nekoč priseljevali tako iz Mongolije in tibetanske planote kakor tudi iz indijskih ravnin. Čeprav je tukaj nekaj najvišjih vrhov na svetu, je dežela klimatsko izredno rodovitna in nudi ljudem preživetje tudi zelo visoko v hribih. Čez himalajske prelaze so že od pradavnine potekale stare karavanske poti, kjer so ljudje menjavali razne dobrine. Iz Tibeta je prihajala sol, z nepalskih in indijskih nižin pa

razno blago, riž, začimbe in podobno. Obiska vredno je mesto Pokhara ob jezeru Phewa, okoli 200 kilometrov zahodno od Katmanduja. Chitwan National Park ob indijski meji je kraj za ljubitelje safarijev, kjer boste s sloni raziskovali džunglo in travnate savane, srečevali nosorože, krokodile in vrsto drugih divjih živali. Pa ne smemo mimo raftingov na nepalskih vodotokih, od takšnih povsem pohlevnih pa vse do divjih čez ogromne razpenjene brzice himalajskih rek.

Ko smo lansko jesen leteli iz Katmanduja v Luklo (2800 m), kjer je izhodišče trekkingov na področju Everesta, smo se večkrat skoraj dotaknili prelazov med globokimi dolinami. Z enourno vožnjo smo preleteli pot, ki sicer vzame vsaj pet, šest dni, na njej pa je veliko vzponov in spustov. Letališče v Lukli je po svoje zanimivo, saj je precej nagnjeno in dokaj kratko. Letala pristajajo navzgor, vzletajo navzdol. Preden so ga asfaltirali, se jih je kar nekaj razletelo na vegasti pristajalni stezi. Sedaj je le še nekaj težav z vremenom, pogosto Luklo skrije megla in letala ne letijo. Od tukaj vijuga pot nekoliko navzdol in se kmalu sreča z reko Modi Khola, ki jo nato spremljamo do Namche Bazaarja (3420 m), upravnega središča področja Solo Khumbo, šerpovske dežele.

Pred obličjem Everesta

Šerpe so se nekoč priselili sem iz Tibeta. Znani so postali ob prihodu prvih odprav na visoke vrhove okoli leta 1950. Ker živijo relativno visoko, so bili idealni za delo na velikih višinah. Še zdaj je to njihova izredno pomembna vloga, čeprav so se jim pridružila tudi nekatera druga nepalska ljudstva. Je pa to tudi razlog, da ljudje po svetu Šerpe zamenjujejo z nazivom za nosače. Torej, Šerpe so ljudstvo, ki pa je zaradi svojega načina življenja zelo primerno za višinske nosače. Seveda v zadnjem času Šerpe tudi samostojno plezajo na vrhove, vodijo na njih tujce ter so ustanovili vrsto turističnih agencij, ki se ukvarjajo predvsem z organizacijo trekkingov in odprav po Himalaji.

V Namche Bazaarju smo se poslovili od prijaznega Sherpa Lodga in se skozi živahno vas odpravili naprej proti Kala Pattarju, skromnem vrhu med ledenimi velikani, kjer je najboljši razgled na Sagarmatho. In skromen vrh ima višino 5545 m, zato traja hoja kar nekaj dni, da

se telo privadi na višino, ob tem pa smo spoznavali tukajšnje šerpovske vasi, prelepo naravo, slikovite templje, nad nami pa so se dvigali znameniti himalajski vrhovi, kot so Ama Dablam (6814 m), Lhotse (8516 m), Nuptse (7864 m), Pumori (7138 m) in na koncu seveda Everest. V Tengbocheju (3860 m) sem pred vhodom v samostan ugledal znani obraz. »Hi, Pasang Lama, what are you doing here?« Simpaticna in visoka Šerpani je bila pred letom tečajnica v gorniški šoli pod Anapurnami, kjer sem sodeloval kot inštruktor. Tokrat oba vodiva trekking pod Everest. V naslednjih dneh se še večkrat srečava. Skozi rododendronov gozd nas vodi pot v Pangboche (3986 m) in Dingboche (4360 m), kjer en dan počivamo. Povzpemo se na bližnji vrh Nagartsang Peak (5083 m) in občudujemo fantastične razglede. In potem čez pokrajino, ki spominja na Tibet, proti naselju Lobuche (4930 m). Sedaj smo tik ob lede-

niku Solo Khumbo, ki prihaja izpod Everesta. In potem je le še nekaj ur hoje čez visokogorske trate in grušč ob ledeniku, med potjo pa se srečujemo z yaki, kosmatim govedom, ki ga uporabljajo v teh višinah za prenašanje tovorov. Povsod rastejo planike, celo svišč je opaziti. Iz zadnjega naselja simpaticnih lodgov Gorak Shep (5160 m) je še dve uri vzpona na Kala Pattar, kjer imamo zahodno steno Nuptseja in Everest kot na dlani. Z nami je na vrhu tudi naš mladi nosač Zeevan, prvič nosi na trekingu in ponosen je na svoj vzpon še bolj kot mi. Posedamo ob molilnih zastavicah na vrhu, zremo v obličja sanjskih gora, srce razbija od višine, še bolj pa od razburjenja, saj je Everest pred nami kakor na doseg roke. Nato nas pot vodi spet proti prijaznim vasicam, nasmejanim obrazom, riževim poljem in slikovitim templjem. In povsod na poti nas spremlja prijazen pozdrav: »Namaste!«

BORIS STRMŠEK

Patan v Katmanduju je mešanica templjev, palač in dogajanj.

Z Kala Pattarja so zrlji na Nuptse in skalni vrh Everesta v odzadju.

Substitut novic

Sanje so učitelji, ki pokažejo, po kateri poti naj gremo – v krajih, kjer rastejo trdna drevesa z globokimi koreninami. Zdi se, da so pobegnili kdove kam, njihovi plodovi, vrednote pa so zmleti v kompost za širono travnato ravan, na kateri poganjajo vsak dan nove cvetlice in je pogled na to planjavo kdaj tudi prijeten očem, in to je tudi vse. Kakšno staro drevo, ki je še ostalo, pa preraščajo epifitne vzpenjavke. V la-godnosti narave malokdo gre svojo pot, ker pomeni to kre-niti iz varnega zavetja, čeprav je tudi to zavetje le iluzija.

Vodilna pop kultura opaženo-sti je dolino preplavila s cirku-škimi šotori, kjer razkazuje ra-dovednejšem bolj ali manj plitke tri-ke, da reflektorji še dolgo puščajo sve-tlobno onesnaženje in se še pri belem dnevu svobodi tiska megli. Po instant definiciji »obstajati ni biti živ, ampak biti viden« se pač razblini vsakršna misel na lastno identiteto.

V prvem valu k sožitju svobode be-sede in hlepenja po hrani za dušo je preplavilo to naše polje peresno lah-

no, na hitro vzniklo rastje, ki ponu-ja penaste nadomestke, eno samo plehkost. Zapolnijo in preobložijo ne-izpolnjene potrebe po »biti nekdo« in naselijo osebno polje sanj, kjer ni pre-bujene sposobnosti kreiranja na last-nem vrtu vzniklih idealov, ki bi se kas-neje lahko prelili v konkretna dejanja. Vedno pa ostaja dovolj tistih, ki se morajo po takšni ali drugačni moreči obveznosti z lahkotnimi rečmi zamoti-ti, pa čeprav je to zgolj kakšna nova – zvezda, ki nenadoma močno zaža-

ri, preden ugasne. Dnevno časopisje je namenjeno temu, da nas obvešča o aktualnih dogodkih, bolj ali manj po-drobno, tehtno in resnično. Komen-tar k dogodku, mogoče celo napo-ved, kaj to prinaša, in ozadje, ki ga je sprožilo, ostaja za vedno ožji krog osamljenih grč, ki jim je še za kaj mar. Že nekaj časa nimam naročenega dnevnega časopisa, ker kupim zdaj enega, drugič drugega, odvisno pač od rubrik in prilog in še česa. V mo-ji najbližji trgovini, v centru mesta, se je včasih zgodilo, da pozno popoldan ni bilo več iskanega časopisa. Obha-jala me je slaba vest – proti večeru ku-povati dnevnik ..., dokler ni nekega dne prodajalka rekla: »Danes smo pa že zjutraj prodali oba.« Prostor za ča-sopise in revije imajo kar pisano zalo-žen, tako da me je slab občutek mi-nil. Parkinsonov zakon razmerja kva-litete in kvantitete tukaj kar dobro dr-ži. Dnevni dogodki, dosegljivi na vsa-kem koraku, žal več ne prodajajo ča-sopisa, tu prevzamejo svojo vlogo pri-loge, s fotko s prireditve, tudi slabo, da se le kaj vidi. V mlačno vodo je pri-jetno stopiti, za plavanje je pa preniz-ka. Redke izjeme so intervjuji, ki po-

peljejo v vsakdanji utrip zanesenjaka – ustvarjalca. Celo revije, ki so odstira-le pogled na področja, ki jih ne vidiš kar tako, o rožici, ki ji grozi izginotje, o tjujnih, ki jih pobijajo, in drugih re-čeh te naše zemlje, ki zares sežejo no-ter – celo te se nizajo, da te same silijo v hiter pregled v čitalnici bližnje knjiž-nice. Po svoje bi bilo še najboljšie imeti en objektivni časopis in kakšno rev-i-jo zraven, ki omogoča lastno presojo. Zdaj je to izpadlo, da strastno zago-varjam konzervativnost, ki kot dobro ohranjena gospodična še vedno trdi, da je vzdržnost krepost. Sploh ne, le-po po pameti kar koga veseli in koli-kor lahko kdo absorbira, v upanju, da se bo zbistrilo. Žal je svoboda besede vedno bolj omejena prav na res-nih straneh, kjer najbrž ni dovolj le zbistriti vodo.

Dan mladosti je lahko prispodoba za vse na novo brsteče revije – več-ni spremljevalec čas bo pokazal, kaj od svobodno rojenega bo sposobno zrasti v takšno ali drugačno trdnost, ponekod že poganjajo kar lepe kore-nine. Vse je odvisno od semena, tudi nekatere divje mladike se lahko cepi v kaj zlahtnega, če je osnova dobra.

Kino otok 3

Ko sem jeseni lansko leto se-stankoval na rednem let-nem srečanju Europe cine-

mas v Budimpešti, so angleški ki-nopriказovalski predstavniki ob omembi Slovenije najprej začeli navdušeno prikimavati: »O, Slo-venia, Isola cinema, yes?!« Pred-videvam, da je to, če nič drugega, dokaz, kako zelo daleč se je razširil dober glas o festivalu, ki se je leta 2005 šele drugič odvijal v prelepi obmorski Izoli. Letos se bo festival odvijal od 26. do 30. maja. Vlado Škafar, v. d. direktorja, pravi: »Za-me so letos pomembni predvsem trije premiki. Najprej prestavitev trajanja festivala na dni od petka do torka (prej se je festival odvijal od sredine do konca tedna). Po-skušamo doseči tiste ciljne skupine ob obali, ki jih sicer film ne zanima. In še to: letos se festival zelo posve-ča izobraževalnemu vidiku. Sode-lovali bomo z izobraževalnimi in-stitucijami, poleg vesele kamere pa se bo odvijala tudi Silvanova kino šola, kjer se bodo slušatelji lahko učili pisati o filmu.« Ob vsem tem še sploh niso omenjeni letni kino, »Far east special«, video na plaži, pa filmi po izboru mednarodnega programskega odbora – sestavlja-jo ga Jan Cvitkovič, Helmut Grosch-up, Cis Bierinckx, Olaf Möller – prav med gosti te sekcije pa smo

synopsis

Picture was originally commissioned by a major international festival. The film is a live recording of eight bands performing live at the Evergreen Club, a live music venue in Bali, Indonesia. The film captures the atmosphere and energy of the live performance, as well as the unique architecture and setting of the club.

Special thanks to the communities of Bona and Sidimen, Bali, Indonesia

biographies

PETER METTLER is a filmmaker known for his startling and unique vision. His skills as director and cinematographer move audiences beyond the material and rational world into the realm of the unconscious and transcendental. The book *Peter Mettler - Making the Invisible Visible* was released in Europe in conjunction with a retrospective of his work held November 1995 in Lucerne, Switzerland. In May 1996, it was released in Canada during the theatrical launch of his most recent feature film, *PICTURE OF LIGHT*. First presented as a live performance by Sonic Boom in the fall of 1996, *Picture of Light* was presented live a second time as part of the Mettler Retrospective/Carlo Blanche at the Cinematheque Ontario. Living and working in both Canada and Europe, Mettler is participating in a number of projects, including several photographic exhibits as well as music improvisation utilizing his own recorded sounds. New works include the preparation of a feature documentary, *GAMBLING, GODS AND LSD*, and the development of a dramatic film.

Mettler has created some 10 films including two long experimental works, *SCISSERE* (1982) and *EASTERN AVENUE* (1985); two narrative feature films, *THE TOP OF HIS HEAD* (1989) and *TECTONIC PLATES* (1992); a feature length lyric documentary entitled *PICTURE OF LIGHT*; and most recently, *Picture of Light* (1997).

THE EVERGREEN CLUB is Canada's first professional performing Gambler and is the only ensemble of its kind in Canada dedicated to the commissioning and performance of Canadian contemporary music. Since its advent in 1981, the Evergreen Club has performed numerous world premier musical works by many leading composers including John Gage, Gilles Tremblay, Lou Harrison, James Tenney, Walter Rautavaara and John Wye. The Toronto based, eight member ensemble has made several appearances and been featured on radio and television across Canada. A growing list of recording credits include its self-produced CD recordings, *PALACE* and *NORTH OF JAVA*.

Made possible by the European Club Committee: Executive: Bill Parsons; Bill Berman; Mark Duggan; Paul Grimshaw; Paul Morris; Bill Mackay; Andy Morris and Andrew Trow.

Made possible by the development of legions of composers by Trevor Zornow, Larry Lark, Andrew Trow, John Wye and the Evergreen Club members: supported by Montreal (L&M), Toronto (E&W) and the work of Paul. Arrangements by Bill Parsons, Mark Duggan, Bill Morris and Paul Morris.

Globezoo Film Inc. 91 Brantwick Avenue, Toronto, Ontario, M5S 2L8, Canada. Tel: 416-923-4206, fax: 416-923-4043 e-mail: globezoo@toronto.net OR: c/o Camera Soffer, Raufdenstrasse 6a, 8001 Zurich, Switzerland. tel/fax: +41-1-261-23-82

Cankarjeva dediščina

10. maj 2006 je 130. obletnica rojstva Ivana Cankarja, književnega umetnika, predvsem pa človeka. Ker smo ljudje bitja obredov, je prav, da na ta dan postavimo v ospredje to ljubljeno in obenem osovraženo osebnost, o kateri je bilo napisanega in rečenega morje besed, najsi so bile to besede slave ali besede blatenja; njegova literarna dediščina pa ostaja nekaj, česar ni moč niti izmeriti niti označiti, ker so njene nitke prepletene skozi nas kot živo nezavedno tkivo, ki nas čudežno določa, čeprav se obenem z njim borimo.

Travniške bilke pa imajo itak življenjsko dobo samo do prve košnje. V eter nosi naokrog že preveč regratovih padalc, po malem povzročča alergije in vodi v bralni post, ker se človek naveliča brskanja. Mogoče so te primerjave z zelenimi planjavami neprimerne, tudi jaz jih poznam samo iz opazovanja, so pa realistične v takšni meri, da se jim ne gre izogibati. Dan mladosti bi se z ustreznim očiščenjem miselnih vzorcev preteklosti zmožel preliti v čisto lep bonus praznik, ko bi si lahko privoščili kaj cvetličnega, kaj, kar raste na prostem. Mladostna igričnost ni enaka plehkosti.

Ne samo mladi, tem je vsaj teoretično dan mladosti vsak dan v letu, tudi ostali, običajno zadržani, bi na ta dan brez bremena križev in strahov, brez mask, drugače kot ob nekoč zapovedani proslavi, do sitega uživali pomlad v najlepšem cvetju, segli preko ograje in na sosedovem vrtu utrkali najlepšo rožo, ker je zadnje čase tam vse prav skomine vzbujajoče in dehteče. Dežurni moral-policijski pa bi imeli zakonsko zapovedan molk. Pravi dan radosti bi lahko bil! Komur bi uspelo držati tempo, lahko doda še kakšnega zraven. DANICA GREGORČIČ

za krajšo predstavitev izbrali Petra Mettlerja, ki bo prisoten kar s tremi dokumentarci, Picture of Light, Balifilm in zadnjim festivalskim hitom Gods, Gambling and LSD. Peter Mettler je bil del kritičnega vala kanadskih filmskih ustvarjalcev v 80. letih, čeprav je živel in delal tudi v Švici. Svoje intuitivno-asociativne procese je stopil z dramo, esejističnim pristopom, eksperimentom ali dokumentarnim filmom. Veliko je sodeloval z raznimi umetniki (med njimi so tudi imena, kot so Werner Penzel, Michael Ondaatje, Atom Egoyan). Čeprav se bodo v Izoli zavrteli njegovi dokumentarci, se je ukvarjal tudi z živimi vizualno/zvočnimi performansami, fotografijo in raznimi instalacijami. Mettlerjevi filmi reflektirajo vizije in čudenja oz. čudeže svojih karakterjev in občinstva, obenem pa so meditacije o našem svetu zakoreninjene v njegovih izkušnjah. Leta 1995 je objavil knjigo »Kako narediti nevidno vidno«. In samo za pomoč pri usmeritvi: njegovo triurno potovanje skozi kulture, ljudi in čas, odkrivanje možnosti transcendenca in vere, Gods, gambling in LSD, primerjajo s Koyaanisqatsi Geofreya Reggia. PETER ZUPANČ

Pravijo, da je pri Angležih tako: redko kdo dejansko bere Shakespearja, toda reči eno slabo besedo o njem je kot zločin nad narodom. Ne vem, ali je to res, ravno tako pa ne vem, ali smo tudi Slovenci taki. Zanima me pa, kdo, razen tistih, katerih stroka je književnost, lahko res reče, zakaj je Cankar naš največji pisatelj, in kako lahko zatrdim, da ne bo rekel tega samo zato, ker se je tako naučil v šoli? In kdo ga, razen študentov književnosti, sploh bere? To bi verjetno pokazala anketa. Lahko pa glede na razgovore z različnimi ljudmi rečem, da se večina tistih, ki ravno ne študirajo književnosti, spominja Cankarja iz osnovne in srednje šole, spominjajo pa se najbolj Francke in teka za vozom, Cankarjeve matere in skodelice kave; večina bi verjetno tudi rekla, da so se pri branju poistovetili s Francko, in če bi morali komu dati prav ali bi se jim moral zasmiliti, bi bila to zagotovo ona. Redko kdo pa, s komer sem se pogovarjala in ki bere Cankarja, ga bere rad. Morda ga celo sovraži. Toda zakaj?

Morda Cankarja kdo sovraži ravno zato, ker odpira tisti del sveta, ki ga nočemo poznati. Zmerom namreč sovražimo tistega, ki nam zadaja bolečino, in najostrejši nož je plat resnice, ki je sami ne priznavamo. In četudi ga sovražimo zato, ker smo po branju depresivni, melanholični in zamišljeni, verjamem, da ga bomo, paradoksalno, brali še bolj. Ne vem, kaj je poslanstvo umetnosti, vem pa, da to vsekakor ni zabava in občutek sreče. In da to niso samo lepo napisani stavki, skozi katere spoznavamo junake in njihove zgodbe ter z njimi sočustvujemo ali jih obtožujemo, ampak še veliko, veliko več. Toda ali se tega zaveda-

mo? Ali nas v šoli dovolj naučijo razlikovati med žanrskimi in umetniškimi teksti in vsaj deloma dobiti od umetnosti tisto, kar ponuja? Ali pa ostanejo ti teksti nedostopni, zgolj zgodbe, ki se jih kasneje bežno spominjamo po najbolj izrazitih prizorih in občutkih, ki so jih vzbudili v nas? Bralski okus je seveda nekaj drugega, toda pri prodiranju v umetnost bi se morali vsaj skušati izogibati predsodkom. Toda kako razumeti, zakaj je nekaj potrebno, če sami potrebe ne čutimo in nam naš svet zadostuje?

Naj poimenujem razliko med idealom in življenjem ter željo in resničnostjo s preprosto metaforo psa; večina ljudi si želi čisto krvnega psa žlahtne pasme, čistega, pridnega in dresiranega, ki je metafora za željo po urejenosti, sreči in estetiki. Toda večina pasjega rodu, predvsem v manj razvitih državah, je uličnih, na pol podivjanih, obgrizenih živali z motnim, žalobnim pogledom in repom, stisnjenim med noge, na pol sestradanih, toda željnih nasprotnega spola, in ti živijo neko svoje življenje,

skrivnostno in neopazno, nepomembno za nas, toda nepogrešljivo. Vsekakor pa bi nam umetnost morala zanj odpreti oči in nevede bi bili za nekaj malo bolj bogati. In ravno zato lahko Cankarja tako ljubimo.

Svet seveda ni več isti, kot je bil tedaj, in zgodbe, ki ne izpisujejo sodobnega sveta, se nekako odmikajo od nas v preteklost in postajajo tuje. Gotovo pa je, da smo ljudje še zmerom odslikave vseh Cankarjevih junakov, da so zakoni sveta še zmerom isti, da se borimo z istimi sencami in žarki kot v vseh časih in da smo še zmerom isti idealisti in realisti in da še zmerom ne znamo odrasti in da svet ne bo nikoli, nikoli tak, da ne bi bolel. In če je bolečina eden (ne pa edini!) od elementov Cankarjeve dediščine, je prav, da jo sprejmemo. In če sprejmemo, da življenje ni kanarček, ki v varnosti kletke poje lepe pesmi, ampak je majhen, grd vrabček, ki v kletki ne preživi, potem lahko pomislimo, da je Cankarjeva dediščina pravzaprav življenje. Ki ga je izpisal on, živimo ga pa mi. LUČKA ZORKO

Češke sanje

★★★★★

Ne zaslužijo imena film. Marketingovski nateg ljudstva tranzicijske Češke, ki ne izobražuje, temveč pogreva prekuhan družbeni fenomen na način samooglaševanja agencije, ki se je projekta lotila z režiserjema (postaneta stranska igralca). Po milijonih, vrženih v oglaševalski prostor, dobimo grob vpogled v strateško planiranje tržnih konceptov. Kot da bi bil marketing samo presevanje.

Transamerica

★★★★★

Nekoliko prozoren (v vsebini), a iskren (v izvedbi) film, ki je glavno igralko nagradil z Zlatim Globusom. Očetovanje skozi transeksualnega moškega nas na sicer naiven, a izčrpen način opozarja, kam se pelje Amerika, tudi v road movie-jih, kakršna sta nekoliko bolj originalna Wendersov Ne hodi mi trkat in Jarmuschevi Strti cvetovi

Ledena doba 2

★★★★★

Blockbuster za otroke, z vsemi pomankljivostmi, ki ponavadi zaznamujejo filma s to etiketo, a tudi z nagajivo domišljijo – predvsem v osebi slavne prazgodovinske verice, njenega obsedenega lova na lešnik – in nekaj presenetljive vizualizacije. Nič več kot film za kratek čas, a dovolj napolnjen, da čas dejansko skrajša.

Zadnji udarec

☆☆☆☆★

Allenov razrez družbenih slojev v mestu, ki živi v več obdobjih naenkrat, Londonu. »Pot v aristokracijo, tlakovana s trupli, se spleča,« pa čeprav pri tem pogoltniš duhove Agathe Christie, Dostojevskega in svoje. Zanimivost: povsem netipičen film za Allena, brez psihologiziranja, »raztreščeni«, le zadržan portret stvari.

FENOMENALNO
NAČELOMA V REDU, ČEPRAV ...
GLEDLJIVO
SPANJE

★★★★★
☆☆☆☆★
☆☆☆☆★
☆☆☆☆★
☆☆☆☆★

Show Your Bones

(Interscope, 2006)

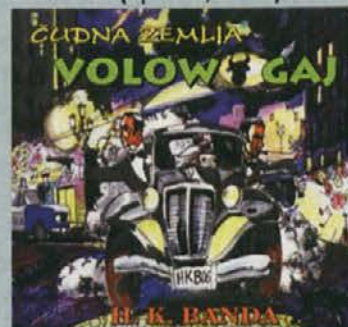

YEAH YEAH YEAHS

Z mehčanjem ostrine, zaviranjem kričavosti, premišljeno radikalnostjo, resnejšo strukturo ali z nevarno naravnanim albumom na uspeh se YYY drzno povpenjajo k visokim ciljem. Prebijajo se v zlato sredino alter-mainstreama. Vanj po Siouxi Souix se še bolj voha. Razjarjenost le redko premaga otožnost, mračna liričnost in akustičnost izrivata hudiča iz svojih vrst in odpirata vrata iz vic.

Čudna zemlja, volow gaj

(Spektar, 2006)

H.K. BANDA

Somborski zabavljači H.K. Banda nas peljejo v križišče, kjer se rokuje Tom Waits in Rambo Amadeus. Z avtentičnostjo se bližajo Franciju Blaškoviću in vlečejo za sabo norost Buldožerja in ruralnost Zadruga. S podobnim hrapavim humorjem in satiro naštetih nam kabarejsko rockajo kot dobri potomci jugo-rocka, do katerega pa ne gojijo niti kanček nostalgije. Ni copy-paste, to je čar-daš-punk!

Svoboda

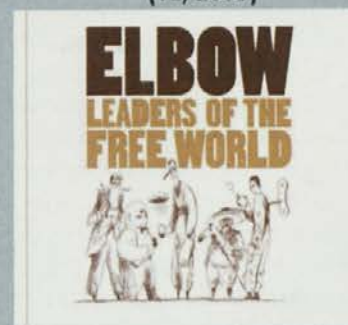
(RTV Slovenija ZKP, 2005)

MEF IN
NARODNOOSVOBODILNI BEND

Primorec Drago Mislej Mef z NOB ima žalostno premalo pozornosti pri nas. Po štirih letih je na plano vrgel nov album, ki že z naslovom hrepeni po svobodi. Sprehaja se med klopco na svežem morskem zraku in zakajenim bife-vrtom. Samoironično obdeluje naš vsakdan. Vrla akustična baza je prelita z bluesovsko in jazzovsko smetano, brez sramu pa se spogleduje tudi z modernejšimi pristopi.

Leaders Of The Free World

(V2, 2005)

ELBOW

Izpoved emocij zgroženega človeka nad svetovno krizo je pretanjeno oblečena v močno avtorsko glasbo, ki diha s polnimi pljuči. Zelo rahločutno oblikovane pesmi privlačijo z lirčno dovršenostjo. Sodoben zvok vleče na plano občutke, kot nam jih zbudijo stari dobri Roxy Music, David Bowie ali Genesis s Petrom Gabrielom. V melanholiji se skriva glamur tega albuma, ki je odličen otoški presežek.

V Mariboru, natančneje Slovenskem narodnem gledališču, smo končno dočakali veliko vrnitev Damirja Zlatarja – Freya, slovitega hrvaškega režiserja, ki se je po dolgih šestih letih ponovno odločil delček svoje neusahljive ustvarjalne energije preliti na odrske deske mariborskega teatra. Freya, kot tudi njegov povsem svojstven pristop k moderni gledališki umetnosti, je mariborska javnost prvič поблиže spoznala leta 1999, ko je na oder postavil mnogim nepozabno koreodramo (z redkimi govornimi vložki), Filio ni doma, narejeno po predlogi istoimenskega romana pokojne slovenske igralka in literarne ustvarjalke, Berte Bojetu. Po več uspešnih predstavah, kot so Dogodek v mestu Gogi, Žabe, Lepa Vida in Božanska glad/Okus po moškem, je Damir Zlatar našel nov izziv. V času divjega kapitalizma, ki ga od časa do časa skoraj patetično prestrelijo razni nostalgično-socialistični vzdihljaji posameznikov, se je kot režiserski navdih že skoraj samo ponujalo kultno delo britanskega pisatelja Georga Orwella, Živalska farma. Gre za politično satiro, ki jo zaznamujeta velika mera simbolizma in črnega humorja. Gre za svojstven, norčav pristop k obravnavanju politične ideologije. Očitno je, da je temelj Živalske farme sovjetski socializem, ki je po svojem revolucionarnem prihodu na oblast zavladal v večjem delu Evrope v začetku minulega stoletja. Orwell je s posebitvijo živali posrečeno opisal vse bistvene značilnosti tovrstnih, kvazi »meje in krivice brisajočih« sistemov, ki se čez čas ironično izrodijo v to, proti čemur so se ves čas sami borili. Tako v zgodbi kot tudi v predstavi na oblast na neki farmi z uporom proti krutemu kmetu prevzamejo živali. Zaprisežejo si, da bodo skupaj živele v bratstvu in enotnosti (!). Optimistično zastavljen, revolucionarni začetek se kaj kmalu izkaže za čisto iluzijo. Neopazno si moč prične pridobivati prašič Napoleon, ki začne kmalu zatirati vse druge živali. Krog je torej sklenjen. Pri izboru igralske zasedbe je Da-

mir Zlatar tudi tokrat k sodelovanju povabil nekaj zvenečih imen iz mariborskega oziroma slovenskega gledališkega sveta. Mnoga med njimi so s Freyem prvič sodelovala prav pri prej omenjeni predstavi Filio ni doma. V oborožene prašiče in ostale živali so se tokrat prelevili Peter Boštjančič, Alenka Cilenšek, Davor Herga, Ivica Knez, Mateja Pucko, Mojca Simonič, Anica Sivec, Irena Varga, Polonca Rajšp, Elvis Berljak, Santini Bogatin, Alen Pučnik, Tadej Šilec, Brina Klampfer ter najnovejša »pridobitev« SNG Maribor, Viktor Meglič – eden najboljših igralskih obrazov, ki so se še nedavno kalili na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Kot gostje v Živalski farmi nastopajo Sonja Blaž, Dora Fišter, Justin Jauk in Nataša Sirk. Po pričakovanjih Frey, ki se je tokrat podpisal tudi kot koreograf, kostumograf in scenograf, ni razočaral. Uro in deset minut trajajoča predstava brez odmora je eno tistih gledaliških doživetij, ki se v glavi gledalca ne zaključijo ob prižigu dvoranskih luči. Tragi-komičen prikaz naivnih, v afektu izrečenih upov, želja, ciljev in sanj o lepši prihodnosti, ki se v smešno kratkem času razblinijo v prah, pač človeka, ki živi v času, ko so celo največji mirovniki že naslednji trenutek pripravljeni prijeti za nož, ne more pustiti nedotaknjene. Predstava združuje nekaj tipičnih režiserjevih elementov. Poudarek je na gibu, ne na besedilu. Osebnosti akterjev so izrazito stilizirane, njihove podobe pa skoraj že groteskne. Poznavanje knjižne predloge je za gledalčevu razumevanje odrskega dogajanja bistveno. Zaradi redkih »freyevskih« izkušenj mariborske publike bodo nad predstavo verjetno nekoliko razočarani tisti, ki jih je pred šestimi leti prevzela v skrivnostni intimnosti polmraka prikazana prvinska človeška čustvenost, razpeta nekje na tanki meji med bolečino in užitkom, kot smo jo doživeli v Filio ni doma. Na Živalski farmi pač ni prostora za »nepomembne emocije«. Vse, kar šteje, je oblast!

DENIS ŽIVČEC

M	U	E	A	S	T	R	E	S	V	O	Ž	Ž	J	I
V	A	D	J	A	O	S	A	N	J	E	L	E	U	T
J	O	L	Ž	N	I	B	O	U	J	A	Z	O	B	R
M	P	R	E	D	A	V	A	N	J	A	B	E	K	O
K	O	P	V	D	O	N	J	I	D	U	T	Š	A	P
H	N	L	R	L	J	M	Z	V	P	O	S	T	T	Š
E	A	J	J	I	A	I	I	E	I	A	H	E	E	N
M	V	A	I	V	D	T	J	R	V	N	M	I	D	A
S	L	E	A	G	E	N	S	Z	O	E	D	U	R	T
N	J	B	P	N	E	E	O	A	H	Z	M	U	A	P
A	A	O	I	P	R	D	A	S	A	E	L	L	M	Č
Z	N	S	A	A	E	U	N	N	T	B	P	O	A	O
I	J	M	N	J	N	T	E	N	O	U	R	S	T	D
V	E	E	O	E	Ž	Š	C	N	L	J	I	V	U	C
T	D	O	V	K	A	B	O	N	E	L	A	B	B	A

Navodilo: V križanki najdi vseh 55 s študentskim življenjem povezanih besed, jih prečrtaj in neprečrtane črke ti bodo (brane z leve proti desni) izdale rešitev - geslo. Besede so skrite v vseh možnih smereh.

Rešitev pošlji s svojimi podatki na info@katedra-on.net do 10.6.2006. Trije izžrebanci, ki bodo objavljeni v prihodnji številki Katedre, bodo prejeli nagrado presenečenja.

Iskani izrazi (Ž-A): žur, zob, znanje, zabava, volja, veze, ven, uspeh, ura, univerza, trud, tenis, tema, študij, študenti, šport, stres, soba, smeh, sanje, prihodnost, pridnost, predavanje, post, ponavljanje, pivo, pet, pamet, pajek, ocena, obup, naziv, morje, moda, mlad, mir, mapi, ljubezen, lenoba, kolo, knjige, katedra, jeza, jaz, ena (4x), denar, delam, čas, bon (2x), avto, Abba;

Geslo: _____!

5					3	2		8	
				4	5			7	
3	4								
			9		6	2	3	8	4
	6	4		8		9		1	5
	3			5		4		6	
					2		8		9
			3		1			5	6
	8							2	

Cilj igre sudoku je popolniti mrežo tako, da se v vsakem stolpcu, vrstici in malem kvadratu 3x3 le enkrat uporabi ena od danih rešitev. Nobena številka v vrstici, stolpcu ali malem kvadratu se ne sme pojaviti dvakrat.

**Štipendije, štipendije...
Odgovor iz kabineta župana**

Spoštovani!
Prebrali smo članek z naslovom Štipendije, štipendije,....., objavljenem v aprilu v vašem časopisu na strani 12 in 13. Z obžalovanjem smo ugotovili, da ste članek žal gradili na podatkih, med katerimi je bil eden napačen. Pri pripravi podatkov je prišlo do napake pri navedbi višine štipendije za študente, ki študirajo v tujini, saj bi namesto 38.901,00 SIT moralo biti 49.961,00 SIT, kar pomeni, da se štipendije študentom, ki študirajo v tujini, niso zmanjšale, ampak ostale nespremenjene v primerjavi s prejšnjim študijskim letom.

V članku ste, ko ste govorili o občinah v Sloveniji, navajali skupno število posameznikov, štipendistov, ki prejema štipendije iz občinskih skladov, v mestni občini Maribor pa ste povzemali samo štipendije za študente, niste pa omenili, da štipendijo prejema tudi 22 dijakov in dijakinj, tako da je skupno število posameznikov, ki so v letu 2005/2006 pridobili štipendijo štipendijskega sklada 45.

Kar se tiče vaše teze o tem, da štipendije niso bile valorizirane, želimo zapisati, da je bilo za izplačilo štipendij za študijsko leto 2005/2006 do konca leta 2005 potrebnih za študente 3.216.195,00 sit in za dijake 2.450.008,00 sit, skupaj 5.666.203,00 sit. Na postavki je bilo do konca leta na razpolago za podelitev novih štipendij 3.418.095,00 sit, zato je bilo potrebno sredstva za izplačilo štipendij zagotoviti z notranjo prerazporeditvijo sredstev. To je tudi razlog, da se je Komisija za štipendiranje odločila, da se štipendije za šolsko oz. študijsko leto 2005/2006 ne bodo valorizirale.

Štipendije se izplačujejo za šolsko oz. študijsko leto, medtem ko se proračunska sredstva planirajo za tekoče leto, kar pomeni, da se do avgusta za dijake in do septembra

za študente izplačujejo štipendije, ki so bile podeljene v preteklem šolskem oz. študijskem letu in od septembra oz. oktobra dalje štipendije, ki se podelijo za naslednje šolsko oz. študijsko leto. V proračunu za leto 2005 je bilo za izplačilo štipendij, podeljenih v šolskem oz. študijskem letu 2004/2005, in za podelitev novo odobrenih štipendij v šolskem oz. študijskem letu 2005/2006, zagotovljenih 23.340.000,00 tolarjev, ki vključujejo tudi donacijska sredstva. Sredstva je prispevalo 11 donatorjev v višini 3.354.528 sit, ostala sredstva so namenjena iz proračuna.

Tudi se ne moremo strinjati z vašo oceno štipendijske politike v mestni občini Maribor. Štipendijski sklad obstaja od leta 2002 (prej takšnega sklada nekaj časa sploh ni bilo!), iz njega je lahko dobil štipendijo marsikateri dijak/dijakinja ali študent/študentka, ki je sicer ni mogel pridobiti. Poleg tega imamo štipendije tudi za podiplomski študij, razmišljamo pa tudi o uvedbi štipendij za deficitarne poklice.

V vaši primerjavi o tem, na kakšen način in v kakšni višini bi naj bile podeljene štipendije v nekaterih drugih slovenskih mestnih občinah, pa pogrešamo konkretno primerjavo v številkah, ki je žal niste navajali. S konkretnimi podatki operirate namreč samo v primeru Mestne občine Maribor.

Kabinet župana
Služba za odnose z javnostmi

Odgovor na članek »Nacionalni raziskovalni program«

Dr. Glavič je v članku »Nacionalni raziskovalni program« v prvem delu zelo dobro in korektno povzel resolucijo Državnega zbora RS o nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za 2006-2010, kar pa ni čudno, saj povzema pisanje drugih. O tem, da nacionalni program zahteva od univerz nekaj, česar brez prilagoditev zakonodaje in večjega finančnega angažmaja privatnega in javnega sektorja ne bo možno doseči, nima smisla razglabljati, saj o tem čivkajo že vrabci v rokah in grulijo golobi na strehi.

Bolj kot komentar nacionalnega programa je zanimiva »primerjava«, ki si jo je privoščil dr. Glavič. Da bodo rezultati takšni, kot so prikazani, je povsem jasno – primerja-

va fička z mercedesom ne more biti drugačna. Manjka bistveni podatki: koliko je državo posamezna objava ali citat stala? Slovenci imamo rek: »malo denarja, malo muzike«. O inovativnosti objav in o prenosu znanja v gospodarstvo pa v »primerjavi« ni nič. Zato, ker dr. Glavič kot prvi avtor nima niti enega patenta?

A bolj kot rezultati je zanimiv način, kako se je avtor »primerjave« lotil. Od znanstvenika, za katerega pravijo, da bi naj bil ugleden, bi pričakovali uporabo znanstvenih metod. Od abstraktnega h konkretnemu, od temeljnih raziskav h konkretnim aplikativnim – o tem govori tudi nacionalni in razvojni program – in konkretno očitajmo, kaj je vse narobe. Pričakovali bi, da je primerjava opravljena na statistično veljavnem vzorcu. Ali drugače: če vzorec ni statistično veljaven, potem noben sklep ne more biti veljaven oz. kredibilen. Je zgolj špekulacija. Torej prvo vprašanje: Na podlagi katere znanstvene metode so bile izbrane v »primerjavo« univerze U in TU Dunaj, TU Kopenhagen, U Denmark, TU München, Cambridge, U in TU Graz ter UM in UL?

Naslednja »cvetka« dr. Glaviča je izbor po abecednem vrstnem redu prvih desetih rednih profesorjev in pregled njihovih objav in citatov. Drugo vprašanje: zakaj po abecedi prvih deset, zakaj ne naključno izbranih deset? Morda zato, ker po abecedi med prvih deset na kemijski tehnologiji na Univerzi v Mariboru sodi dr. Glavič? Ali pa morda dr. Glavič ne ve, da je potrebno iz populacije jemati naključne primerke? Tretje vprašanje: zakaj je dr. Glavič ločil kemijo in kemijsko tehnologijo? Za povprečnega bralca sta kemija in kemijska tehnologija zagotovo tako blizu, kot so blizu strojništvo, avtomatika in robotika. V »primerjavi« sta kemiji ločeno prikazani (pri čemer je kemija na UM na zadnjem mestu, kemijska tehnologija pa na pred-predzadnjem). Seveda se stavek: »Najboljše rezultate kažejo področja kemijske tehnike, ... « lepše bere. Če združimo kemijo in kemijsko tehniko v en koš, je slika precej drugačna. Zadnja ali predzadnja. In imamo elitno vedo v Sloveniji. Po abecednem redu jo razvija tudi dr. Glavič.

Nadaljujmo v tempu, četrto vprašanje: zakaj so bili uporabljeni podatki za leta od 1998 do 2003? A dr. Glavič ne razpolaga z novejšimi poda-

tki? V »primerjavi« manjka tudi navedba vira podatkov. Peto vprašanje: kje so bili pridobljeni? Morda pod navedbo »Key figures, 2005«? Resni znanstvenik korektno navaja vire. V članku »Kaj je akademska svoboda?« (Katedra, letnik 1, št. 3) preberemo, da »...Raziskovanje mora biti opravljeno na način, ki upošteva sprejemljivo prakso v akademski skupnosti.«. Ali je z načinom citiranja virov dr. Glavič grobo kršil svojo akademsko svobodo, si naj sodbo napravi vsak sam.

Znanstvenik dr. Glavič v zaključku daje poduk vodstvom univerz, fakultet, senatom in habilitacijskim komisijam, da se naj zavedó svojega poslanstva in se iz podpovprečnosti usmerijo v kakovost.

Poslanstvo univerze bi naj bilo širiti znanje (pedagoški del), sodelovati z lokalno in širšo skupnostjo (strokovni in mednarodni del) in kreirati novo znanje (znanstveni oz. umetniški del).

Pa posvetimo z lučjo poslanstva na rednega profesorja dr. Glaviča in pogledjmo podobe, ki se izrišejo.

Prvič – pedagoški del. Dr. Glavič je verjetno že blizu upokojitve (Cobiss izpis kaže, da je bil rojen leta 1940). Le mračne sence! V vsej svoji karieri je bil – glede na Cobiss – mentor le 21 diplomantom. Od leta 1989, ko sta v bazi zavedeni njegovi prvi diplomantki (na isti diplomii), do danes je torej njegovo povprečje 1,23.

Drugič – prenos znanja v gospodarstvo. O prenosu veličastnega znanja iz številnih izvornih znanstvenih člankov v gospodarstvo ni ne duha ne sluha – patent je samo en, iz leta 1988 iz bivše juge. Spet je dr. Glavič naveden le kot soavtor...

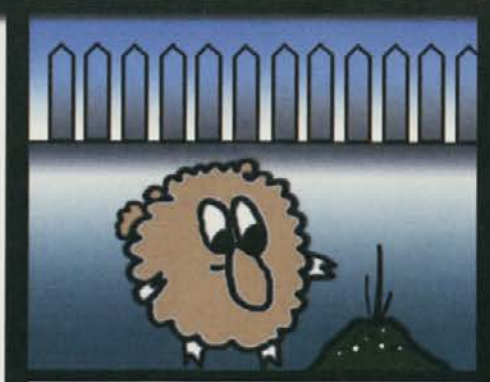
Tretjič – znanstvena ustvarjalnost. Morda mu doslej nihče ni očital znanstvene ustvarjalnosti, ampak pogledjmo v sistem Cobiss (izpis na dan 18.4.2006), kako briljanten je gospod redni profesor. Pod »izvirni znanstveni članek« ima zavedenih 76 enot, toda niti pri eni objavi s faktorjem vpliva ni naveden kot prvi avtor! To z drugimi besedami pomeni, da redni profesor dr. Glavič po danes veljavnih habilitacijskih merilih ne bi bil niti docent! Je zaključek še sploh potreben?

doc. dr. Teodora Ivanuša, dr. vet. med.
Koščeva 6
1210 Ljubljana-Šentvid

**Pisem bralcev ne lektoriramo.
Pridržujemo si pravico do krajšanja zaradi omejenih prostorskih možnosti. Svoja stališča in mnenja lahko pošljete na info@katedra-on.net.**

UREDNIŠTVO

Zalivati moram svoje korenine za prihodnje plodove...

Na svojem vrtu gradim
SAMOSTOJNOST

Na svojem vrtu gradim
LASTNE KORENINE

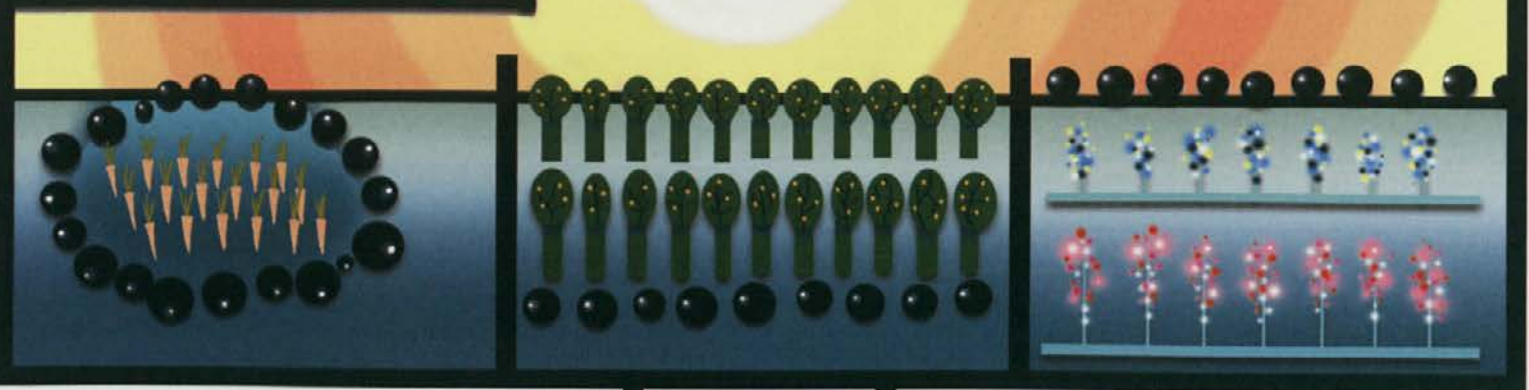
Na svojem vrtu sem
GOSPODAR!

V različnosti so trenja, ki prinašajo napredek...

Svež veter podira plotove...

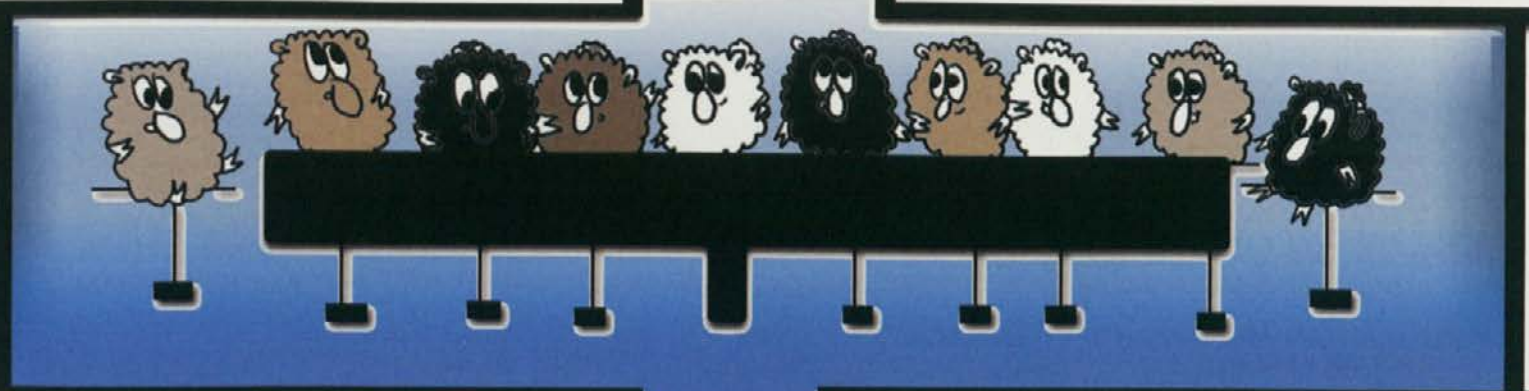
Kulture nas ne ločujejo, so stik, kjer se osvobajamo prihodnosti...

Odprtost naredi okolje zanimivo...

Spoznavanje drugih nas širi...

Barvitost daje pestre rezultate...

Drugačni načini nam bogatijo kulturo...

Z dolivanjem sveže vode se korenine jačajo!

Hiša jezikov

Tam, kjer je znanje *jezikov doma.*

JEZIKOVNI PROGRAMI

PREVAJALSKE STORITVE

SUMMER CAMP / SOMMER CAMP

Hiša jezikov
Razlagova 22
2000 Maribor
Tel.: + 386 (0)2 228 24 55
ali 031 791 904
Fax: + 386 (0)2 228 24 57

